

ॐ दी या वा ना
R.V. 105
महाराज श्री सूर्यशंकरनुं
आ ध्या न.

सार्द्धलविक्रीदितम् ।

केयूरा न त्रिभूषयन्ति पुरुषं हारा न चंद्रोज्ज्वलाः ।
न स्नानं न विलेपनं न कुसुमं नालंकृता मूर्धनाः ॥
वाण्येका समलंकरोति पुरुषं या संस्कृता धार्यते ।
क्षीर्यते खलु भूषणानि सततं वाग्भूषणं भूषणम् ॥१॥

च. वि.

22 NOV 1927

IV

1927

श्री प्रसिद्ध पुनार
भाषिकलात्र सुनीलात्र सुनरीया

ओम. ओ. ओम. ओम. ओम.

१६२६

संघादीयावाड-मुस्त.

डि'मल व्याह व्याना.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૭૪૬ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સૂર્યશંકરનું યાત્રાચિત્ર

વિષય ૬-૧૭

જોડીઆવાળા મહારાજ શ્રી સૂર્યશંકરનું

અ. ૧. ૫. ૧. ન

(એક કાદ્દપનિક કથા)

પિંબંતિ નદ્યઃ સ્વયમેવ નાંભઃ ।
સ્વયં ન खादन्ति फलानि वृक्षाः ॥
નાદંતિ સસ્યં સ્વલુ વારિવાહાઃ ।
પરોપકારાય સતાં વિશૂતથઃ ॥

“ વસુધૈવ કુટુમ્બકમ્ ”

રચી પ્રસિદ્ધ કરનાર

માણિકલાલ ચુનીલાલ મુતરોઆ

એમ.એ.,એલ.એલ.એમ.

સને ૧૯૨૮.

સંઘાડીયાવાડ-સુરત.

કિંમત આઠ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૩૭૪૬

જોડયા બંદરવાળા પૂજ્ય મહારાજશ્રી

શ્રી સૂર્યશંકર તુલનશંકર શાસ્ત્રી
જન્મ—સંવત્ ૧૯૫૦

જોડયા બાઈ, કાલ-મુબઈ.

जेडीआवाणा महाराज श्री सूर्यशंकरं

आभ्यास.

पूर्व रंग

नमः—श्रीमन् मंगलमूर्तये नमः ॥ वसुदेवसुतं देवं कंस
चाणूरमर्दनं । देवकी परमानन्दं कृष्णं वंदे जगद्गुरुम् ॥ १॥
आलंबे जगदालंबं हेरंबचरणांबुजं । शुष्यन्ते यद्रजस्पर्शात्सद्यः
प्रत्यूहवार्धयः ॥२॥ गंगा तरंग रमणीय जटाकलापं । गौरी
निरंतर विभूषित वामभागं । नारायणप्रियमनंगमदाप-
हारं । वाराणसीपुरपतिं भज विश्वनाथम् ॥३॥ नीलांबुज
श्यामल कोमलांगं । सीतासमारोपित वामभागं । पाणौ महा
सायक चारु चापं । नमामि रामं रघुवंशनाथम् ॥४॥ बंसी
विभूषित करान्नवनीरदाभात् । पीतांबरादरुणबिंब फलाधरो-
ष्ठात् । पूर्णेन्दु सुंदर मुखादरविन्दनेत्रात् । कृष्णात्परं किमपि
तत्त्वमहं न जाने ॥५॥

१. श्रुपद.

जय जय गणपति देवा, प्रथम पूजन कइ तुज सेवा. जय.
सुवा अंघन कुमकुम केसर, अंगील गुलाल अरयन करीये,
हुंउला, शुंउला, गजानना, दुःख लांजना,
सकल विघ्न कर हर डमारे. जय. १

किरिट मुकुट मकराकृत कुंउल, गले वैजयंती माला,
शुद्धिसागर पार्वती सुत प्रिय. जय २

કંઠવત્:—શ્રી દ્વારિકાધીશઙ્કી જે, રણછોડરાયઙ્કી જે, બાલાજી મહારાજઙ્કી જે.

કીર્તનારંભ:—પ્રથમ પરોપકારી પ્રભૂને પ્રેમપૂર્વક પ્રણામ. કારણ-પ્રભૂને વંદન કરતાં કરતાં તેનું સંતાડી રાખેલું મુખારવિંદ ભૂલેચૂકે આપણા જ્ઞેવામાં આવી જાય. પરમ કૃપાળુ પ્રભૂએ ભક્તોને પરોપકાર શીખવવા માટે વૈકુંઠ છોડી અવતરી પર અવતાર લીધો છે. એમાં ભક્તોને તારવાનો પ્રભૂનો પરોપકારી હેતુ છે. માટે આપણે પણ પ્રભૂને પગલે ચાલીને યથા-શક્તિ પરોપકાર કરવો જોઈએ.

૨ વાગેશ્રી.

કરવો પર ઉપકાર, હમેશાં, કરવો પર ઉપકાર.

ઉપકાર કરવા અવતાર લે છે, ભક્તના તારણહાર. હમેશાં. કરવો. ૧

પ્રભૂના અવતારો ૨૪ જે. તેમાં ૧૦ અવતાર મુખ્ય છે. મન્થ, કન્થ ને વરાહ, છે નૃસિંહ વામન, પરશુરામ, રામ, કૃષ્ણ, બુદ્ધ, કલ્કી કામન. પ્રભૂ પોતાનું વૈકુંઠનું પરમ સુખ છોડીને પૃથ્વી પર જગતના કલ્યાણને માટે અવતરે છે, એ તેમણે કરેલો મોટો યત્ન છે. મોટો ભોગ તેમણે આપ્યો છે. આપણે માટે તેણે સૂર્ય, ચંદ્ર, તારા વગેરે અનેક સાધનો પૂરાં પાડ્યાં છે, એ પણ પ્રભૂનો મોટો ઉપકાર છે.

સૂર્ય પ્રકાશે, જ્ઞાન વિકાસે, જગતનું દુઃખ હરનાર, હમેશાં, કરવો. ૨

સૂર્ય અને ચંદ્ર એ પ્રભુની આંખો છે. સૂર્યનો પ્રકાશ થતાંજ પ્રભાતમાં આનંદ આનંદ થઈ રહે છે. રાતનું અંધારું નાશી જાય છે. અને ઠંક-ઠંકાણે અજવાળું અજવાળું થઈ રહે છે. અને અંધકારમાં વસ્તુઓનું જ્ઞાન થતું ન હતું, તે અજવાળામાં તેમનું જ્ઞાન થવા માંડ્યું. એજ પ્રમાણે સૂર્ય પ્રભૂ પધારે કે જ્ઞાનદીપતી અજ્ઞાન તિમિર નાશી જાય. સ્વરૂપ જ્ઞાન પ્રકાશે તો અજ્ઞાનનું અંધારું મટીને પરમાત્મ તત્ત્વ વસ્તુનું યથાર્થ જ્ઞાન સહજ પ્રાપ્ત થાય. જ્ઞાનરૂપી સૂર્ય પ્રકાશે કે ભવરોગની કાશ નીકળી જાય. તમે પૂછશો કે માણસ ઉપકાર કરે છે, પણ જનનવર કંઈ ઉપકાર કરે છે? હા, જીઓ. ગાય કે જેના ઉપર આપણે અપકાર કરીએ છીએ છતાં તે આપણા ઉપર ઉપકાર કરે છે.

ગાય તણું દૂધ દોહી લઈએ, તોયે તે હિત કરનાર. હમેશાં, કરવો. ૩

ગાય માતા પારવતી, ને ભેંસ રાંડ ડોણું. એમ કહેવાનું કારણ એ છે કે ગાય અને ગાયના બળદ ઉપર આપ્યા દેશનો આચાર છે. ઉત્તમ ખેતી

બળદો વડે છે. બળદો બેકુતના સહાયક છે. ગાયનું હરેક અંગ ઉપયોગી છે. ગાય પૂજનીય છે. અને તેથી અહિંસકોજ નહીં પણ હિંસક ગણાતી ક્રમમાં પણ કેટલાક દયાળુ શાળા સંજ્ઞેનો ગાયના પાલન તથા રક્ષણને માટે પ્રાણ પાથરે છે. અને આપણે ગાયનું વાહરડા માટેનું દૂધ દોહી લઈએ છીએ તો પણ ગાય તો આપણું હિતજ કરે છે. માટે ગાય માના રૂપ છે. છોર કછોર થાય, પણ માનું હેતુ ઓછું થતું નથી. એ તો જીવંતની વાત થઈ. પણ વૃક્ષ જેને નિર્જીવ ગણવામાં આવે છે તેવાં વૃક્ષ પણ અપકાર ઉપર ઉપકાર કરે છે.

વૃક્ષ તણાં ફળ તોડી લે છે, તોયે તે સુખ દેનાર. હમેશાં, કરવો. ૪
વૃક્ષ પોતાની છાંયા પોતાનો અપરાધ કરનાર હોય તો તેના પરથી પણ ખેંચી લેતા નથી. પણ જેમ ઋષિમુનિ ઉધે માથે તપ કરતા હોય તેમ તપસ્વી પેટે વૃક્ષો તપ કરે છે, અને તે તપમાં લંગ ન પડે માટે ચાંડાળ ઉપર પણ ઝાડ પોતાનો છાંયડો આપે છે, અને તમ થયલાને ઠંડક આપી શાંતિ આપે છે. તે તેમની સમદૃષ્ટિ છે. તે પ્રમાણે પરોપકારી સંત પુરોધાની વિભૂતિ એવી છે કે તે આધિભૈતિક, આધિદૈવિક અને આધ્યાત્મિક ત્રણે તાપથી તપેલા મનુષ્યના આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ દૂર કરી તેમને શાંતિ આપી સુખી કરે છે. અને એવા સંત ૬૮ તીર્થ કરતાં પણ શ્રેષ્ઠ, પવિત્ર અને પુણ્યશાળી છે. નદી પણ એક તીર્થ છે. નદીઓમાં ગંગા શ્રેષ્ઠ છે.

નદી તણા જળ નદી ન પીયે, મીઠાં જળ દેનાર. હમેશાં, કરવો. ૫
કેટલાંક ક્રમ કહે છે કે આપણા વૈભવનો લાભ બીજાને શા માટે આપીએ ? તો એમાં તેમની ભૂત છે. બીજા વિના તો આપણો વૈભવ “વૈભવ” કહેવાતોજ નથી. બીજાએને લીધે તો એ “વૈભવ” કહેવાય છે. અને તેથી બીજા જે આપણે માટે જીવે છે, અને આપણી સાથે રમે છે, તેની શ્રી આપણે તેમને આપીએ છીએ. નદી જડ ગણાય છે તો પણ નદી કંઈ પોતાનું જળ પોતે પીતી નથી. વૃક્ષ કંઈ પોતાનાં ફળ પોતે ખાતાં નથી. પણ વૃક્ષનાં ફળ અને નદીનાં જળ એ અન્ય પુરોધા કે પશુપક્ષીઓના ઉપયોગમાં આવે છે, અને તેથી નિરંતર પરોપકાર થાય છે પ્રભૂની રચના એવા પ્રકારની છે કે હરેક વસ્તુ એક બીજાના ઉપયોગમાં આવે, અને અરસ્પરસના લાભનું ફળ મેળવે. અને બીજાઓની સાથે અફળાતાં ફૂટાતાં અનુભવ મેળવી આનંદી બને. સજનહારની ખૂબી અજખ પ્રકારની છે.

સર્જનહારે સૃષ્ટિ રચીને, શીખવ્યો છે પર ઉપકાર. હમેશાં. કરવો. ૬

મનુષ્ય સીવાય કોઈ પ્રાણી એવું નથી કે જે પોતે એકલપેટું થાય અને પરોપકાર કરવાની આવશ્યકતા પીછાને નહીં. આપણે વૈષ્ણવોએ તો ખીન્નનું દુઃખ જોઈને તે ટાળવા માટે એકદમ આગળ પડવું જોઈએ. વૈષ્ણવ-વિષ્ણવ-ત્રિશનવ, એટલે ૨૦ ને ૯=ઓગણત્રીશ નહીં. ઓગણત્રીશ, એકુણત્રીશ નહીં, પણ હે કુંતીશ. હે કુંતીશ કરવાવાળા એટલે હે કુંતી માતાના ઇશ.

૩. ૫૬ (તોટક).

વૈષ્ણવ જન તો તેને કહીયે. પીડ પરાઇ જાણે રે.

પરદુઃખે ઉપકાર કરે તોયે, મન અભિમાન ન આણે રે. વૈષ્ણવ. ૧.

જગતમાં ઉપકાર કરનાર તો હોય, પણ પાછા જો તે છસકાઇ જાય, અને અભિમાન કરે, કરીને કહી દેખાડે, અથવા બડાઇ મારે તો તે ખરા વૈષ્ણવ કહેવાય નહીં. કેમકે—

જલે વિષ્ણુઃ સ્થલે વિષ્ણુર્વિષ્ણુઃ પર્વતમસ્તકે ।

જ્વાલ માલા કુલે વિષ્ણુઃ સર્વે વિષ્ણુમયં જગત્ ॥૧॥

જગત વિષ્ણુરૂપ છે. એમાં પોતીકું કોણ અને પારકું કોણ? વૈષ્ણવને તો “વસુધૈવ કુટુંબકમ્” જગતમાં બધા આપણા ભાઈએન છે. અને પ્રભુપિતા આપણો બધાનો બાપ છે. એ વાત કદી પણ ભુલાવી જોઈએ નહીં. અને તેથી કોઈની નિંદા કરવી નહીં, પણ સહુને વંદન કરવું.

સકળ લોકમાં સહુને વંદે, નિંદા ન કરે કેની રે,

વાચ કાઢ મન નિશ્ચળ રાખે, ધન ધન જનની તેની રે. વૈષ્ણવ. ૨.

વૈષ્ણવે તો વાચ અને કાઢ વશ રાખવાં, અને મન નિશ્ચળ રાખવું, વાણી સત્ય બોલવી, થોડી બોલવી, અને જરૂર પ્રમાણેજ બોલવી અને બ્રહ્મચર્ય પાળવું.

પરધન પથ્થર જાણવું, પર સ્ત્રી માત સમાન,

વૈષ્ણવ વૈકુંઠ ન મળે, તો તુલસીદાસ જમાન. ૧

સીયાવર રામચંદ્રકી જે.

એવાં દુર્જીત કંચન અને કામિનીને જોણે નિર્જીત કીધાં છે તેમને અમારા હબરો વાર વંદન છે અને તેમને ધન્ય છે. એમ કહેવું એ આપણું કર્તવ્ય છે.

આ જગતનો જગીચો આપણે માટે છે. તેમાં આપણે સલાહ સંપત્તી રહી પુરુષાર્થ કરવાનો છે. આનંદે રમણ કરવાનું છે, લેશ પણ કલેશ કુસંપ કરવાનો નથી. કથામાં આવે તેને પોતે સંકાય વેડી જગા નહીં આપીએ અને કાણીઓ મારીએ એ ઠીક નહીં. આપણે સંકાય વેડી લેવો કેમકે તિતિલા એક તપ છે અને એમ જગા આપવાથી એક અગીઆરસ કર્યા જેટલું પુણ્ય થાય છે. પ્રભુના આ જગત રૂપી જગીચાની એજ અલિહારી છે.

૪. (નિર્જળ શત્રુ સખળ રાજ્ય પર)

પરમેશ્વરને જગત જગીચા તુમરે કાજ બનાયા હે;
કીસમ કીસમ કે ફળ ફલનસે સુંદર ખૂબ સજ્જયા હે.
પુરુષાર્થવાલે પુરુષોને તોડ તોડ ફલ ખાયા હે;
મૂઠ આલસી બેઠે દેખે બિરથા મન લલચાયા હે. ૧

પરમેશ્વરે આ જગત રૂપી જગીચો આપણે માટે બનાવ્યો છે. અને તેમાં તરેહ તરેહના ફળ ફલથી, પશુ પક્ષીથી, દેવ દાનવોથી, એ બાગ શોભાવ્યો છે. પુરુષાર્થ કરનાર સજ્જનોએ પ્રભુને ઓળખી શુભ ફળ ખાઈ પૂણ્ય હાંસલ કર્યું છે. પણ મૂઠ મોહિત પુરુષો મોહ માયામાં ફસાઈ જઈ પ્રપંચી પાંચર જીવન ગાળી મફતમાં લાલચ લોભમાં લપટાઈ લક્ષ્યોર્થાસી ભટકે છે. માટે ભગવાનને ઓળખી ભગવાનની કૃપા મેળવવી. એ ભગવાન ક્યાં વસે છે ?

૫. ચોપાઇ

વૈકુંઠે વસે ભગવાન, બહાલો સૈને દે માગેલું દાન,

નથી જ્યાં કદી કલેશ કે રાડ, પ્રભૂ પૂરે છે સૈના લાડ. ૧

તમે કહેશો કે પ્રભુ વૈકુંઠે શાના વસે ? તે તો આવાં કથા કીર્તન થતાં હોય ત્યાં વસે છે. એ વાત ખરી છે. પણ પ્રભૂનું કાયમનું ઠેકાણું વૈકુંઠ છે. તેથીજ કહ્યું છે કે:—

નાહં વસામિ વૈકુંઠે યોગીનાં હૃદયે ન વા ।

યત્ર મન્નક્તા ગાયન્તે તત્ર વસામિ નારદ ॥૧॥

ભગવાન કહે છે કે હે નારદ, હું વૈકુંઠમાં વસતો નથી. કે યોગીઓના હૃદયમાં વસતો નથી. પણ જ્યાં મારા ભક્તો ગાય છે ત્યાં વસું છું. એ વાત ખરી છે, જે માણસનું હૃદય કુઠિતપણું છંછાડી દઈ વૈકુંઠ જેવું વિશાળ થાય તે તે વૈકુંઠમાં પ્રભૂનો વાસ છે. એટલે કુઠિત હૃદય જેવું નથી, એવા ભક્તોના કીર્તનમાં પ્રભૂનો વાસ છે. પ્રભૂ એકના પોતે અનેક થયા.

“એકો હં બહુ સ્યામ.” એ એમનો આત્મલોગ થયું છે. અને શ્રીમુખે ગીતાગ્રંથમાં પ્રભુ કહે છે કે ઇશ્વર દરેકના હૃદયમાં છે.

इश्वरः सर्व भूतानां हृदयेऽर्जुन तिष्ठति ।

आत्मनः सर्व भूतानि यत्रार्हन्ति मायया ॥૧૥

દરેકમાં ઇશ્વર ખીરાજમાન છે, એટલે દરેક ઇશ્વરનો અવતાર છે, પણ જેટલે અંશે તે ઇશ્વરત્વ-પ્રભૂતા-દર્શાવે છે તેટલે દરજ્જા તેને પ્રભૂનો સાક્ષાત્કાર થાય છે. અને તેટલે અંશે તે અવતારી પુરૂષ ગણાય છે. ચંદ્રની કળા વધતી ઓછી થાય છે, તેમ અંશાવતારો અને કમ કળાના તેંત્રીશ કોડ દેવતા અને હરેક મનુષ્ય, પોતામાં ખીરાજેલા પ્રભૂને પીછાણીને વર્તન કરે, તેટલે અંશે તે ઇશ્વરી અવતાર છે. જેમ જીવ વગર ખોળાયું રહી શકે નહીં, તેમ મનુષ્ય ઇશ્વરથી જૂદું પોતાનું અસ્તિત્વ કે સત્તા બનાવી શકે નહીં, તેથીજ કહ્યું છે કે :—

ममैवांशो जीवल्लोके जीवभूतः सनातनः ।

જેમ મોટા દીવામાંથી નાના દીવા થાય છે, પણ તે દીવાજ છે. તેમાં અગ્નિના અંશ છતાં ચણુગારી પણ અગ્નિરૂપેજ છે. જેમ મનુષ્ય ભક્તિ-દ્વારા પોતાના હૃદયમાં રહેલા પ્રભૂને પીછાને તેમતેમ તે પૂર્ણિમાના ચંદ્રની પેઠે પૂર્ણ શાંતિ લઈ, અને પૂર્ણ શાંતિ આપી, પૂર્ણાવતારે પ્રકાશે, અને પુરૂષોત્તમરૂપે પૂજાય. માટે પુરૂષાર્થ કરેથી નરનો નારાયણ થવાનો સંભવ છે. મનુષ્ય પોતેજ સ્વયં પ્રકાશ થાય. એમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી, જીવ એજ શીવ જણાય. પરંતુ પ્રથમ તો પ્રભૂનો પ્રેમ પ્રાપ્ત કરે ત્યારે તેને પોતે પ્રભુ છે એમ સમજાય, અને અપૂર્ણતા છોડેથી પૂર્ણપદ પ્રાપ્ત થાય. જો કોઈ પિતાની સાથે ફરનારો પુત્ર અંધ હોય તો પિતાના મુખને તે જોઈ શકતો નથી. તે પિતાની હયાતી સ્વીકારીને ચાલે છે, તોપણ તેનું મહત્ત્વ જાણતો નથી. કેમકે અંધ છે. અજ્ઞાન તિમિર દૂર થયાં નથી. અને તેથી તેને જીવરૂપ માને છે, અને પિતા પણ તેને માયાખજે તેમજ મનાવે છે. અને પોતાનું પ્રભૂત્વ ગુપ્ત રાખે છે. પણ એજ પુત્રને આંખો આવે તો પિતાનું સ્વરૂપ તથા ગૌરવ જાણી શકે, જોઈ શકે, અને કહે કે ઓહો, મારો પિતા આવો સ્વયં પ્રકાશ ! અદ્વિતીય ! હું અંધ સ્થિતિમાં તેને જોઈ શક્યો નહીં. મનુષ્ય જીવભાવ છોડે તો પ્રજુભાવ આપે. આમ આવે. જ્યારે આંધળાને આંખ આવે ત્યારે પોતે પોતાના શીવરૂપને પીછાની પિતાના રૂપમાં જણી જઈ પોતાને સ્વરૂપે પોતે પ્રકાશે છે અને પિતામાંથી પુત્ર છે. પોતે જીવ ન હતાં અરે વાસ્તવમાં જૂદા નથી. એ

વાત જ્ઞાનદષ્ટિથી જાણી કૃતકૃત્ય થાય છે. પણ માયા જ્ઞાન થવા દેતી નથી. “બ્રામયન્સર્વભૂતાનિ યન્ત્રારૂઢાનિ માયયા.” માયા પ્રભુને પ્રેમપૂર્વક નચાવે છે. પ્રભુ સાથે માયા એટલી બધી હળી ગઈ છે કે તે પ્રભુ સાથે પણ આંખ મીચામણાં રમે છે. માયા સર્વને લમાવે છે. માયામાં સર્વે ભરમાયા છે. વૈકુંઠમાં પ્રભુની અષ્ટ પટરાણીમાંની એક સત્વતીને માયાએ સત્લામા બનાવી દીધી. માયા એવી જખરી છે. સત્વતીને માયાએ સત્લામા કેવી રીતે બનાવી દીધી? એમ થયું કે:—

રાણી સત્વતી જોતીતી વાટ, હજી કેમ ન આવ્યા નાથ.

સત્વતી છે સૌમાં જ્ઞાતી, તે તો પ્રભુને શોધવા ચાલી. ૨.

બહુ વાટ જોવા છતાં જ્યારે પ્રભુ પધાર્યા નહીં ત્યારે સત્વતી પ્રભુને ઢુંઢવા ચાલી. સત્ એટલે શું? કહ્યું છે કે:—

નાસતો વિષ્ટતે માવો નામાવો વિષ્ટતે સતામ્ ।

उमयोरपि द्रष्टोंतस्त्वनयो स्तस्त्वदर्शिभिः ॥૧॥

સત્વસ્તુ પરમાત્માને! કોઈ સ્થળે અભાવ સંભવેજ નહીં. છતાં સત્વતીની સગુણ સાકાર દષ્ટિ જણાયાથી તે સત્લામા કહેવાવાને યોગ્યજ હતી. તત્વજ્ઞાનીઓ જાણે છે કે સત્ શું અને અસત્ શું? અને સત્ અસત્નો વિવેક કરવા માટે મનુષ્ય જન્મ છે. સત્ એટલે છે છે ને છે. અને અસત્ એટલે નથી નથી ને નથી. પણ તેમ છતાં અસત્ વસ્તુ માયા બળે મધ્યમાં ભાસે. એ ભાસ મિથ્યા છે. જીવરૂપ એ મુજબ માયા બળથી ભાસે છે, પણ ભકિતવડે જ્ઞાન થયે જીવનું અસત્ એટલે મિથ્યાત્વ જણાયું કે શીવનું સત્ એમાંજ માલમ પડે. એટલે જીવભાવ મટી શીવભાવમાં પોતે પલટી જાય. એટલેજ પોતાની સ્વચ્છંદી સ્વેચ્છથી નહીં ચાલતાં પ્રભુ હચ્છાથી પોતે પુરુષાર્થ સન્માર્ગે કરે. પ્રભુ વિયોગથી ખુઝાતી સત્વતી પોતાની સખીઓ આગળ રાવ ખાય છે.

૬. પઢ. હુમરી.

શ્યામ દેખો ચાલી નહીં આયે મધુ બનસે;

ગજપત ચરન ચલે મદમતી, ઉર ઉચકે ધરસે ધરસે. શ્યામ. ૧.

અપને પતીકું મેં હુંદન નીકસી, હુંદેસે પિયા મીલતે નાંહી;

મોર મુજટ પીતાંબર ધર પ્રભુ, મુરલી બજાવે કરસે ધરસે. શ્યામ. ૨.

સત્તામા પ્રભુ વિશેષે બેબાકળી થઇ ગઇ છે. સખીઓને કહે છે, અરે બહેનો હજી શ્યામ સુંદર મધુવનથી કેમ આવ્યા નથી ? ચાલો મધુવનમાં પ્રભુને પકડી કહાડીએ.

પ્રભુજી તો મધુવનમાં-કુંજન વનમાં-સ્વભુવનમાં હોય તેમ પોતે શ્યામ સુંદર મુરલીધર હિંડોળે ઝૂલી રહ્યા છે. મનુષ્યના હૃદયમાં જે પ્રભુ છે તેજ ત્રિભુવનમાં અને ચૈદ ભુવનમાં પાંદડે પાંદડે રમણ કરી રહ્યા છે. પિંડે સોહિ બ્રહ્માંડે.

એક રામ દશરથ ધર ડાલે, એક રામ ઘટઘટમાં બોલે. એક રામકા સકળ પસારા, એક રામ હે સખસે ન્યારા. શ્યામ કુંજન વનમાં હિંડોળે ઝૂલે છે.

૭ પદ.

શ્યામ ઝૂલે હિંડોળા, કુંજન વનમેં રે-શ્યામ૦

કુંજન વનમેંરે, મધુ બનમેં-શ્યામ૦

ચમકતી બીજલી બાદલકી ઘટા છાંછ હે,

દેખો સખી વોહ કુંજનમેં બહાર આઇ હે,

બળકે બાંસરી અમારો દીલ ચુરાયો હે,

તોરી સાંવરી સુરત બસી મોરે મનમેં-શ્યામ. ૧.

સખીઓ કહે છે કે આ બીજલી કેવી ચમકે છે ! મનુષ્યનું જીવન પણ ચાર દીવસનું ચાંદરણું છે. વીજળીના ચમકારા જેવા ક્ષણભંગુર જીવનમાં મનુષ્યને મોહ કેમ થાય છે ? કારણ એજ કે મદન, મોહનનું બજનન કયું નથી. જેને મદ નથી, મોહ નથી, એવા મદન મોહનને બજ. મદ મોહ તજ. તો કે ના. હું તો મોહમદને અને અહંમદને બજું, પણ મદનમોહનનું બજન કંઈ નહીં. આ માયાનું બગ કહેવાય. આ મનુષ્ય દેહ ફરી ફરીને મળનાર નથી તે ક્ષણભંગુર છે. મારે તે વીજળીના ચમકારા પેડે સત્વર નષ્ટ થનાર-નશ્વર-છે. મારે એકદમ સત્સંગ કરી ઇશ્વરને બજવો આવશ્યક છે. રાંડચા પછીનું ડહાપણ કે પાછલો પસ્તાવો કામ આવનાર નથી. બલે પછી તે રાય હોય કે રંક હોય. પણ મનના પશ્ચાત્તાપ થાય તે પહેલાં તો શ્રુતદેહની પાછળ તનનો પશ્ચાત્તાપ અગ્નિવડે થશેજ થશે.

વેણુવોના હિંડોળા મનુષ્યની હાલની સ્થિતિ જણાવે છે, તેમજ વન ઉપવન પણ પ્રભુના હાલતા હિંડોળાથી મનુષ્ય જીવનનો સમો દેખાડે છે.

લતાંએ પુષ્પોકોં જૂલેમેં જુલાતી હે.

પવનકી ઝાકમેં કેસી સુગંધ આતી હે.

ચમનમેં જુદતે શામે સમા દીખાતી હે.

મદનકો ગોદમેં લેકર એહ સખ રમાતી હે.

બસ ગદ સાંવરી સુરત, એહ નયનમેં. શ્યામ૦ ર.

મનુષ્ય જીવન ઉત્તાનપાદ રાગ જોવું છે. હિંચા પગે અદ્ધર જીવન જીવીએ છીએ. એને ધ્રુવનો આધાર જોઈએ છે. દર આત્મજનની આવશ્યકતા છે. પ્રભુનો આધાર અધિષ્ઠાન એજ સત્ય છે. માટે પ્રભુ ભક્તિથી જીવનને ધ્રુવ બનાવવાનું છે. હાલતા જીવન ને ધ્રુવ અચલ નિશ્ચિત કરવું છે; તે પ્રભુ પરની અડગ શ્રદ્ધાથી જ બને છે. સૂર્યનો બેટો ગમે તેવો ઉત્તમ હોય પણ સુમતિ સીવાય અન્ય સ્થળે ધ્રુવની ઉત્પત્તિ સંભવે નહીં.

સુમતિ ઉપર નહીં રે માન, ધ્રુવજી તેના એક સાંતાન.

સૂર્ય ઉપર છે ઘણું હેત, તેનો કુંવર ઉત્તમ એક.

જે જે વેકુંદરાય-૧

આ પ્રમાણે પ્રભુ વન ઉપવનનો પવન લઈ હીંડોળે હીંચે છે. વનને જીવન બનાવ્યું છે. જીવનમાં રહીને મનુષ્યે પણ વનજીવનનું નવજીવન બનાવી ત્રિભુવનપતિ ચૈહનુવનના નાથને હીંડોળે હલાવી પ્રભુને રીઝારી કૃતકૃત્ય થવાનું છે. ધ્રુવ પદવી મેળવવી જોઈએ. કહ્યું છે કે:—

યો ધ્રુવાણિ પરિત્યજ્ય અદ્રુઃ પરિવેવતે ।

ધ્રુવાણિ તસ્ય નદયતિ અદ્રુઃ નષ્ટમેવ ચ ॥૧૧॥

જે આપણી પાસે ધ્રુવ=નક્ષી છે, તે તજીને અધ્રુવ એટલે જે નક્ષી નથી તેને લેવા દોડીએ તો કાશીનો કુત્રો નહીં ઘરનો, નહીં ઘાટનો. ઉલટું હોય તે પણ નય અને અનિશ્ચિત તો ગયલું છે જ. એવો ધ્રુવ અધ્રુવનો હિંડોળો આ જગત છે. તે દર્શાવવા પ્રભુ હિંડોળે જૂલે છે. સત્વતી સખીઓ સહ આવી લાગે છે, અને શું જોય છે ?

૯ સાંગ

જૂલત શ્યામ હિંડોળે, પ્રભુજી, જૂલત શ્યામ હિંડોળે.

સત્વતી ચડકે બેઠી શ્યામ સાંગ-જૂલત૦

તરતજ સત્વતીએ શું કયું! મદનમોહનની સુરત ધ્યાનમાં ફસી ગઇ, કે સત્વતી પોતે હિંડોળે ચડી બેઠી. પ્રભુ સાથે તાનમાં ગુલતાન થઇ જૂલવા લાગી, સદવાસ-ઉપવાસ, સત્સંગ કરવા લાગી. એ હિંડોળો કેવો ?

રેશમ દોરીએ બાંધ્યો હિંડોળો, ડાર કદમડી તળે-જૂલતો ૧

પ્રેમની હદ નક્કી થાય નહિ. પ્રેમનું માપ નથી. પ્રેમ હેમથી તોળાતો નથી. પ્રેમને હદ નથી. પ્રેમ બેલદ છે. પ્રેમનો પુગ કે દગ જેવાનો નથી. પ્રેમના દંગ કદંગા દેખાય છે. પ્રેમમાં જાણ નથી. સુકુમારતા છે. ચામ-કાટ છે. નરમાશ છે. પ્રેમ સુંવાળો છે. રેશમ જેવો સુંદર સ્નિગ્ધ અને મતેલર છે. રેશમ જેવો પવિત્ર છે. પ્રેમમાં સંજ્યા જેવાની નથી. પણ કીમતી ગુણ જેવાનો છે. પ્રેમનો હિંડોળો કાચા સુતરે કે રેશમે બાંધાયેલો છે. સુતરીયાના સૂતરે-સૂત્રે-બાંધાયેલો. રેશમની પવિત્ર ગાંઠથી-રેશમ દોરીથી જૂલતો છે. તેથી શુદ્ધ પ્રેમની ગાંઠ તુટવી અસંભવિત છે. સ્વાર્થી પ્રેમ સત્વર તૂટી જાય છે. કદમની ડાળ તળે બાંધેલો હિંડોળો તે શું ? નરકોરાનું તળ તે કદમ વૃક્ષનું નળીયું. નાકની દાંડી તે એ વૃક્ષનું થડ. બે ભ્રમર તે પાંદડાં. કપાળ તે કપાળે લાથ મુકનારનો ભાગ્ય હિંડોળો તે તેની વચ્ચે ચાંદલો કરવાની જગાએ પ્રભુ પોતે જૂલે છે. ચાંદલો કરવાના અધિકારવાળી સાંભાગ્યવતી સત્વતી નવોદા, નવ+સ્ત્રી, નવોદા જેવી શોભણી કદમની ડાળને હિંડોળે પ્રભુ સાથે જૂલવા ચડી બેઠી. પ્રભુતો અદૃશ્ય રહેલી માયાના વસ્ત્રો લજ્જાવતા એકલા જૂલતા હતા. તેની સાથે સત્સંગમાં સત્વતી પણ હિંડોળે જૂલવા લાગી.

૬. ગીતિ.

એવે ત્યાં તો આવી, માયા દેવી સાંને ડગનારી,

આંખો પ્રભૂની તેણે, પાછળ આવી જોર થકી દાખી. ૧

રામા રામા રામા હરે હરે રામા.

પ્રભુજી હિંડોળે સત્વતી સાથે જૂલે છે. સખીઓ જૂલાવે છે અને સત્વતી અને શ્યામ સુંદર પ્રણય કેલીમાં જલાલ વિનોદે પોરવાઈ પ્રેમ પ્રદુલ્લિત થઇ રહ્યા છે. એવામાં માયાની આ વિચિત્રતા જોઈને સત્વતી, સત્ભામા બની ગઇ.

ગમ્મત આવી દેખી, સત્વતી રાણી મનમાં ખીજણી,

મારી રૂપર માયા, ચાળા કરતાં કેમ ન લગણી -૨

રામા રામા રામા હરે હરે રામા.

સત્તામા કહે આ શું કહેવાય ? આ દરય કેવું ? આ કોણ છે ?

પ્રભુ જાણે છે સઘળું. તો પણ કહે છે કોણ કરે ચાળા ?

માયા કંઈ નહિ ખોલી, સત્વતીનું મન મારે ઢિછાળા. ૩

રામા રામા રામા હરે હરે રામા.

માયાના અષ્ટ ભૂતથી પ્રભુની આંખ મીચાતાંજ અષ્ટ દિશામાં-દશે દિશામાં સર્વત્ર અંધાઈ અંધાઈ થઈ ગયું. પ્રભુએ પોતાનો સ્વયં પ્રકાશ પણ માયાને બળ આપવા સમેટી લીધા. અને માયાને સુદર્શનનો લાલ પણ આપ્યો નહીં.

પ્રભુ જાણે છે સઘળું. તો પણ કહે છે કોણ કરે ચાળા ?

સત્વતીએ માયાને ઝોળખી અને પ્રભુને કહે છે કે એ તો માયાદેવી છે તમે શું અન્નપ્રયા થાઓ છો ? અમને પાસે રાખો છો. અને માયાને દૂર રાખો છો. પણ એ તમને અમારા કરતાં વધુ બડાવી છે એના આંખ મીચામણ તમને સારા લાગે છે. એ જોગમાયાને તમે બહુ ચડાવી છે. હું એ કુખખનું મોડું જોવા પણ માગતી નથી. એને આ સમયે આવું તીખળ કરતાં લાજ પણ નહીં આવી ? પણ વાંક બધો તમારોજ છે. કપડીનો-કપ ટી-નો ચાહ કેવો હોય. તે અમે જાણીએ છીએ, એ કપડી વગર કોઈને, કપ ટી વગર કોઈને ચાલતું નથી તેથી ; બાકી તો “ચાહ”ની પરીક્ષા બરોબર થાય. a cup tea, એ કપડી, એક પડીમાં માયાનું ચાંદુ મટાડી દે એવા છે. તે કાંઈ કોઈને અન્નપ્રયું છે ? પ્રભુ કહે, રે બડાવી સત્વતી, તમે સત્ સ્વરૂપની પણ ધર્મા, અસ્યા, અને અદેખાઈ કરશો તો પછી તમારું શ્રેય કેવી રીતે કરશો ? સત્વતી કહે. ગમે તેમ હોય પણ દેખતી આંખમાં આંગળી કોણ ધાલવા દેય ? એક મ્યાનમાં એક સ્થળે એ તરવાર ? અસિ-ધારા ત્રત એવું હોય ? બસ. ક્યાંતો હું નહીં કે એ નહીં. એ માયાને સ્વર્ગમાંથી કાઢી સુકો. આ સાંભળીને પ્રભુ પણ જરાવાર ગભરાયા. એ ધણી-આણીનો ધણી કોને રીઝાવે ? એક જાણે પગ તો એક જાણે ચોટલી. ચાર બીબીના ધણી શું કરે ! સોલ હજાર સુંદરીનો શ્યામ સુંદર ચોદ બ્રહ્માંડને તેજ પૂરું પાડનાર માયાના અંધારામાં સત્વતીની અજ્ઞા માથે ચડાવી માયાને કાઢી મૂકવા હા કહેવા લાગ્યા. રામને તો સા રીઝાવે છે. પણ રામ પોતે રામને રીઝાવે છે. રામ રામાને રીઝાવવાને મશે પ્રભુ પોતે પોતાનો મન રમાડો કરે છે. અને સત્વતીને સંતોષ આપવાને-સમજાવવા માટે માયાને કાઢી અંધાઈ દૂર કરવાને હુકમ બહાર પાડે છે. એક તરફથી

સૂર્યને અને બીજી તરફથી શંકરને તેડાવવાના ફરમાન કાઢ્યા. કેમકે પ્રભૂતા રાજ્યમાં અંધાઈ દૂર કરનાર, પ્રકાશ, તેજ, અને અગ્નિના નિયામક એ બે મહાશયો છે. એ સૂર્ય અને શંકર એકેક જૂઠાજૂઠા તેજસ્વી છે. એમનું તેજ અને પ્રકાશ અતૈકદિક છે. તો એ સૂર્ય અને શંકર બે જોડીઆ થઈ જોડાઈ જાય તેવા સૂર્યશંકર નામમાં અને સૂર્યશંકરના કામમાં અલૌકિક તેજસ્વિતા પ્રકાશે એમાં શું આશ્ચર્ય ? આજ્ઞા થતાંજ કોણ કોણ આશ્ચર્ય ?

૧૦ અભંગ.

સૂર્ય એકદમ આવી ઉભે: (૨) આજ્ઞા દો મહારાજ. હાં. આજ્ઞા. ૧.
શંકર પણ આવીને ઉભા (૨) ઉચ્ચ કાર્ય કંઈ આજ. હાં. ઉચ્ચ. ૨.
બેક કહે કેમ બહુ અંધારું (૨) શું છે પ્રભૂ વિચાર. હાં. શું છે. ૩.
આલો અવતરીએ અવની પર (૨) કરવા પર ઉપકાર. હાં. કરવા. ૪.

ત્યારે પ્રભુજી કહે. અહો સૂર્ય, અને અહો શંકર, તમે બેક તેજ તથા અગ્નિના ભંડાર છો. તમે બેક મારા સ્વરૂપ છો. તમે મારા મનની વાત જાણી ગયા છો. આપણે અવની પર અવશ્ય અવતરવું પડશે એમ લાગે છે. જુવો સાંભળો.

૧૧ સારંગ.

આવો સૂર્ય અને શંકર. ભલે તમે આવીઆરે.
મારું ધાયું કરવા કામ. ભલે તમે આવીઆરે. આવો.
આ અંધારું માયાનું છે. દુઃખ દરદ સૌ કાયાનું છે,
જોઈ હવે કેવું અજવાળું તમે કરોરે. આવો ૧.
બેક હો તેજસ્વી ભારે, બાળી દો માયા અત્યારે,
ભગાડી દઈ મોહ માયા કાઢો મૂળથીરે, આવો. ૨.

માયાને બાળો. કાઢો, એમ કહેતાંજ સૂર્ય અને શંકર વચ્ચે સખત સ્પર્ધા ચાલી, અને એક બીજાની હરીફાઈ કરવા લાગ્યા.

સોળે કળા તપે સુરજની, શંકર રૂઢ થઈ પ્રેરે અગ્નિ,
શંકર કહે સુરજથી હું જળરો ધણોરે. આવો ૩

સુરજથી માયા બળવા તો લાગી. પણ ફરી ફરી પાછી સજીવન થાય. તથી એક વાર ભીલડીથી અને એક વાર મોહીણી રૂપથી ભરમાયલા પણ

મોહ માયાના અધિષ્ઠાતા, કામદેવને સમૂળ બાળી મુકનાર શંકરે શું ઉપાય કર્યો ? તે જુવો.

૧૨ મરાઠી સાખી

ત્રીજી નેણ એક ક્યું કપાળે, વગર વેણથી બાળે;

મોહ માયા બહુ બળવા લાગી, બચવા રસ્તો ભાળે,

સુણો શંકરજી, એ.એ.એ. ચરણ કરવા દો. પ્રભુ પાસે, સુણો મહાદેવજી.

માયા મહાદેવજીને કહે છે કે હે દેવાધિદેવ, હે કામદેવને બાળવા વાળા મહાદેવજી, મને માયાદેવીને તદ્દન બાળી મુકશો નહીં. મને જરા પ્રભુ પાસે જઈ એક ચરણ કરવા દો. શંકર કહે, બતી. હું શું કામ ના કહું ? બ જઈને ચરણ કર. માયા ચરણ કરવા ચાલી. એણે શંકર સૂર્યને કહે છે. “અધ્યા સૂર્ય, તું તો સોળે કળાથી તારો પણ તારું શું વંચું ? અધ્યા તું તો મારા હિસાબમાં પણ નથી. હું જો મારા નેત્ર બંધ કરું તો તું અને તારો દેવાધિદેવ બધાએ મારા કાલાવાલા કરી મારા નેત્ર પાછા ખોલાવો. એવો હું સૌથી જામરો છું અને મારું ત્રીજી નેત્ર ખોલું તો દૂષ્ટોને જીમ પડાવું. હું રાખ ચોળું છું તેથી એમ નહીં જાણતા કે હું કેમ પણ રીતે તમારો ગાંબો બાંધું. પ્રભુજી પોતે પણ સ્વયં પ્રકાશ છતાં પોતે કે પોતાનું સુદર્શન પણ આ માયા દેવીને હકાવી શકે એમ નથી. મારા સીવાય બીજને કોણ માયાને વશ કરવા શકિતમાન છે ? બીલડીમાં અને મોહીબીમાં મોહીત થનાર તે તમેજ કે ?” એમ તું કદાચ કહેશે, તો પણ હવે પછી ભ્રમિત થઈ હું ભૂલ કરું એમ નથી. એ તો હું ભોળો છું તેથી મારી ભૂલ મારે મોઢે કળુલ કઈ છું. બાકી ખરું જોતાં તે ભૂલ મારી ન હોતી. પણ અજ્ઞાન અને ભગવાનની હતી. તેમણે મને કસાબ્યો હતો. અને તે વેળા પણ તે સૂર્યજ જગતને પ્રકાશ આપી એવી ભયંકર ભૂલને પ્રકાશમાં મૂકેલી. પણ હવે જો મારી સૌને કેવી ગરજ પડે છે. મારા ઉપર સૌનો આધાર છે. ગરજ વેળા સૌ મને ખોલાવવા કેવા દોડ્યા આવે છે ? ભવ ચરણ વિના ભવ તરણ છે ક્યાં ?” શંકર આ પ્રમાણે ગર્વ કરી પુલાવા લાગ્યા. અને આમથી તેમ અને તેમથી આમ આંટા દેવા લાગ્યા. અને માયાદેવી પ્રભુ પાસે ચરણ કરે છે. શું કહે છે ?

૧૩. હીંદી

તમે વચન આપો નાથજી નિરધાર, મૃત્યુ લોક માંહી લો તમે અવતાર,
તો હું બતી રહું અવતી ઉપર લાંથી, નહીં સ્વર્ગ માંહી પગ મૂકું પાછી. ૧

પ્રભુ કહે ભલે હું અવનીપર અવતાર લઉં એમ તારું કહેવું છે ? વારુ તેમ કશું. પણ તું પાંડી હમને ત્યાં પૃથ્વી પર સતાવે તો ? ત્યાં તું મારી પૂઠ પકડે તો હું કંઈ તારી પૂઠ પકડું એવો નથી. માયા કહે છે : કહેવત છે કે મીયાં છોડે, બીબી કયું છોડે ? આ સાંભળી માયાદેવી વચન આપે છે.

ત્યાં હું તમને કદી મોટું ના બતાવું, વળી ભક્ત તમારાને નહીં સતાવું. એ કે છઉં હું અનાદિ તમ સાથે, તોયે કેમ તમે છોડી દો છો હાથે ? ૨

હું અનાદિ કાળથી તમારી સાથે છું તેમ છતાં તમે કાઢી મુકો છો તો જાતું છું. એમ કહી જતાં જતાં “હે સત્વતી, તેં મને કાઢી મુકાવી છે તો તું સત્વતી નહીં, પણ આજથી સત્ભામા કહેવાશે” એવો સત્વતીને માયાદેવીએ શાપ દીધો અને એકદમ અદ્રશ્ય થઇ ગઇ. આણી તરફ પ્રભુએ સૂર્યને અને શંકરને બેઠને પોતાની પાસે બોલવી કહ્યું હવે તમને બેઠને રજા છે. પરંતુ સાંભળો. હે શંકર, તમે સાથી જગ્નરા છો. શક્તિના સમર્થ સ્વામી છો. પણ તમને તમારી શક્તિનો—બળનો—તેજસ્વીપણાનો—બહુ ગર્વ છે. માટે જ્યાં સૂર્યનો નંબર પહેલો હોય ત્યાં અને તેવા ઘણાખરા નામોમાં તમારો નંબર છેલ્લો આવશે. એટલુંજ નહીં, પણ જ્યારે હું અવની પર અવતરી કથા કીર્તન કરીશ, તે વેળા તમારે આવીને હારમોનીઅમની પેટી વગાડવી પડશે. અને મને “હાર” મળશે ત્યારે તમને પણ ગળામાં “હાર” પડશે. હે મહાદેવજી, તમે મહા એટલે મોટા દેવ છો. તમારામાં અહંકારનો છાંટો પણ મૂળ સ્વરૂપે તો નથી. તમે મારાજ સ્વરૂપ છો. પણ આપણે પરોપકારનું કાર્ય જુદા જુદા રૂપે કરવું છે. તેથી આપણા બેમાં કોઇ નાનું મોટું નથી. વિષ્ણુપુરાણમાં હું મોટો અને શીવ પુરાણમાં તમે મોટા છો. આપણે એ પ્રમાણે મળી સમજીને ભક્તોનું કામ કરી તમને વખત આવે આપણા જેવા વૈકુંઠવાસી અને કૈલાસવાસી બનાવવા છે. એમ કહી સૂર્ય તરફ આંગળી કરી ભગવાને સૂર્યને કહ્યું કે, તેં માયાને અધર રાખી, તેથી મહાલોકમાં તું આકાશમાં અંતરીક્ષમાં અધર રહેજે. તથાસ્તુ.

કથા

૧૪ હમીર

(ઓ ભારત ભગ્ય મનોહર માત)

શ્રી ગિરિધર નટવર શ્રી ગોપાળ.

કુંજ બિહારી, ગોવરધનધારી, નટવરગિરિધરલાલ. શ્રી. ૧

પાંચાળીતા ચીર પૂર્વો, સતિ ઉગ્રમરી નાર,

દુર્યોધનના માન ઉતાર્યો, ગરડે આવ્યા ગોપાળ. શ્રી. ૨.

દ્રૌપદી-પાંચાળ દેશની પાંચાળી. પાંચપતિવાળી—ની લાજ ભર સભામાં
લક્ષ્મી દેખી પ્રભુએ ચીર પૂરી લાજ રાખી. અને દુર્યોધનનો નાશ કરાવ્યો.

સ્તંભ ફેડ હિરણ્યા કંસ માર્યો, પ્રહલાદની કરી વહાર,

લકતોને ખાતર ભૂધરજી, લીધો આ અવતાર. શ્રી. ૩

સૂર્ય પ્રભુ લીધો આ અવતાર. શ્રી.

એજ પ્રમાણે હિરણ્યકશિપુને નરસિંહ રૂપે માર્યો. પ્રહલાદ લકતને
ખાતર. તેવીજ રીતે પ્રભુએ લકતોના દુઃખ દૂર કરવા માટે અને તેમને
સુખ દેવા માટે આ અવતાર લીધો છે.

પ્રભુએ અવતાર લેવા માટે અવનીપર અવન્તિકા જેવી નગરી જોડી
જોડીઆ બંદર કેમ પસંદ કર્યું? તમને ખબર નથી કે કોઈ પણ જન્મ
લેય તે જોડીઆ ગામમાંજ આવે. તેનું વહાણ જોડીઆ બંદરે લાંગરે.
આખી પૃથ્વી પર “જોડીઆ બંદર” એવું એકજ નામ પ્રભુને જાણાયું.
માતાનો અને પુત્રનો સંબંધ જોડીઆ છે. અને જેનો જન્મ થાય તે
જોડીઆ જ આવે. જોડાયલાજ હોય. જ્યારે નાળ કપાય ત્યારે છુટા થાય.
જગતમાં એકલા જીવતર કરતાં જોડીઆનું જીવન વધારે હિતાવહ ગણાય છે.
જેવું કે ધર્મીવિદ્યાળી—દંપતીનું. સંધવાને પોતાનો પતિ હોય, એટલે
જે જોડી દંપતી કહેવાય. અને વિધવાને પોતાનો પ્રભુ ચૈાદ જીવનનો નાશ
હોય. એનું પણ ધાર્મિક જીવન જોડીઆ થાય. અને આ પ્રમાણે જોડીઆ
આજ તોજ તે યોગ્ય યોગ યોજ સામુજ્ય મુક્તિ મેળાવે. અને પ્રભુ મંદીરમાં
વસિત જીવન ગાળી વૈધવ્ય દુઃખ નહીં ગણતાં “જીવે ગયો તે સત્ય
આવ્યો” એમ સંતોષ માની પ્રભુમાં તક્લીન થઈ આનંદમાં જીવન
વાત્રાનો લાલ મેળવે. તમે પૂછશો કે જોડીઆ બંદર તો એકજ છે. પણ

એવી બીજી કોઈ જોડીઆ જોડી છે ? અરે હા બીજી પણ છે, જ્યાં જુવો ત્યાં જોડીઆજ જોડીઆ. મધ્વાચાર્ય દ્વૈતના જ આચાર્ય હતા કેની ? સાંભળો.

૧૫. ગીતિ

સત્ભામાને માયા, એ છે જોડી જોડીઆ બંને,

સૂર્ય અને વળી શંકર, તપમાં જખરા જોડીઆ બંને. ૧.

રામા રામા રામા હરે હરે રામા.

સત્વતીએ અદેખાઈ કરી તેથી માયાના જેવી ભમનારી થઈ. અને બ્રમણમાં પડી ગઈ. શંકરે ગર્વ કર્યો તેથી તપમાં તે સૂર્યના જોડીઆ થઈ ગયા. આપણે દ્વેષ કે ગર્વ કરીએ તો નીચા પડી જઈએ. પ્રભુએ પણ માયાને ચઢવા દીધી, અને આંખ મીચામણા કરે ત્યાં સુધી ગયું કયું તેથી ભગવાનને પણ વૈકુંઠ છોડી અવની પર અવતાર લેવો પડ્યો. કુદરત, કુદરત, તારા કાયદા કોઈને છોડતા નથી. કહો જોઈએ આ બધું શાથી થાય છે ?

૧૬ કવાલી.

કરાવે એ બધું કુદરત, પ્રભુ છે એક કરનારો,

આ બધું કરવા કુદરત પ્રેરે છે, અને પ્રભુની ઇચ્છા વિના કોઈ કાંઈ કરી શકતું નથી. પ્રભુ એક કતોહની છે. હરિ કરે તે ખરી, ભગવત્ કરે તે લલી.

ગીતિ:-- માટે અવની ઉપર, બંદર જ્યાં છે જોડીઆ સાઈ.

ત્યાં પ્રભુ પ્રગટયા પ્રેમે, લાગ્યું એ સ્થળ પ્રભુને પ્યારું. ૨.

રામા રામા રામા હરે હરે રામા.

શંખ ચક્ર ગદા પદ્મ, પીળા પીતાંબર, મોરમુકુટ, મુખે મીઠી મધુરી મોરલી, ચતુર્ભુજ મુર્તિ જોડીઆમાં પધારી. અને એવા પ્રભુ આગળ ત્રિએ મસ્તક નમાવી બે હાથ જોડીઆ. જોડીઆનું મહત્વ એવું છે. વળી જુવો જોડીઆની જરૂરીઆત જખરી છે. જોડીઆ વગર ભોગ નહીં. જોડીઆ વગર જોગ નહીં. ભોગ એટલે ખાવું પીવું, વૈભવ ભોગવવા. જોગ એટલે ભોગ મળવું. જોગી થઈ પ્રભુ સાથે યોગ સાધવો; ધ્યાનમાં ભગવાન સાથે જોડાવું, એનું નામ જોગ. જોડીઆ વગર ભકિત નહીં. એકલા કોની ભકિત કરે. “અહંભક્ત” હોય ત્યાં બીજો ભગવાન લાવે ક્યાંથી ! આતો એક ભકત અને બીજો ભગવાન. એટલે એ બે જોડીઆ જોડી જોડાજોડ બેઠા કે સામીપ્ય મુક્તિ યોગ થાય તો સાયુજ્ય મુક્તિ. વળી કૃષ્ણકે કમોલ કલ્પના કરનાર પાકશાસ્ત્રીઓ તો કહે છે કે એ માનમાં

રાજ એ હાથ ભેગા થાય તેથી એનું નામ જોડીઆ. લાડવા બનાવતાં ભોજનવેળા એ હાથ ભેગા થાય, અને ભજનવેળા—પ્રભૂને વંદનવેળા એ હાથ ભેગા થાય. હાથ જોડ કરે, તાળી પાડે, “જોડીઆ તે જોડીઆ, જ્યાં પ્રભુ પારણે પોદીઆ.” પ્રભુએ મૂળ સૃષ્ટિ રચી, આ પોતે એકના અનેક થયા ત્યારથીજ “જોડીઆ” ધ્યાનમાં રાખી મુક્યું હતું. તમે કહેશો કે તે કેવી રીતે ? તો સાંભળો.

૧૭. મહાડ.

પ્રભુ જોડીઆ બંદર, બ્રાહ્મણ મંદીર, પધાર્યો કરી પ્રેમ,
જેનું લાગ્ય સિકંદર, તે કુળ અંદર, પધાર્યો કરી પ્રેમ, પ્રભુ.

પ્રભુએ સૃષ્ટિ સરજતાં, એકના કર્યા અનેક,

જો નહીં હોએ જોડીઆ તો, શાનો કરે વિવેક, રે. પ્રભુ. ૧

મૂળ પ્રભુ પોતે એક “એકો હં બહુ સ્યામ” એવી ઇચ્છા થતાં પોતેજ અનેક રૂપે પ્રાપ્ત થયા. સદ્ અસદનો ભેદ એટલે વિવેક, જો નહીં હોય તો સાફ નરસું શું સમજાય ? સત=ચૈતન્ય—અસત=મડ. એ બેને સમજીને વરતવું તે “વિવેક.” બહેવારમાં, “આવો, બેસો,” એવો વિનય કરવો તે પણ વિવેક કહેવાય. વાર ત્યારે જીવન હજી કેટલાક જોડીઆ છે ? અરે અનેક છે, તમે સાંભળતાં થાકશો એટલા જોડીઆ છે.

સૂર્ય ચંદ્ર બેજો જોડીઆ, કૃષ્ણ અને બળદેવ,

રામ ને લક્ષ્મણ જોડીઆ છે, બેઉ અવશ્યમેવ, રે. પ્રભુ. ૨

હરેક અયોધ્યામાં—હરેક પ્રાણીની દેહમાં—રામ વસે છે, પણ લક્ષ્મણભાઈ વગર—લક્ષ્મણ દીધા વગર, રામ કામ કરતા નથી. તેથી રામલક્ષ્મણની જોડી કહેવાય છે. એ બેઉ જોડીઆ છે. એકજ દાલની બે બાણુ. માણસમાં “રામ” નહીં હોય તો લક્ષ્મણ શું કરે ? અને લક્ષ્મણ નહીં હોય તો “રામ” શું કરે ? વાર ત્યારે કૃષ્ણાવતારમાં કાષ્ઠ ? તો કે હા, હા.

કૃષ્ણ સુદામા, કૃષ્ણ અર્જુન, એ પણ જોડીઆ ખાસ,

સખા મિત્ર એ પવિત્ર જોડી, એક બીજાના દાસ રે. પ્રભુ. ૩

સખા ભાવે કૃષ્ણ ને અર્જુન એકજ, કૃષ્ણ સુદામા, એ જોડીઆ સખા. સંદીપની ગુરૂને ત્યાં સાથે લડ્યા, સાથે રમ્યા, સાથે ભમ્યા, અને સાથે અભ્યાસ કર્યો. સુદામા જેવા ગરીબ મિત્રને કૃષ્ણ જેવા મહા પ્રભુજી બૂધ્યા નહીં, અને આજખાણુ રાખી. તાંદુલની એકેક સુદી સાથે એકેક પટરાણી ફૂલ. ઇંદ્રાસન નિદ્રાસનમાં ડાલવા લાગ્યું. એનું નામ મૈત્રી, એજ

સસ સુજનતા, એજ સાચો સખાભાવ. 'ચાલુ' આપે તે મિત્ર, ખાલ તેનું
ખોદે એ મિત્ર નહીં કહેવાય.

૧૮. ૫૬.

જહાલા મારા સુઝામાના તાંદુલ લીંચા, તેના મહેલ કનકના કીધા,
રામ, હરિવર સંકટ હતી,

મને ઘડી નથી વિસરતા, રામ, હરિવર સંકટ હતી.

સુઝામાના તાંદુલ લીંચા અને તેના મહેલ સોનાના કીધા, પૈસાદાર મિત્ર,
ગરીબ દોસ્તને વીસરી જાય અથવા તો તેને દેખી કુ-કરે, તો તેની મૈત્રી
અને તેનો પૈસો લક્ષ્મી વરને જહાલો ના થાય. વાર ત્યારે કુ-કુ કરે. એવા
સુમિત્ર કડીનુગમાં કોઇ જુગલ જોડી છે ? તો કે હા. -સાંભળો.

સાખી:—મહારાજ ને મોતીલાલ એ, મોતી અને માણેક

એ પણ બન્ને જોડીયા છે, એવા ભવના લેખરે. પ્રભુ. ૪

પેલા ભવના લેખથી સહુ આવી મળે છે. અને પૂર્વનો પ્રેમ પ્રગટ
થાય છે. “પ્રગટ હે પૂરવકી કરણી, તજ મન શેષ અજાણ.”

આ અવતાર પ્રભુએ પ્રાણીજાતે ત્યાં લીધા. એમ આપણે કહ્યું, પણ
પ્રાણીજાતને ધર પ્રભુએ કેમ પસંદ કર્યું ? એનું કારણ એમ છે કે, પ્રભુ
અવતાર લેતાં કંઈ વર્ણાશ્રમ જોતા નથી. પવિત્ર હૃદય જોય છે. ગુણ જોય
છે. ભક્તિ જોય છે, કહ્યું છે કે ગુણાઃ પૂજાસ્થાનં ન તુ લિંગં ન ચ વયઃ ।
સ્ત્રી છે કે પુરુષ એમ લિંગ એટલે જાતિ જોવાની નથી. તેમજ નાનું છે
કે મોટું એમ વય એટલે ઉંમર જોવાની નથી. પણ ગુણ જોઈ
પાત્રતા દેખી પ્રભુ પધારે. પ્રભુ તો શુદ્ધને ત્યાં પણ પધારે. જાતે
ભક્ત જોઈએ. જાતે વાણીઓ છે કે પ્રાણીજાત એ વર્ણ જોવાની અથવા
ગૃહસ્થ છે કે સન્યાસી છે એમ આશ્રમ જોવાની એટલે વર્ણાશ્રમ જોવાની
પ્રભુને જરૂર હોય નહીં. પ્રભુએ શુદ્ધ, ચમાર, મોચીને ત્યાં અવતાર લીધા
હતો. રોહીતાસજી વગેરે જાણીતા ભક્ત છે. ઘેડને ત્યાં અવતાર લીધો હતો.
મહાર જાતિનો ભક્ત પણ થઈ ગયો છે. દરજીને ત્યાં અવતાર લીધો હતો.
તુકારામ, નામદેવ, પ્રાગજી વગેરે ભક્તો પ્રખ્યાત છે. હજમને ત્યાં અવતાર
લીધો હતો. સેનાનાથ જાણીતો છે. વૈશ્યને ત્યાં અવતાર લઈ અથવા
વૈશ્યનો વેશ લઈ શામળશા શેઠ થઈ ભક્ત નરસિંહની હુંડી સ્વીકારી
નરસિંયાના આપનું આદ સાધું. એ વાત પણ જગ જાહેર છે. એ પરથી
જાણાય છે કે પ્રભુને કંઈ કોઈ પણ જાતિમાં અવતરવામાં લાજ લાગતી

નથી કે તે કૃષ્ણ તેથી વદન્નાઈ જના નથી. પણ ભિન્ન ભિન્ન કોમમાં એટલા મોટા અવતાર લીધેલો કે જેથી પ્રાણીઓને પ્રાણીઓને, કે શ્રી પ્રભુને લાત મારી બડાઈ કરવાનો, અહંકાર કંઈક અંશે છૂટે અને એવા પ્રાણીઓને મહા પુણ્યે પ્રાપ્ત થયલાં મુક્તિના દાર આગળથી પ્રાણીઓને અતિગર્વ પાછા હટાવે નહીં.

તો પણ બહેવારમાં વર્ણાશ્રમ અતિ આવશ્યક છે. અને તેથી તે શાસ્ત્ર પ્રમાણથી નીજાવવો છે. એમ જાણીને ભગવાને પ્રાણીઓને ત્યાં અવતાર લીધો. તેથી પ્રાણીઓ કૃષ્ણાઈ જઈ ગર્વ કરવાનો નથી. પ્રાણીઓ બૂદ્ધિ છે એ સર્વ માન્ય છે. અને એ શાસ્ત્ર સંમત વાત છે. પરંતુ પ્રાણીઓ હોવા છતાં જે શાસ્ત્રથી વિરૂદ્ધ વર્તે તો વિના + શાસ્ત્ર = વિનાશ + મત્સ્ય. શાસ્ત્રથી વિરૂદ્ધ ચાલનાર પોતાના વિનાશનું અસ્ત્ર તૈયાર કરે છે. યજુર્વેદના મહા-અંગમાં કહેલું છે કે “બ્રાહ્મણોડ્ય મુલ્લં આસીર” પ્રાણીઓ ભગવાનનું મોઢું છે. તેથી ભાદરવામાં શ્રદા સહીત પ્રાણીઓને મેઢે જે લાડવા પડે તે પ્રભુને પહોંચે છે એ હાથ ભેગા કરે એટલે લાડવા સમગ્રાય. હાથ જોડી જમાડેલા અને બૂદ્ધિ સ્વીકારેલા મોઢકનો પ્રસાદ-વાનગી મોકલનારના મૃત સગાને પુણ્યરૂપે પ્રાપ્ત થાય છે. એટલે બ્રહ્મ પોષ્ટ હાકીસની લાડવા નાંખવાની લેટર ઓફિસ-સ્વીટગોલ ઓફિસ-ડહેવાય. મોઢકની સનદ તો પ્રભુમાં, વિના પ્રમાદ, પ્રમેદ કરનાર પ્રાણીઓનેજ મળે. અને સ્વર્ગના દરવાજાનો ધ્વજ-ટોલટોકસના કલેક્ટરનો, પ્રભુ દારમાં પેસાડવાનો અને કથા કારને ખેસાડવાનો, પરવાનો પણ પવિત્ર પ્રાણીઓનેજ પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રમાદ કરનારને નહીં, પણ પ્રમેદ કરનારને, પ્રાણીઓ વના મદરાણાને નહીં, પણ “મદ”ની વચ્ચે “કહાનો” “માત્રા” ચડાવે તો જે “મોદ” થાય તેવા પ્રાણીઓનેજ એ પદ પ્રાપ્ત થાય છે. જોડીયા ગામે એવા શ્રોત્રીય, બ્રહ્મ-નિષ્ઠ, અને પ્રભુની પ્રેમવશ્યા ભક્તિમાં પ્રવીણ એવા પુત્રીન પ્રાણીઓને ઘેર પૂજ્ય “જયદેવ”નું કીર્તિવંત કૃણ દીપાવવા શ્રી પ્રભુએ નિશ્ચય કર્યો.

૧૯ ચોપાઠ

જાંચ પ્રાણીઓ જ્ઞાતિ શ્રીમાળી, ત્યાં નજર કરે વનમાળી.

વહે વેદાંગ જ્યોતિષ શાસ્ત્ર, કંઈક ભગી રચા શિષ્ય છાત્ર. ૧.

પુણ્ય શ્લોક જયદેવ, “જય દેવ જય દેવ” એવી પ્રભુની આરતી ઉતારતા ભાગ્યશાળી નીવડ્યા. એવા નિશ્ચય વડવાને હજાર વાર ધન્ય છે, કે જેના વંશમાં વંશવર્ધક-તેજની મુક્તિદાઇ મોતી પાકે એવા સૂર્યના સૂર્ય અને શકરના શંકર કૃણદીપક પ્રભુ પોતે પ્રગટ થયા.

એવા પવિત્ર ને પુણ્યશાળી, જોશી જ્યદેવનું કુળ લાળી,
શાસ્ત્રીને ઘેર જન્મ્યા મોરાર, અજન્મ્યાએ લીધો અવતાર. ૨.

એવા જ્યોતિષી અને શાસ્ત્રીના વિખ્યાત વંશમાં પ્રભુજી પધાર્યાં. અને પુણ્યક્ષોક મહા પંડીત સંસ્કૃત ભાષાના ખાં એવા શાસ્ત્રીજી તાત તુળજી-શંકરના પોતાનાં પુણ્ય પણ સુકલીત થયાં. શાસ્ત્રી તુળજીશંકર જેવા વિદ્વાન પ્રભુનિષ્ઠ શ્રીત્રીય ભૂદેવ જોડીઆમાં એ વેળા એ પોતે એકજ હતા. એમનું સંસ્કૃત જ્ઞાન અને પાંડિત્ય તેમજ સાંજન્ય જોઈ એમની સાથે સંબંધમાં આવનાર હરકોઈ આશ્ચર્યચકિત થતા હતા. એમની પાસે કંઈ કંઈ સંન્યાસીઓ પણ હાજર થઈને રહેતા એવા વિદ્વાન શાસ્ત્ર નિપુણ શાસ્ત્રીજી પ્રભુ કૃપાને પાત્ર હોયજ હોય. હે પ્રભો, એ પુણ્યાત્મા જ્યાં હોય ત્યાં તેમને અમર શાંતિ બક્ષો. એવા સુપાત્ર પિતાને ઘેર સાક્ષાત પ્રભુએ પોતાનું ચતુર્ભુજ સ્વરૂપ સંતાડી જ્યારે સુપુત્રરૂપે પ્રાગટ્ય કર્યું ત્યારે માનુનીઓ મંગળ ગાવા મંડી.

૨૦ ધોળા.

(વટ સાવિત્રી વ્રત આજ)

તાત તુળજીશંકરને ઘેર એ કુળ લીધો રે
ભલે પ્રગટ્યા શ્રી પુરુષોત્તમ એ બહુ જોયારે. ૧.

ભાગ્યશાળી માતને તાત, ધન ધન તમને રે
ભાનુમતી જસોદાનો પુત્ર બહાસો છે અમને રે. ૨.

શાસ્ત્રીજી તાત તુળજીશંકર અને માત ભાણીઆ-ભાનુમતિ-જશને લેનારી અને જશને દેનારી, જશોદા જેવી જગ ભણીતી સતિ. આ એક દંપતીનો હર્ષ ત્રિભુવનમાં સમાય એમ ન હતું. પુત્ર જન્મ અને તેમાં વળી પરાપકારી પુત્ર પ્રભુ પોતેજ પધારે ત્યાં પ્રજ્ઞાનંદ સિવાય ગીજી શું હોઈ શકે? અને તે કોને બહાસો ન લાગે?

સોના વાગ્યને ભાનુ સૂર્ય દિનમણી સાચારે.

ભાનુ સૂર્ય અને દિનમણી જગતને અજવાળું આપનાર એકજ છે. અને તેજ સાચો દિનકર છે કે જેના કર એટલે કિરણ જગતનું અંધારું કાઢી સ્વસ્વરૂપનો સાક્ષાત્કાર કરાવી મુક્તિ આપી સ્વયં પ્રકાશનું જ્ઞાન, ભાન અને અનુભવ દરાવે. અને જગતનું પ્રેમ પૂર્વક પોષણ કરે. સૂર્ય, દિનમણી, ભા

એ જૂઠા જૂઠા નામો છે. સ્વરૂપે જૂઠાં નથી, સૂર્યનાજ પર્યાય છે.

આધ્યત્મ આપે એધાણુ, ઝાળખી રાચોર. ૩

એવા સાચા દિનમણીને ધન્ય છે કે જે મોક્ષ માર્ગ પ્રગટ કરી, અંધારાને અંધારી ઝોરડીમાં એકઠું કરી, જ્ઞાનનો અગ્નિ સળગાવી, અંધારે અજવાળાં કરે. છપન કોટી યાદવો શ્રી કૃષ્ણના સંબંધી થઇ ફર્યા. પણ અંધારું તર્યા નહીં. નર્યા બદલાસ્થળી કરવામાંજ ફાળ્યા. પરંતુ આધ્યત્મે તો જીવતાંજ તેમને ચૈતન્યમય ઝાળખી કાઢ્યા. દર્શન લાભ લઇ સત્સંગ કરી મુક્તિ મેળવી. તે પ્રમાણે આજે પણ ઘેર બેઠા ગંગા આવે તો જ્ઞાન ગંગામાં ન્હાઇ લેવું. કુળકી મારવી, પણ ફૂળવું નહીં. વસ્તુને—આત્માને—આત્મારામને—આત્મજ્યોતિ સૂર્ય—શંકર દિનમણી—દીનાનાથને ઝાળખી આનંદ લેવો. કેમકે પુરુષોત્તમને ઝાળખેલી પુરુષોત્તમનું પરમપદ પ્રાપ્ત થાય છે. જે જેનું તે તેને આવી મળે છે. ભલે હોય ગમે તેટલું છેડું, પણ નજીક આવી મળે છે, તેથી આ શુભ પ્રસંગે સગા બહાલા ગાય છે:—

૨૧. શું આ નટવર વસંત.

પુરણ પુરુષોત્તમ પ્રેમે પધારીઆરે ;

સૌ ગાયે છે મંગલ ગીત, ધરી પ્રીત, પૂરણ. ૧.

અખંડ પુરુષોત્તમ સાકાર રૂપે પ્રભુ પધાર્યા. તે એટલા માટે કે મનુષ્યને અખંડ રહેવું—અસંગ રહેવું કઠણ છે. તેથી તેમને સત્સંગ કરવાની ધણી જરૂર છે. અને સત્સંગ થવા માટે સદુપદેશક, સાકાર અને સગુણ પ્રભુને, ભકતો આગળ પધારાવી, પૂજે છે. અને પૂજવે છે. માટે સદા સત્સંગમાં રહેવું. નવડો શું કહે છે ?

૨૨ ક્વાલી.

નવડે નવ તું કહે જે, સદા સત્સંગમાં રહે જે. ૧.

સત્સંગથી નવડે નવ સિદ્ધ થાય. અને મીઠું ના વળે. તેમ સાતડે સાત પણ થઇ જાય નહીં. નવનો નેક ટેક દઢ નિશ્ચય જોઇ લો. $૧ \times ૮ = ૮$ એવો સત્સંગ કહી ચૂકવો નહીં. એકરૂપ, એકરંગ પ્રભુ પરાયણ, નિષ્કામ સત્સંગ સગુણ ને સાકાર, ગુણ ને આકાર, ગુણાકાર પણ તેનો તે. $૮ \times ૮ = ૮૧ = ૮ + ૮ = ૮$ પદે પદે યન્નવતામુપૈતિ ત્દેવરૂપં રમણીયતાયાઃ નવ તે નવ.

પહે પહે નવીનતા છતાં નવ. એનું નામ નવડો. ત્યારે તમે નવડા રૂપી સત્સંગમાં શું શીખ્યા ? ન+વડો.—હું વડો કહેવડાવવા માંગતો નથી. જો કે દશે આંકડામાં એ વડો છે તો પણ એ શું કહે છે ? હું “વડો” નથી. મારો પ્રભુ “વડો” છે. આમ કહી, આમ સમજી સત્સંગે રહી પોતે પૂર્ણ-પદને પામ્યો છે. પૂર્ણત્વર્ણમાદાય પૂર્ણત્વાવશિષ્ટતે । પૂર્ણમાંથી પૂર્ણ જાય તો પણ પૂર્ણ જ રહે. આ બાદબાકી. આબાદ રહે તે બાકી. ને બાકી રહે તે સૌ આબાદ. આ પ્રમાણે આબાદ રાખનાર ઇશ્વર છે. તે કર્મના અધિષ્ઠાતા, કર્તા છે. ખરા જીવન રથ-મનો-રથના સારથી છે. ખરું જીવન કોને કહેવું ?

જેના જન્મતાં જન્મ લેનાર પોતે રહે, ને બીજાઓ તે જોઈ દસે. પણ એ જન્મ લેનાર બ્યારે મરે, ત્યારે મરતાં પોતે દસે કે “હું” કર્તવ્ય કરી પાર પડ્યો છું. જીવન મુક્ત વિદેહ મુક્ત થયો છું. પૂર્ણને પામ્યો છું મને પૂર્ણ સાક્ષાત્કાર થયો છે” એમ કહે, અને એના સગાં સ્નેહી સહુ રહે કે સારો માણસ સત્પુરૂષ ગયો. આમ ધર્મની બાબતમાં નીતિમય ચરિત્ર જેવાનું છે. ભાષા કે પરિભાષા જેવાની નથી. પણ મનુષ્યની વૃત્તિ, વર્તન અને ચરિત્ર પર સત્ય જીવનનો આધાર છે. “ભાષાને શું વળગે ભૂર, રણમાં જે જીતે તે શર.” ચરિત્રવાનની બલિહારી છે માટે કંટું છે કે:-

૨૩. કહેા.

જનની જાણજો ભકત જન. કાં દાતા કાં શર.

નહીં તો રહે જે વાંઝણી, મત ગમાવીશ નૂર. ૧.

સીયાવર નામચંદ્રજી કી જે.

ભક્ત, દાનેશી, કે શરાને જન્મ આપે એ માતાને ધન્ય છે. ધર્મ, અર્થ, કામ, ને મોક્ષ એ ચારે સફળ કરનાર મનુષ્ય, કર્તવ્ય પરાયણ થઈ, વિજયી નીવડે છે. ધર્મથી મનુષ્ય પરીક્ષા-કસોટી થાય છે. સુવર્ણ અને મનુષ્ય ચાર રીતે પરખાય છે. તપાવે, ટીપે, તાણે, છીણે, તોયે તેનો તે. એ સત્પુરૂષ લક્ષણ. તે સ્વરૂપથી ચળે નહીં. કોઈ ગમે તેમ વર્તે પણ પોતે પોતાપણું બાળવી રાખે. પ્રકૃતિ વિકૃતિ થવા ન દેય તે સત્પુરૂષ કહેવાય. એ કસોટી કેવી ?

પાતુ વો નિકષગ્રાવા મતિ હેમ્નઃ સરસ્વતિ ।

પ્રાજ્ઞેતર પરિચ્છંદં વચસેવ કરોતિ યા ॥ ૧ ॥

પ્રાજ્ઞ છે કે નહીં એ ભેદ વાણીથીજ કરે છે. મતિ રૂપી સૌનાની-નિકષગ્રાવ-કસોટી સરસ્વતી દેવી છે. વિદ્વાન છે કે મૂરખ-કે મ્હોરખો. તે વાણી વંદે કે તરત પારખી કહાડી સરટીશીકેટ આપી દે છે. એવી હંસ વાહની, વીણા વાદીની, સરસ્વતી માતને ધન્ય છે. એવા સરટીશીકેટ મેળવેલા સરસ્વતી પ્રિય-સત્વતીના પ્રાણ, ચંચળ લક્ષ્મીના સ્વામી, સકલ શુભ અશુભ સંપન્ન, ભવિષ્યના કીર્તનકાર-પ્રભુ પોતે-તીર્થરૂપ તાત તુગમ્નશંકરને ઘેર પારણે જૂલવા લાગ્યા. માતુશ્રી ભાણીયા મનમાં મલકાતા ભવિષ્યમાં ચિત્ર વિચિત્ર જગતને જૂલાવી નચાવનાર, કુદરતની પાછળ પાછળ કુદાકુદ કરી, આગળ આગળ સલ માર્ગે ચાલનાર, સુપુત્રને જુલાવી આનંદ લે છે.

૨૪. પારણું.

પોઠો પોઠો કામણુગારા પોઠો પારણુ રે,

માતા ભાણીયા જુલાવે પૂરણુ પ્રેમથી રે. પોઠો. ૧.

બહાજા અટક્યાળા આદિ અનાદિ છા તમે રે

ખોયાં ખખડાવો છા, લલિત લીલા લહેરથીરે પોઠો ૨.

કામણુગારા પ્રભુ કામણુ ટુમચું કરવા આવેલા હોય તે અખીલ જગતને વશ કરે તેના ઉપર કોનું વશીકરણ ચાલી શકે ? અટક્યાળા કરી ખખડાટ ભભગાટ ન કરે તો લલીત લીલા અને લહેર થાય પણ ક્યાંથી ? પણ તે સર્વ નિર્દોષ અને આહવાદક. કથા કીર્તનના શ્રોતા જે ભકતો તે પૈકી કોઇ વિવહળ કે વ્યગ્ર કે વાતુડા હોય તેના ચિત્તને એકાગ્ર કરવા માટે ખખડાટ ભભગાટ કુદાકુદ કરવી પડે. જેનું એકાગ્રચિત્ત છે તેના હાથમાંથી તો આ આવેલો અમુલ્ય હીરો છૂટે એમ નથી.

આવ્યો મનનો માન્યો હીરો મારા હાથમાં.

નિરખું હરખી પરખી બહાજા તમને બહાલથીરે. પોઠો. ૩.

આ પ્રભુને જેણે એળખ્યા છે તેનું તો કંયાણુ આ જન્મમાંજ થઇ ગયું છે. પણ

મજશ્વાશ્વૈવાનશ્ચ સંશયાત્મા ચિન્મયસિ ।

જગવાન કહેછે કે જે અજ્ઞાત છે. અણુસમગ્ર છે. શ્રધ્ધા રહિત છે.

સંશયની દૃષ્ટિથી જોય છે. તેનો તો વિનાશ થાય તેમાં એ અવિનાશી શું કામ અટકાવ કરે ? ભાગીયાને ખારણે અને ભાણીયાને પારણે પ્રભુ પોઢ્યા છે. તેમ છતાં પ્રભુ પોકારીને કહે છે કે “હું” આંહી પોઢવા આવ્યો નથી. મારે તો કથા કીર્તન કરી કંઈકનું કંઈકાણું કરી તેમને તારવા છે. પ્રભુને તાંડવ વગેરે નૃત્ય કરવાની ટેવ છે. તેનો ઉપયોગ કરી આનંદ આપીશ. અંજન શલાકા સાથે લાવ્યો છું. તેથી માયાનું અંધારું ખુણે ખોચરેથી શોધીને આ જ્ઞાનાંજન શલાકાવડે દૂર કરવું છે. આ જગત દુઃખ દરીઓ ભાસે છે તેને સુખસાગર સામીત કરવો છે. આ ઉંચે આકાશમાં અને અખીલ બ્રહ્માંડમાં જ્યાં દેખું ત્યાં સોનાને પારણે સોનાના મોર દેખુ છું તેવા દેખાડવા છે.

૨૫ ધુન.

સોનાને પારણે સોનાના મોર (૨) રાધાને ખારણે નંદ કીશોર. (૨)

પારણું સોનાનું ને પારણા પરના મોર પણ સોનાના. પ્રભુ બ્રહ્મ ૩૫, અને જ્યાં જોઈએ ત્યાં આરાધના કરનારને ખારણે-રાધાને ખારણે-આનંદ કીશોર હાજરા હજુર સુદર્શન દેતા ખડા છે. માટે શું કહે છે ?

સોનાને પારણે સોનાના મોર (૨) રાધાને ખારણે નંદ કીશોર. (૨)

આ પ્રમાણે શાસ્ત્રીજી વૃક્ષગ્રંથકરને ત્યાં સુપુત્ર પ્રાપ્ત થતાં બધે આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો. ઘરડાંના પુન્ય ફલિત થયાં. સગાં વડાલાંનાં દુઃખ દૂર થઈ ગયાં. સહુ ઉત્સાહિત અને પ્રકુલિત જણાયું. ભિંતપર ચિત્રેલાં અને ટાંગેલાં, દેવતાઓ અને સંતમહંતાના ચિત્રો પણ જીવંત જેવા જણાયા. અને પ્રભુને પૂજવા તત્પર થતા ભાસ્યા. એમ કેમ ન બને ? મુડદાંને પણ સજીવન કરે એવી વિમૂલિત-મોહીણી-મય કથા કરી પોતાનું પોતાપણું સ્થાપિત કરવા અવતાર લીધો છે, એવું આનંદમય જીવન સર્વેનો જન્મસિધ્ધ હક છે, છે ને છે. આ પ્રસંગે દેવતાઓ આકાશમાં અને, અપ્સરાઓ સ્વર્ગમાં, મંગળગીત ગાઈ પુષ્પવૃષ્ટિ કરવા લાગ્યાં. દેવના દુંડુભી વાગ્યા. એની પવિત્રતા, શીતળતા તથા નિમંગળતા જેવા નદીના નીર થઈ ગયાં, અને એની તેજસ્વિતા જોઈ દિનકર એવો જે સૂર્ય તે પણ ધડી બર દિગ્મૂઢ બની ગયો, કે આ બીજો સૂર્ય કોણ ? આ પ્રમાણે સર્વેનો હર્ષ બ્રહ્માંડમાં સમાય નહિ. બ્રહ્માંડમાં સમાય પણ આનંદના મોખાં તો ઉભરાયાંજ કરે.

૨૬ આશાવરી (પીલુ)

આનંદ આનંદ આજ થયો છે, વિશ્વ બધામાં વ્યાપી રહ્યો છે. આનંદ. ૧
કૃષ્ણ જન્મથી, જગ બધું જગ્યું સૂરજ બધામાં ટુંજ રહ્યો છે. આનંદ. ૨
“સૂર્ય” એ, પ્રભુનો પ્રતિનિધિ છે, સૂર્યો છે. મનુષ્યનું મન પણ મન-
સૂર્યો કરે ત્યારે મનનો સૂર્યોજ છે. પ્રભુને પ્રણામ કરી ભક્તિથી ભગવાનને
વશ કરી લે છે. પ્રભુજન્મનો આનંદ કેમ નહીં થાય, પોતે કાણુ, ક્યાંના,
ક્યાં આવ્યા છે તેનો જન્મભર વિચાર કરી વર્તન કરવું એજ કર્તવ્ય. અવતાર
અવતારમાં પણ ફેર છે. શું ફેર છે? તે સાંભળો.

૨૭. દુહા.

કૃષ્ણ જન્મતાં કદમાં, દેવકી ને વસુદેવ,
પ્રભુએ પ્રગટી છોડ્યાં, માત પિતા તત્ત્વેવ. ૧.
એ પૂરણ અવતારથી, આ અવતાર વિશેષ,
માત પિતા આનંદમાં, દુઃખ નહીં લવશેષ. ૨.

સીયાવર રામચંદ્ર કી જે.

પૂર્ણ અવતાર શ્રી કૃષ્ણનો, પણ તે વેળા તેના માઆપ તો કદમાં હતાં.
કારાગ્રહમાં હતાં. કેમકે જોગમાયા ગોકુળમાં જન્મવાની હતી. આ અવતાર
વેળા તો માયાને ભગવાને વિદાય કરી હતી. અને તેને લીધેજ આ અવતાર
મોહમાયા દૂર કરી, દૂર રખાવી, ભક્તને તારવા માટે લીધો હતો. એટલે મા-
આપ જરાએ દુઃખમાં નહીં પણ સુખમાં હતા. એટલું આ અવતારમાં
પૂર્ણાવતાર કરતાં વિશેષ હતું. પૂર્ણાત્પૂર્ણની પેલી તરફ પણ કંઈ જોઈએ
કેની? કદપનાનો કંઈ પાર છે? એ તો પારા પેઠે આરપાર આસપાસ
આકાશ સુધી ઓતપ્રોત ઓજસમય, જશમય, અને જયમય વિજયવતી છે.
તેથી આવા સકળ શુભશુભ સંપન્ન સુપુત્રની પ્રાપ્તિથી વાલ્વાહ લીલાદેહર
થઈ રહે એમાં શું નવાઈ? સકળ શાસ્ત્ર, સંસ્કૃતનો સુઘ અભ્યાસી,
સંસ્કારી સદ્ગુરુ, ઉપદેશક જગદ્ગુરુ, પરાપકારી અલૌકિક સૂર્ય પ્રભુ સનાતન
ધર્મના (મૂળરૂપે) સ્થાપક અને આ દેહમાં ઉદ્ધારક, દેહરૂપી લૌકિક પંચ-
મહાભૂતના બંગલામાં, ભગવાન પોતે આવિર્ભૂત થયા. સારા સંતાન થાય તો
માતપિતાના નામ અમર કીર્તિવંત થાય છે. જ્યાં પ્રભુ જન્મે તે કૂળ તો શું
પણ સગાં વહાલાં ગામ દેશ ચોદ બ્રહ્માંડ સર્વને સાથેવો મોક્ષસુખનું તેડું
આપવામાં આવે છે. પછી જેનું બેડું કુટુંબ હોય તેનો બેડો પાર ક્યાંથી
પડે? રામ નામની લુટ છે. જે બીડું ઝડપે તે ખરો. મુમુક્ષુનું કલ્યાણ થઈ

જય છે. બાકી તો વ્યક્તિને જોયા કરે તે 'વિભુ'ને વિસરી જાય. મરડાટમાં રહીને મરડાયા કરે. પુત્ર જન્મની બહીહારી છે. પુત્ર તો પ્રાપ્ત થાય, પણ "પુ" નામના નરકમાંથી તારે ત્યારે ખરે. જેને પુત્ર નથી, અને જે પુત્ર માટે તલસે છે અને લાલસા રાખે છે તેના દીલાસા માટે એક કવિ કહે છે કે:-

જાયમાનો હરેદ્ધાર્યાં વર્ધમાનો હરેદ્ધામ્ ।

નિયમાણો હરેત્પ્રાણાન્ નાસ્તિ પુત્ર સમો રિઃ ॥૧॥

મનુષ્યને બહાલામાં બહાલી ત્રણ વસ્તુઓ છે. પોતાની ભાર્યા, પોતાનું ધન અને પોતાના પ્રાણ. એ ત્રણે વસ્તુઓને પુત્ર હરી લે છે. માટે પુત્ર, રિપુતું—દુશ્મનનું—કામ કરે છે. જન્મે એટલે પોતાની માતા જે પિતાની ભાર્યા છે, તેને હરિ લેય કે મરણ તુલ્ય કરી નાખે. મોટા થતો જય તેમ જેમાં તેમાં પિતાનું ધન વપરાવી નાખે. મરવા પડે તો પિતાના પોતાના પ્રાણ જતા હોય એવું પિતાને દુઃખ ઉત્પન્ન કરે, અને ન કરે નારાયણને પુત્ર મરી જય તો પિતા પોતાને મરણતુલ્ય માને. માટે જેને પુત્ર હોય તે લલે સુખ માને, પણ જેને નહીં હોય તેણે હોંસ કરી હોંસકાસ ગુમાવી હાસ્યને પાત્ર થવાથી શું વિશેષ છે ?

અહીં તો પ્રભુ પોતે પુત્ર રૂપે પધાર્યા જાણી બાણીયા માતાના હરખ માતા નથી. સુમાતાના હરખ સમાતા નથી. આ પુત્રતો સાક્ષાત્ પ્રભુ ત્યાં પછી શી કમી હોય ? કહ્યું છે કે :—

एकेनापि सुवृक्षेण पुष्पितेन सुगन्धिना ।

एकेनापि सुपुत्रेण कुलं याति समुद्धताम् ॥૧॥

એક સુવૃક્ષના પુષ્પ સુગંધ પ્રસારી આપ્પા ઉપવનને સુવાસિત કરે છે, એક ચંદ્ર હજારો તારા કરતાં વધુ તેજ આપી તિમિરને દૂર કરે છે. તેમજ એક સુપુત્ર કુળને ઉંચી પાયરીએ ચઢાવે છે. પરમ પદ અપાવે છે. સારાં સંતાન માતૃપિતાના નામ અમર કરી ઉજવળ અને કીર્તિવંત કરે છે. કેટલેક દિવસે શુભ મુદ્દતે માતૃપિતાએ આ પુત્રના જોશ જેવા જોશીઆને તેમજ્યા. શું કહે છે ?

૨૮. (દાસની મઢીને પાવન કરો, જોશીરાજ દાસની મઢીને પાવન કરો).

પુત્રના જોશ તમે જોઇ દીધો, જોશીરાજ, પુત્રના જોશ તમે જોઇ દીધો. રાણી જોઇ નામ રડું કહી દીધો, જોશીરાજ, પુત્રના જોશ તમે જોઇ દીધો. જોશી તેમજ્યા. પોતે જોશી, પણ પોતાના જોશ પોતે ના જુએ કહર-તમે કહ્યો. પોતે જોય તો પણ ખીચની સલાહ હોય તો સાડે કેની ? પોતાનો

ન્યાય પોતે ના કરવો. કાયદો હાથમાં ન લેવો. ડક્ટર બીજા ડક્ટરની દવા ખાય. એમાં તેની સલામતી અને ગૌરવ. કયાકર બીજાની કથામાં બેસે એમાં તેની નિરભિમાનતા. જ્ઞાની જ્ઞાનીને ઓળખે. ચોર ચોરને પકડે. જોશીઓએ પોતાની નાતો તેથી શાંતી તુળજશ કરની શરમે તેને માન આપવાં પધારી પુત્રના જોશ જોવા લાગ્યા. તુળજશ કર પૂછે છે.

કેવાં શુભ મૂહર્તે પુત્ર પ્રસન્નો, આગળ કેવાં એ કરશે કર્તવ્યો,
ભવિષ્ય સાચે સાચું કહી દીધો, જોશીરાજ, પુત્રના જોશ તમે જોઇ દીધો.
જોશીરાજ પુત્રના જોશ તમે જોઇ દીધો, રાશી જોઇ નામ તમે કહી દીધો,
જોશીરાજ. ૧.

જેના રચેલા બાંધેલાં ગ્રંથો તે સર્વે ગ્રંથો સ્વગ્રંથે હોય એમાં શું આશ્ચર્ય ? સાક્ષાત્પ્રભુ સમુદ્રની લક્ષ્મી-અંચળ લક્ષ્મીને, કપર કરનાર, તેના પર પોતાનું સ્વામિવ સ્થાપિત કરનાર, કૌસ્તુભથી શોભતા હીરા માણેક મોતીના પ્રિય-મિત્ર અને સ્નેહી, એવા રથામ સુંદરનું નામ અને રૂપ શું ? માત્ર આદાર રૂપે સંગુલુ બહેવાર કરવા માટે, અને ભક્તોને સુખ દેવા, ઓળખે તેને મોક્ષ દેવા-નામ ધારણ કરે છે. જોશી કહે:-

૨૮. ફરબારી કહાનડો.

છે સૂર્યનો નંબર પહેલો, મી મુખથીજ પ્રથમ કહેલો.
શંકરના છે હલેલો, છે સૂર્યનો નંબર પહેલો.

ગોસા કુંભ છે રાશી એની, કુંભમુનિ સમ ફરશે.

બે ધ નિહર થઇ દેવા માટે, કથા અલૈકિક કરશે. છે સૂર્યનો ૧

સૂર્યને અને શંકરને તેજસ્વી જાણી, માયાને બાળતી વેળા, અંધારું કાઢવા, ભગવાને તેડાવેલા, ત્યારે સૂર્યનો નંબર પહેલો મુક્યો છે. અને નામ પાડવામાં “શંકર”નો તેની પછી નિર્માણ કર્યો છે. ગોસા કુંભ અને સ થી શરૂ થતાં નામો કુંભ રાશીના છે અને એની રાશી કુંભરાશી આવે છે. યોગવાસિકમાં કુંભમુની વેશધારી થઇ ગગન ગમન કરતા બોધ દેતા હતા, એવો સિદ્ધિવાળો આ પુત્ર થશે. કુંભમુની એરો પેદનમાં-વિમાનમાં બેસતા. આ પલુ વિમાન એટલે વિશેષમાન પામશે અને જે કોઇ એની નિંદા કરશે, અથવા એનું માન ઓછું કરવા મથશે, તો એ વિનમાન એટલે અપમાન સહન કરશે, અને વિપક્ષી, અને માનમાપ તેથી આ સંસાર વૃક્ષના જીવ અને ધન્યર એ જેકે પક્ષીનું માપ થયાથ કરી જીવને શીવ રૂપે સ્થાપન કરશે.

કુંભોદસવ જે રૂપિ અગરિત સમુદ્ર પાન કરનારો,
તેવો આ ભવસાગર ઉપર, પાજ બાંધી તરનારો,

છે સૂર્યનો. ૨

કુંભમાંથી ઉત્પન્ન થનાર અગરિત મુનિ, સમુદ્રપાન કરી ગયા. તેમ આ ભવ સાગરમાં સમુદ્રયાન કરનાર, તરે ને તારે. જરૂર જીવનની જ્યોતિને જોશે. યોગડો શું કહે છે ?

૩. કલાલી.

યોગડો ચાર તું કહેજે, જીવનની જ્યોતિને જોજે. ૧.

માટે સૂર્યને પ્રથમ મુંકા અને ત્યાર પછી સાથે સાથે શંકરની સ્થાપના કરો, એટલે જો તેજસ્વી બેળા મળી સૂર્યશંકર નામ આપ્યા જગતને પુરતો પ્રકાશ આપશે.

કલાનડો

સૂર્યશંકર યોગ્ય નામ છે. કામ કીર્તિના કરશે,
એની કથાથી ભકતો તરશે, સૌ ભવપાર ઉતરશે. છે સૂર્યનો. ૩

સૂર્યશંકર એ નામાભિવાન આ સુપુત્રના ગુણ લક્ષણ જોતાં યોગ્યજ છે. સર્વે શુભ ગ્રહો કેન્દ્રસ્થાને છે. એળી પોળી પીપળપાન, કૃષ્ણિયાએ પાડ્યા “સૂર્યશંકર” નામ, સૂર્ય જેમ પૃથ્વીને પાળે પોષે છે, ધાન્ય પકવે છે, પ્રકાશ આપે છે. અને શંકર જેમ પોતે ભસ્મ યોગે પણ ભકતને વરદાન દઇ સહુ કાંઈ આપે છે. તેમ આ સૂર્યશંકર પ્રભુ પણ પરાપકારી થઇ ઘેરી છાકરાંતો વિયોગ વેડી હરેક શુભ પ્રયત્ને ભકતને ભગવાન સ્વરૂપનો સાક્ષાત્કાર કરાવશે અને પોતે ભગવાન છે એમ નહીં કહેતાં, સૂર્યનામાત્ર પ્રભુની મૂર્તિને અગાડેલા હાર પોતાની ડોકમાં નાંખવા દઇ પોતાનું પ્રભુત્વ પુરવાર કરશે.

કુટુંબ ગામને ન્યાત-સગાં સહુ. દેશ રાજ્ય ને મુક્તિ;

સાતે ભુવન સુધારી દશે. જાણે સર્વે જીવિ. છે સૂર્યનો. ૪

અભિમન્યુએ સાત કોકા જીત્યા. પણ સપડાઇ મુવો. “કાકા આવનીરે” “કાકા આવનીરે” જૂમો પાડી; પણ ભીમકાકા આવ્યો નહીં અને અભિમન્યુ ફાળ્યો નહીં. પરંતુ આ સૂર્ય પ્રભુ તો સાત ભૂમિકાને પ્રકાશ આપી સાત ભુવન દીપાવશે. સાત કોકા-સાત ગ્રહ સુધારશે. સ્વગ્રહ, માતપિતા-કુટુંબ, ગામ, ન્યાત, દેશ, રાજ, મોક્ષ. એજ સૂર્યના સાત મુખનો અર્થ છે. તે

સપ્તમુખી અશ્વ ઉપર બીરાજનાર સૂર્ય, કીર્તિના કીરણો પ્રસારી જગતનું અધારું દૂર કરશે. અને અવની પર જ્ઞાનદીપક પ્રગટાવશે.

પ્રભૂની લીલા. પ્રભૂ ચરિત્રો, બહુર કરશે જેના.

તે સમળા એના થઈ જશે, પ્રહ્લિ સમળ છે એના. છે સૂર્યનો. ૫

કીટ ભ્રમરી ન્યાય છે. કીડાને ચટકો દેતાં ભ્રમરી, કીડાને ભ્રમરી બનાવી દે છે. તેમ જે, પ્રભુના જશ ગાય છે, અને પોતાનું આખું જીવન પ્રભુ-મય બનાવે છે. તેનામાં આપોઆપ પ્રભુપણું પ્રદીપ્ત થાય છે. પણ તે જાળખનાર થોડા છે. જે શ્રદ્ધા રાખી જાળખી લેશે, તેના બેડા પાર છે. જે કાંઈ સંશય રાખશે તેના સંદેહથી તે ભવસાગરમાં ભટક્યા કરશે; અને તેને પાછો પસ્તાવો રહી જશે કે ઘેર બેઠા આવેલી ગંગાનું આચ્ચમન કીધું નહીં. જ્ઞાનગંગામાં નાહ્યા નહીં, સાક્ષાત્પ્રભુને જાળખ્યા નહીં. માટે આવેલો શુભ લહાવો આનંદથી લઈ લો.

૩૧. ધોળ.

સખી આજનો લહાવો લીજાએ રે, કાલ કાણે દીડી છે. સખી. કુલની ગાદી ને કુલના તકીઆ, કુલના બીજાનાં બીજાવીએરે.

કાલ૦ ૧.

વાડીમાંના ફૂલ કેવાં પરાપકારી છે! કેને કેને સુગંધ આપે છે? જે એને તોડે છે, વીંધે છે, બાંધે છે, તેને પણ “હાર” આપી તેને ગળે વળગી, તેની કોટે કાટી કરી ડોક શોભાવે છે. ભીષ્મની બાણીની શૈયા, બાવાની ખીસાની શૈયા, અને પ્રભૂની પુષ્પની શૈયા, એ બધી કર્મની ભિન્ન ભિન્ન ગહન ગતિ છે.

સોનાના સોગદાં ન હીરની ચોપાટ,

હીરાના પાસા ઢગાવીએરે,

કાલ૦ ૨.

આ જગત સોગદાં બાજીની રમત છે. બાજીર પ્રભુ ખેલ ખેલાવે છે.

૩૨. કવાલી.

કામીલ કામ કમાલ કીયા તુને ખ્યાલસે ખેલ બનાય દીયા.

નારાયણનો ખેલ, ખ્યાલ એટલે વિચાર માત્ર છે.

विद्यार्थ प्रदयामि जगत्त्रकिंचित । स्वात्मावबोधोधादधिकं न किंचित ॥१॥

આ વિચારની બાજુ, વિચાર વાણી અને વર્તન વડે આપણામાંથી જે સુચોધન થઈને સુધી રમે છે, તે સુખી થાય છે, જે દુર્યોધન થઈને દેવ કે નિંદાની પ્રપંચી બાજુ રમે છે તે દુઃખી થાય છે. સત્યમેવ જ્યતે.

**સોનાડું પારણું ને રેશમની દારી,
હરખે શ્રી નાથજી ઝુલાવીએ રે, કાજલ ૩.**

આનું નામ ભક્તિ કહેવાય. દુનીયા ઝુકતી હે, ઝુકાનેવાળા થાકીએ. સારી દારી પકડી પારણું ઝુલાવવું. ખોડું પૂછડું પકડી પછડાવું નહીં. હું બ્રાહ્મણ, માટે સહુથી મોટો, એમ મોટાઈનું પૂછડું પકડવામાં પ્રભુ નારાજ થઈ તારાજ કરે છે. એ પર એક જાણીતું દર્શાત છે, એ કોઈ પણ કોમને લાગુ પડી શકે છે. સર્વ સામાન્ય દર્શાત છે એક માએ પોતાના દીકરાને શીખામણ આપી કે ભાઈ પકડેલું છોડીએ નહીં પ્રારબ્ધન્ય અંતગમન દિર્ઘાય જિહ્વિજ્ઞાનમ્ । જે શરૂ કર્યું તે દૂક સુધી છોડવું નહીં એ બીજું બુદ્ધિવંત છે. આ છોકરો છેક દીન અને અનાથ હતો. નિરાધાર છતાં એ માતૃવ-સક્ત અને આત્માકારી હતો. તેની માએ તેને બજારમાં શાક લેવા મોકલ્યો. વરસાદના દીવસ તેથી બજારમાં કાદવ હતો. ગરીબ તેથી પગમાં બૂટ પહેરેલા નહીં. કાદવમાં પગ લપસવાથી તે પડી ગયો. આગળ એક ગધેડો ચમકીને દોડ્યો, તેનું પૂછડું હાથમાં આપ્યું તે તેણે પકડી લીધું. જેમ જેમ પૂછડું ખેંચે તેમ તેમ ગધેડાને “ખેંચ પકડ મીજે જોર આતા હે” થવા માંડ્યું. આગળ ગધેડો અને પાછળ પૂછડું પકડી, ઘસડાતો પછડાતો પેત્રો દુરાગ્રહી બિચારો લોહીનોહાણ થવા લાગ્યો. લોકો કહે અલ્યા છોડ દુરાગ્રહ છોડ, એમાં તારું કંઈ નહીં વળે. એમાં શો માલ બળ્યો છે ? નાહક શું કામ હેરાન થાય છે ? આ તુચ્છ ઉપાધિ શી ? તે કહે મારી માએ કશું છે કે “પકડેલું છોડવું નહીં.” ભાઈઓ ચારે વર્ણમાં બ્રાહ્મણ મોટો, પહેલે નંબરે. ભગવાનની છતીમાં પાટુ મારનાર, એ બધી વાત ખરી, એમાં શકોને સ્થાન હોય નહીં. પણ તેમની એ મોટાઈ કંઈ બીજી કોમોને ધિક્કારવા માટે કે તેમનું મક્કન ઓછામાં કરવાં માટે નહીં, પરંતુ તેમનું ભયું કરી દયા તથા સમદર્શિ રાખવા માટે છે. તેથી આપણે સર્વ કોમને મોટેથી તેમજ મનથી માન આપી સાધારણ રીતે સમાન ગણી સન્માન આપી આનંદમાં રહેવું.

વાણીના મેદુલા. ને આનંદની હેલી,

હખને સરવડે લાંબામએ રે

કાજલ ૪

**વદલ્લભના સ્વામી પ્રભુ સિકરીરોમણી,
વળી વળી મુખડાં નિહાળીએ રે. કાલ ૦ ૫**

માટે એમનું કથામૃત પાન લોકો આનંદ લેશે એમ જોશીએ સૂર્ય પ્રભુના માતૃપિતાને કહી દીધું. અને એમની કથા કેવા પ્રકારની થશે તે પણ પ્રથમથીજ કહી મુક્યું. પુત્રના લક્ષણ પારણીયજ જણાય છે.

વલ્ય સુકથા માધુર્યોત્ લજ્જિતા સ્વર્ગતા સુગા ।

ગોસ્તની શુષ્કતાં યાતા શૈલ્યં શર્કાયા ધૃતમ્ ॥૧॥

એમની કથાની અમૃતસમ મીઠાશથી લજવાઇને અમૃત, સ્વર્ગમાં, દેવ-લોકમાં, ચંદ્રલોકમાં, કે ક્ષીરસાગરની તળીએ દોડાદોડ અને નાસભાગ કરશે. કથાની મીઠાશ પોતાનાથી ચડે છે એમ જાણી દ્રાક્ષ સુકાઇને ચીમડાઇ જશે. અને શાકેર તો એવો કેર કરશે કે કર્મની કંઠણાઇ સમજી, જે તેને જીમપર મુકશે તેને કકરી કકરી લાગશે. આવો શ્રીમુખના કથામૃતના સ્વાદનો અલભ્ય લાલ લેતાં લોકો ધરાશે નહીં. જે આગળ પર થનાર છે તેને સંસ્કૃત શ્લોકમાં કવિ અત્યારથી થઇ ચૂક્યું હોય એમ વર્ણવે છે. એ કવિની દીર્ઘદષ્ટિ, નિર્માણનિદાન, અને શુદ્ધ શ્રદ્ધા પ્રદર્શિત કરે છે, પરંતુ જે અધિક ડાહ્યા હશે, અથવા જેના નેત્રકમળમાં કમળો હશે, તેને પીળું પીળું દેખાશે. પીળું સોતું પણ પીત્તળ દેખાશે, એ તેમનું હૃદય સુતું હોવાની સાક્ષી પુરે છે. પ્રભુના પીળા પીતાંબર તો તેને પણ દેખાશે, પરંતુ તેમના પીળા પડળમાં અદેખાઇ ઈર્ષ્યા હોવાથી કથા ખારી છે એમ તેઓ કદાચ કહેશે. એ પર એક દષ્ટાંત છે.

એક કાઠી હતી. કાઠી તે શાકેરના પહાડ ઉપર રોજ રોજ મીઠાશ લેતી હતી. અને સદાએ હું એ સસંગના સ્વાદિષ્ટ શિખર પર રહી મીઠાશ લેયાં કરીશ એમ આનંદ માનતી હતી. કાઠીમાં હતો ગોળ, તેમાં પેડો મંકોડો. તે મંકોડો લાલચમાં ને લાલચમાં પેલા ગોળમાં ગરક થઇ લપટાઇને મરી ગયો. જે વિષયમાં મડયો રહે છે. મચ્યો પચ્યો રહે છે તેના એ હાલ થાય છે. પણ સસંગમાં કે કથામૃતમાં કે પ્રભુભક્તિમાં રસ લેતો ભક્ત તો તરંગોળ થઇ એમ કહેશે કે—

૩૩. ૫૬

મજ્જા બહાણું રે, વૈકુંઠ નથી જાણું, ત્યાં સૂર્યશંકર કયાંથી લાવુંરે, મજ્જ ૧.

કથામાં કાયમ હાજરી આપનારી તે શાકેરના પહાડ પરની મીઠાશ લેનારી ભક્ત સ્ત્રી પોતાની સખીને એક દહાડો કથામૃતની મીઠાશ આપવા સાથે

તેડી લાવી. એક કોડી શાકરશિખર પર સ્વાદ લેતી બેઠી. પ્રભુનું મહત્વ જોતાં આપણે સવે જીવો કીડીથી પણ સુદૃઢ છઈએ. પહેલી કોડી પોતાની બેન-પણીને પૂછે છે, બેન શાકર કેવી ? તો કે ખારી, અરે તારી ભલી થાય ! કોઈનું હેંડખીલ મળી ગયું કે શું ? કે કોઈ ફેંકાણેથી કાન ઝુંટાયા ? આવી કથા ખારી કેમ લાગે ? પછી તેણે બેનપણીના મોંમાં તપાસ કરી. તો તે કોઈ અગરના ડુંગરમાંથી મીઠાની રજકણુ ધઈ આવી હશે તે રજ મોંમાં ભરાઈ બેઠેલી. તે તેણે મહા મહેનતે કાઢી નાંખી ત્યારે બેનપણીને પણ પછી શાકરની મીઠાશ મિષ્ટ લાગવા માંડી. આવી વાત છે. મારે મરીન અંતઃકરણ નહીં રાખતાં શુદ્ધ હૃદયથી અને શુદ્ધ બુદ્ધિથી જોતે પોતે સ્વાનુસર લઈ અભિપ્રાય બાંધીએ તો એમાં ભુલ થવા ભાગ્યેજ સંભવ રહે. તાત પુણ્યશંકર પૂછે છે,

આગળ કેવાં એ કરશે કર્તવ્યો,
ભવિષ્ય સાચે સાચું કહી દીયો,
જોશીરાજ પુત્રના જોશ તમે જોઈ દીયો.

જોશી કહેવા લાગ્યા કે એ મહાન કથાકાર થશે સૂર્યપ્રભૂ આવી મીઠીને વળી મોહક મધુર કથા કરશે એવા જોશીના મુખના વચન સાંભળી માત-પિતા ખુશ ખુશ થઈ ગયાં. અને આ સુપુત્રની સર્વ સ્થળે વાહવા થવા માંડી. પુત્રના લક્ષણ પારણેથી ને નવી વહુના બારણેથી. હવે સૂર્યપ્રભુનો જન્મ થયો જાણી દર્શન નિમિત્તે એક દીવસ શંકર જોગી વેશે પધાર્યા. મિત્ર મિત્રને કોઈ પણ મીઠે મળે એમાં શું નવાઈ ?

૩૪. (ગોરે ગોરે ગાલ કો યુમાન છોડ.)

દેખોરી એક બાલા જોગી, દાર તેરે માર્છ આયો હે.
વ્યાધાંયર પીતાંયર શોભે, ગળે નાગ લપટાયો હે. દેખો.
ભીક્ષા લેકર આઈ નંદરાણી, શંકર શીશ ધુનાયો હે,
લેવો ભીક્ષા જોગી જીવો આસનપે, મેરો બાલ બીહાયો હે. દેખો. ૧

આનંદ રાણી બાણીઆ ભીક્ષા દેવા આગ્યા, પણ શંકર લેય શાના ? શંકરને કંઈ મોહમાયાનો લોભ છે ? એ તો ભસ્મ ચોળે. એને તો માત્ર પ્રજ્ઞા દર્શનની લાલસા. શું કહે છે ?

ના જોઈએ તેરી દોલત દુનીયા, ના જોઈએ તેરી કાંચન માયા,
અપને પ્રજ્ઞા દર્શન પાઉં માયા દેવીને બતાયા હે. દેખો. ૨.

શંકરે આ પ્રમાણે દર્શન કરીને ગયા તો ખરા. પણ સાનમાં સમજાવતા ગયા કે તમે કથા કરશો ત્યારે હારમોનીઅમ પેટી વગાડવા હું આવીશ. મને માયા દેવીએ કહ્યું કે લગવાનના દર્શન કરી આવો; તેથી હું આવ્યો છું. એમ કહી શંકર અદૃશ્ય થઈ ગયા.

હવે સૂર્યપ્રભૂ દિનપ્રતિદિન મોટા થતા ગયા. લાડકોડ પૂરા પડવા માંડ્યા, સૌને વહાલા લાગે. પરંતુ પુત્રરૂપે પ્રગટેલા તેથી પ્રભૂતા બતાવે નહીં; પણ મનુષ્યના અટકચાળા કરે.

એક દિવસ “જ્યદેવ” દાદાજી કેડમાં સૂર્ય પ્રભૂને લઈને અગાશી પર ઉભા છે. અને પ્રભુએ પોતે રચેલા આકાશ તરફ દૃષ્ટિ કરી તો આકાશમાં એક કાગડો ઉડતો જોયો. કાગડાને જોઈ તે કહે “દાદા કાગડો, દાદા કાગડો” એમ અનેક વાર પ્રભૂ બોલ્યા. પણ દાદાનો પ્રેમ અને દાદાની પ્રેમવાત્સલ્ય સહનશીલતા અઘોરિક, ખુશ થતા જાય, હરખાતા જાય, મલકાતા જાય, અને હરેક વેળા, થાક્યા વગર કે કંટાળ્યા વગર, કહેતા જાય કે “હા દાદા કાગડો” પણ એમ નહીં કહ્યું કે “હા, લાઈ કાગડો”. પૂર્વજોના શ્રાદ્ધવેળા જે કાગડા કા કા કરે છે તેમાંનો આ કાકભૂરડ હશે.

૩૫ મરાઠી સાખી

માત પિતા ને વડીલ કેડે, માન જાળવી ચાલે,
આજ્ઞા પાળે પ્રેમ સઘળી, વર્તે પુરણ બહાલે,
તોથે નાંહી વળે, એ એ એ, આભાર માત પિતાનો,
ધન્ય વડીલને.

સર્વ સન્નિધિ વિહારી લગવાન બ્યાસ જેવો સર્વ વાને કુશળ એટલે ચતુર કાગડો-ગગનવિહારી વાયસ જોઈને, તેને બતાવીને સૂર્ય પ્રભુ એમ સૂચવતા કે હું સર્વ શાસ્ત્રમાં વાયસ જેવી ચક્રાર દૃષ્ટિ રાખી એક બાળુએ દૃષ્ટિ કરી યથાર્થ શાસ્ત્રાર્થ ન્યાય આપીશ; એટલુંજ નહીં પણ કાગવાસ નાખી શ્રદ્ધા પૂર્વકે શ્રાદ્ધ કરીશ. અને શ્રાદ્ધ પર સૌને શ્રદ્ધા બેસાડીશ. અને નરસિંહ મહેતાના બાપનું શ્રાદ્ધ પ્રભુએ પીંડ મુકી કરાવ્યું હતું, તેમ જ્યદેવના કૂળના પૂર્વજોના શ્રાદ્ધના-પીંડ સૂર્ય પ્રભુ સન્નિધિ આધારે વિધિ પુરઃસર મૂકશે. વડીલોનો અગાધ પ્રેમ અને વાત્સલ્ય લાવ જોતાં આવાં આવાં પુત્ર કર્તવ્ય કંઈજ હિસાબમાં નથી. પરંતુ આ વીસમી સદીમાં ગોળમાંથી ગળપણ ગયું અને સગાંમાંથી સગપણ ગયું, એમ કહેવાય છે. અફસોસ છે

કે વૃદ્ધ વડીલોની સરળતા વિસરાઈ ગઈ છે. એવી સરળતા વિના મુક્તિ પણ ક્યાં મળે એમ છે? સૂર્ય પ્રભુએ, પોતાના પુન્ય પિતાશ્રીએ સ્થાપેલ “જયદેવ પાઠશાળા” નીભાવવા માટે હરેક પ્રયત્ન ચાલુ રાખ્યો છે. એ શુભ પ્રયાસથી વડીલોના વહાણનો લક્ષ્યાંસ પણ બદલો વગશે એવી એમની શુભ ઉમેદ પાર પાડવા જોડીઆની જયદેવ પાઠશાળાને હરેક રીતે સહાય કરવા તત્પર થવું જોઈએ. વડીલોની આરતી સુપુત્ર ઉતારે તો તે સેવા પણ વડીલોના પુણ્ય વડે સુપુત્રની સુખીર્તિને ઉજવણ કરે છે. બહે, હાલ તો આપણે સુરતી એટલે સારો પ્રેમ જેનામાં છે. એવા સુરતી લકતો સૂર્ય પ્રભુની આરતી ઉતારીએ.

૩૬. આરતી.

જયદેવ જયદેવ જય જય જશવંતા,

પ્રભુ જય જય જશવંતા,

જગદીપક કુળદીપક (૨) પ્રગટ ભગવંતા. જયદેવ.

૧

હવે સૂર્ય પ્રભુ નિશાળે ભણવા જોવા થયા. નિશાળમાં ઇતિહાસ ભૂગોળ ગણિત શીખવે તો તેમાં બરાબર લક્ષ રાખે નહીં. પોતે તો પ્રહલાદની પેઠે, પ્રભુના પાઠ કરે. સ્વરૂપને સમજે. ધર્મ શાસ્ત્ર, વેદ, વેદાંગ, જોતિષ, વગેરે તત્ત્વજ્ઞાન, ન્યાય, વ્યાકરણ, વેદાંતમાં મસ્ત રહેવા લાગ્યા. પાટીયા પર ધૂળ નાંખવાને બદલે વિષયશક્તિ પર ધૂળ નાંખી બ્રહ્મચર્ય પાળ્યું, તેથી જો કાંઈ સૂર્ય પર ધૂળ નાંખે તો તે પોતેજ છંટાય એવા કુદરતનો કાયદો સિદ્ધ થયો.

૩૭. નારાય.

ભૂગોળ ગોળ દેખી ગોળ ગોળ થાય પેટમાં,

ઇતિહાસ દેખી હાસ્ય થાય. શીઠ નાંખ્યા વેડમાં,

ગણિતને શું ગીત ગાય, એકના અનેક છે,

પ્રભુ સ્વરૂપમાં રમે, પ્રહલાદનોજ ટેક છે.

૧

જ્ઞાન ભક્તિ એજ જેને સર્વોપરિ છે, તેજ જગદ્ગુરુ થઈ શકે છે. પ્રભુ પોતે સ્વરૂપમાં રમે એમાં શું આશ્ચર્ય? જેને તેને “શ્રી હરી” “જે હરી,” કલાં કરે. દશમ પુરૂષને યાદ કરે. દશ શું કહે છે?

૩૮. કવાલી.

દશ પું દીક્ષમાં કહેજે, સુરજના “શ્રી હરી” કહેજે. ૧

દશમ પુરૂષનું દષ્ટાંત એવું છે કે:—દશ મુસાફર નદી તરી પેલે પાર જવા નીસર્યાં. સામે કાંઠે આવ્યા તો ખરા, પણ દરેકને ભ્રમ થયો કે આપણે દશ હતા તે હવે નવ કેમ થયા? દરેકે ગણવા માંડ્યું, પણ સ્વરૂપનું ભાન ભૂલી પોતાને ગણે નહીં, એટલે નવજ થાય તો! તે તો મોટે સાદે રડવા લાગ્યા, કે દશમ પુરૂષ પંચતવને પામ્યો, દશમો મરી ગયો. એવામાં એક થોડેસ્વાર જતો હતો તે કહે ભાઈ કેમ રડો છો? શું થયું? તેઓ કહે દશમ પુરૂષ અજ મર ગયો. તે પુછે છે શું તે અજમેર ગયો? તેઓ કહે, ના. ના. આજે મરી ગયો. સ્વારે એ બધાને ગણી જોયા તો દશેદશ હતા. તેણે કહ્યું કે તમે બધા મળીને દશ છો કોઈ મરી ગયું નથી. પણ એમ કહેવાથી તેઓએ એનો ઉપદેશ માન્યો નહીં, ત્યારે સ્વારે પોતાની ચામૂક હાથમાં લઈ દરેકને અકકેક લગાવી, સાના દેખતાં અકકેકને તે મારતો ગયો અને બીજી તરફ કહાડતો ગયો, આમ ગણી ખતાવ્યા ત્યારે તેમની ખાત્રી થઇ કે દશમ પુરૂષ જીવે છે. ગુરૂની ચામુક લાગ્યા વિના બ્રાન્તિ જાય નહીં” ચામુક તેજ અંકટીંગ ને તેજ ખમડાટ ભલડાટ ને કુહાકુહ. એથી સ્વરૂપનું ભાન થાય. હતા તો દશ પણ દશમ પુરૂષનું ભાન નહીં, સ્વરૂપને ભુલી ગયા હતા. મોટે કહ્યું છે કે:—દશ તું દીવથી કહેજે, સુરજન્મ શ્રી હરિ કહેજે.” નાતું મોટું જે બેલાવે તેની સાથે “વિનય” એ જેની વિભૂતિ છે, તેને પ્રભૂતા કેમ નહીં મળે? આથી સૂર્ય પ્રભુની પ્રભુતા દિનપ્રતિદિન—પ્રસરતી ચાલી, પોને નૈયાકરણીના અને વૈયાકરણીના ઝગડા પતાવવા લાગ્યા. એમનું વ્યાકરણ પણ તત્ત્વજ્ઞાનથી ભરપૂર, જગતનું મૂળ શોધી લાખાનું મૂળ શોધી, સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કર્યું, પોતાને ઓળખ્યા. ડાળપાંખડાને પાણી નહીં સીચતાં મૂળને સીચી ફળફૂલ પામ્યા. અને ધૂળ નાંખનારની આંખમાં ધૂળ પડતી અટકાવી તથા ખાડો ખોદે તે પડશે એમ જોઈ તેમનું પણ કસ્યાણ કરવા તરફ કર્તવ્ય માન્યું. નૈયાકરણીઓને તથા વૈયાકરણીઓને પણ વેદાંત વ્યાકરણ ભણાવ્યું.

૩૯. નાથ કેસે ગજકો બંધ હોડાધો

ચરણને શરણ વ્યાકરણ લઇ જાય,

હટ જીવન મુક્તિ થાય, ચરણને.

સવારે ઉઠી ક્રિયાપદ કરીએ સાંજે અવ્યય ધ્યાન ધરીએ, રાતે નામ ને સર્વનામ લઇ, ભવસાગરને તરીએ. ચરણ-૧

સવારે ક્રિયા, નિલનૈમિત્તિક કર્મ, સાંજે અવ્યય નિરંજન નિરાકાર. રાતે માળા ફેરવી નામ સર્વનામ, લઇ સૂઇ જવું કે જેથી ખરાબ સ્વપ્ના આવે નહીં.

જીવને ઇશ્વર ઉભાયા-વચી, અવ્યય સંખ્યા કરીએ,
ક્રિયા અકર્મક નિષ્કામી કરતાં, “અક્ષર” થઈને ફરીએ.

ચરણ ૦ ૨

જીવ અને ઇશ્વરનું એકય જોઈ અવ્યયનું સંધિરચણ હરેક સ્થળે
“અવ્યય” નું સૂચન કરે છે, એમ ખાત્રી કરી લેવી. અને નિષ્કામ કર્મ
કરી અ + ક્ષર થઈ ફરવું. કે જેથી ખરી પડાય નહીં કે ખરી જવાય
નહીં. પણ અમર પદ મળે.

સકામી ક્રિયા સકર્મક થાતાં, સ્વર્ગે નર્કે લઈ જાય,
અવ્યયે એકક્રોડે, ક્રિયાપદ હીણું, જ્ઞાની અકર્મી જણાય; ચ૦ ૩

સકામ કર્મ સ્વર્ગે નર્કે લઈ જાય. અવ્યયને ઓળખવામાં પહેલા નંબરનો
જ્ઞાની પણ કર્મ સંખ્યાદિ નહીં કરતો હોય તો એ જ્ઞાનીને પણ
અકર્મી ગણવામાં આવે છે.

ક્રિયાપદને “કાળ” ખરો પણ, કર્તાનું હું પદ ટાળો,
તો તો કાળની કાળ ન ચાલે, સહાય કરે કૃષ્ણ ટાળો. ચ૦ ૪

ક્રિયાપદને ત્રણ કાળ. ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન. તેમજ મનુષ્ય પોતે
કર્મને માને અને ક્રિયા કરે તેથી તેને “કાળ” નો ભય ખરો. જેવી જેની
ક્રિયા. જેવા જેના કર્મ. સ્વર્ગ નર્ક મળે. સ્વર્ગમાં પુણ્ય ફળ અને નર્કમાં
પાપફળ ભોગવવા શકાવું પડે. તેથી અમર ન થવાય, મુક્તિ ન મળે. પણ
“કર્તા”નું હું પદ ટાળે તો મુક્તિ મળે, કાળ ચળે, સદા વર્તમાન-વિદ્યમાન-
અમર થવાય. “પ્રારબ્ધ” પણ પછી કહેવા માત્ર

વિશેષણ ગુણ સંખ્યા વાચક, અદૈત સાંખ્ય જણાવે,
ગુણાતીત થઈ, દૈતને કાઢો, તો સુખ સધળાં આવે. ચ૦ ૫

વિશેષણ ગુણ વાચક હોય, તો સત્ત્વ, રજ ને તમો ગુણ કાઢી ગુણાતીત થવું
અને સંખ્યાવાચક હોય તો સાંખ્યશાસ્ત્ર શીખી પુરૂષ પ્રકૃતિને ભેદ કાઢી
પુરુષોત્તમ થવું.

આ પ્રમાણે સૂર્યશંકર પોતે આકાશમાંના સૂર્યને કૈલાસમાંના શંકરને,
અને વેકુંઠમાંના હૃદયરથ વિષ્ણુને વિવેકે વંદન કરી કૃષ્ણ ભકિતની રમતો
રમવા લાગ્યા. તથા મીરાં વગેરેના પ્રેમ ભકિતના પદો ગાવા લાગ્યા.

૪૦ પદ

પ્રેમની પ્રેમની પ્રેમનીરે, મને લાગી કઠારી પ્રેમની.

જળ જમનામાં ભરવા ગયાતા, હતી ગાગર માથે હેમનીરે. મને. ૧.

ભવસાગરની જમના રૂપી સરિતામાં પુણ્ય રૂપી જલ ભરવા માટે આ મનુષ્ય દેહ છે. એ કાયા પોતે હેમની ગાગર છે. ને ગાગર લઇને જીવ પોતે શીવ થવા દે. શીશ કરે છે, માટે જગતમાં જન્મીને સર્વને ઉપયોગી થવું. છોકરું જન્મે છે, કે તરત સગાંવહાલાં માયા કરવા માંડે છે. જે છોકરું ઘણું આશે મુક્ત છે તેને બંધનમાં નાખે છે, અનેક લાડ કરે છે. અનેક વસ્તુઓ આપી પોતાના સ્નેહમાં, સગપણમાં, અને સંબંધમાં વધારે કરે છે. તેમ તેમ સ્નેહની સાંકળમાં છોકરું વધારે ને વધારે બંધાતું-જક-ડાતું બન્ય છે, પણ પછી ઘણું ફેકાણું એમ જીવનમાં આવે છે કે સગાઓ છોકરાંને પોતાના જેવા ભવસાગરમાં ફેંકી મારતાં શીખવે છે, પણ તરવા દેતા નથી અને તારતા પણ નથી.

૪૧ ચોપાઈ

એક કહે થાગિં તારો કાકો, તને અધર્મી કરું પાકો,
એક કહે થાગિં તારો બાપ, તને કરાવું પૂરણ પાપ,
એક કહે થાગિં તારો ભાઈ, તને કરાવું કર્મ કસાઈ,
એક કહે થાગિં તારો સખો, તારા ભજનમાં કરું ડખો,
એક કહે થાગિં તારી નારી, તને કરી દડોં બ્રહ્મ ભારી. ૧.

પરંતુ સૂર્ય પ્રભુના સગા વહાલા એવા નહીં હોં. તેઓ તો સ્નેહી લાયક અને સુજન છે. તેથી સૂર્ય પ્રભુએ મોટે થતાં તેમનું હિત વધારવા તરફ અને હરેક પ્રયત્ને તેમનું શ્રેય કરવાની જ વૃત્તિ રાખી. એ પ્રમાણે વહેવાર સાચવવા છતાં સૂર્ય પ્રભુ પરમાર્થ જુલ્યા નહીં.

કચે તે તાંતણે હરજીએ બાંધી જેમ ખેંચે તેમ તેમનીરે.
મને. ૨

પ્રભુના હાથમાં આપણા જીવનની દોરી છે. આપણે પ્રભુ સાથે કાચા સુતરના બંધાયેલા હોઈએ. અણુનનો એકલાનો નહીં પણ બધાનો રથ પ્રભુ સારથી ચાલે છે. જો એ પરમાર્થી ન હોય અને સ્વાર્થી થાય, તો એ સારથી, રથને ખાડામાં ગળડાવી દેય. પરંતુ પ્રભુ ખેંચે છે તેમ ભકત તેની પાછળ ખેંચાય છે. તેથી શ્રદ્ધાથી ભકત પાર પામે છે.

મીરાં કહે પ્રભુ ગિરધર નાગર, શામળી સુરત શુભ એમનીરે
મને. ૩

મીરાંને ગિરધર શામળીઆએ ભક્તશિરોમણી કરી ભવસાગરથી તારી
પ્રભુએ અનેક ભક્તોને એ પ્રમાણે તાર્યા છે. આવા સૂર્ય પ્રભુ આઠ વર્ષના
થયા ત્યાં ભણીગણી હોશિઆર થયા. મોરનાં ઈડાંને ચિતરવાં પડતાં નથી.
શાસ્ત્રીનું ઘર એટલે વેદ વેદાંત ખટશાસ્ત્ર યજુર્વેદના મુદ્રાસહ ધોષ રોજ
થયાંજ કરે. “ગર્ભાષ્ટમેષ્ટે કુર્વાત બ્રાહ્મણુર્યોપવીતમ્.” ઉપનયન સંસ્કાર
વિધિ પુરઃસર થયા. ધીમે ધીમે કોકશાસ્ત્રમાં પણ પ્રવીણ થવા માંડ્યું.

પ્રેમની પ્રેમની પ્રેમની રે, મને લાગી કટારી પ્રેમની.

હવે વૈકુંઠમાં સત્વતી જે માયાના શાપથી સત્ભામા થઇ ગઇ છે, અને
પ્રભુ વિયોગથી ભ્રમિત બની ગઇ છે. તે પ્રભુ વિના ચિત્તભ્રમ થઈ ગઇ.
અધુરામાં પૂરું એવું બન્યું કે સત્ભામાના પિતા સત્રાજીતે કૃષ્ણ પરમાત્માને
માથે મણિ ચોર્યાનું કલંક મૂકેલું, તેથી મરણ બાદ સત્રાજીત પૃથ્વી પર
પોતે ક્યાં જન્મ લેવો તે વિચાર કરવા લાગ્યા, અને મોરથી એટલે પહેલે-
થીજ ધારી મૂકેલું એવું પ્રૌઢ પ્રતાપી મહારાજ “શ્રી લખધીરસિંહજી”ના
પૂર્ણ લક્ષ્મી, પ્રગ્ભને લક્ષ લાભ મળતાં, ધીર શાંત અને સુખી બનેલા,
“મોરખી”માં સત્રાજીતે બ્રાહ્મણને ત્યાં જન્મ લીધો, અને પ્રભુ પર “મણિ”
ચોરવાનું આળ મૂકેલું તેથી મોરખીમાં તેણે મણિશંકર એવું તેજસ્વી
નામાભિધાન સર્વત્ર જાણીતું કર્યું. અને મણિની ઝમક દમક અને ચમક
જેવી “ચંચળ” નામની જોગમાયા સાક્ષાત પ્રભુના મનને પણ ધડીભર
ચંચળ બનાવે એવું પુત્રીરત્ન, એટલે જનકને જેમ હળ ખેડતાં પેટીમાંથી
સીતા પ્રાપ્ત થઇ હતી તેમ એક દીવસ સ્વરૂપવતી સુત ઉરફે પ્રકાશવતી
પુત્રીનો મણિશંકરને ત્યાં આવિર્ભાવ થયો.

૪૨. ગીતિ.

હળથી ખેતી કરતાં, જેવી રીતે સીતા જનમીયા,
તેવી રીતે અહીં, મોરખીમાં સત્ભામા પ્રાપ્ત થયાં.

રામા રામા રામા હરેહરે રામા.

જેમ જેમ તે મોટી થતી ગઇ તેમ તેમ તેના સુલક્ષણ ઉપરથી તે
સત્ભામાજ હોવી જોઇએ એમ સિદ્ધ થતું ગયું, લક્ષ્મી જેવી ચંચળતા
અને ચપળતા પણ સ્પષ્ટ જણાવા માંડી. લક્ષ્મીનું વિશેષણ ચંચળ
સાક્ષાત લક્ષ્મી કરતાં પણ ચાંચલ્ય, ચપળતા તથા ચાતુર્ય વિશેષ તેથી

સત્તામા કે લક્ષ્મી એવું નામ નહીં ધરતાં તેણે “ચંચળ” એવું પોતાનું નામ ધરવા ઇચ્છા કરી. એ પ્રમાણે વેકુંઠમાંથી સત્તામા શ્રી પ્રભુને શોધતી શોધતી મોરબીમાં પોતાના સત્રાજીત પિતા મણિશંકરને ત્યાં પ્રાપ્ત થઇ. રાજેશ્રી મણિશંકરને તે ચપળ ચંચળ અને ચતુર માલમ પડી તેથી લક્ષ્મીનું પર્યાય એટલે બીજું નામ ચંચળગૌરી ઉર્ફે ચંચળલક્ષ્મી એવું તેનું નામ પાડ્યું. ચંદ્રકાળ પેઠે દિનપ્રતિદિન મોટી થતી ગઇ, અને પરણવાયોગ્ય અવસ્થામાં આવી જાણી તના માતપિતાએ તેને માટે યોગ્ય વર શોધવા તજવીજ ચલાવી.

આ તરફ જોડીઆમાં યુવાવસ્થા થતાં એક દિવસ સૂર્ય પ્રભુ પાસે શંકરના અવતાર મોતીલાલ કાળીદાસ આવીને કહેવા લાગ્યા. ભાઇ, ચાલો આપણે આપણા રનેહીએને મળવા મુસાફરીએ સહેલ કરવા જઇએ. જતાં જતાં ભાદરવા સુદ ૪ ને દીવસે મોરબી જઇ ચડ્યા. રા. મણિશંકરને હરીભાઇ નામે પુત્ર અને ચંચળગૌરી નામે પુત્રી; આ બે ભાઈએને સાફ ખતે. એકેકનું સુખદુઃખ એકેકને કહે. અને સંપે જંપે રહે. જમે રમે ને ગીતો ગાય, માત પિતા મનમાં હરખાય.

૪૩. મરાડી સાખી

સૂર્ય પ્રભુ જ્યાં આવ્યા મોરબી, જૂલતા પુલતી પાસે,
ત્યાં તો ઝગઝગ ચંદ્ર વદન કોઇ કન્યા તેજ પ્રકાશે.
સુણો શંકરજી, એ, એ, એ, કોણ કેમ આ પ્રગટી ?
કહો શંકરજી. ૧.

પ્રભુ પુછે છે. “શંકર કહો જોઇએ ? આ કન્યા તેજ કોનું છે ?”
પૂલ નીચે જળમાં ગાય બોલી છે. જલ સ્થિર હોવાથી ગાયના નખમાં ચંદ્રમુખીનું ચંદ્ર પ્રતિબિંબ પડ્યું છે. તે કોઇ અતિ રૂપવતી લાવણ્યવતી મોહિણીનું ચંદ્રવદન પ્રતિબિંબ ભાસે છે. એ જોવાઇ ગયું છે. આજે ભાદરવા સુદ ૪ છે, હવે જરૂર કાંઇ આજ આવશે. પરંતુ એ કન્યા કોઈ જાણીતી હશે. કેમકે જો કે આડી લાજ કહાડે છે તેથી મુખદર્શન થતું નથી. છતાં પ્રતિબિંબમાં તારા મેત્રક થઇ ચૂક્યું છે. અને તેથી મન તેના પ્રત્યક્ષ દર્શન કરવા ઉછાળા મારે છે. અરે મન તું કેવું ચંચળ છે ! પ્રમાથી છે, ખળવત છે. માટેજ મૂછ મૂડાવતાં ખડેલાં મનને મુંડવા ભલામણ હોય છે. “મન મુંડા બા મન મુંડા”. માથું મુંડાવી સાધુ થયા તેમાં શું

વળ્યું ? સાધુના લક્ષણ લઈ સાધુ પુરૂષ બનેા. પછી ગૃહસ્થી હો તો પણ “સાધુ”. જ્યાં લગી મન મુંડાયું નથી ત્યાં લગી બધું નકામું છે. માટે કહ્યું છે કે “મન મુંડા બા મન મુંડા”.

સત્ભામા ચંચળગૌરીએ આડી નજરે સૂર્યપ્રભુની ઝાંખી કરી. તો મનમાં સ્વાભાવિક ઊર્મિ થતાં પ્રભુને ઓળખી કાઢ્યા. અને મનમાંને મનમાં ગાવા લાગી.

૪૬. તોરી સાંવરી સુરત મન ભાચી રે, તોરી૦ તોરી૦

મોહે મોહે લીયો છેલા બહાનેસે, તોરી૦ ૧.

મેં તો હુંદત જંગલ જંગલ, મોરખી મોહન મીલ ગયે મોહન,

મેં તો ભૂલી તોરી બંસીકી તાનો મેં, બ્રહ્મ નાદો મેં. તોરી૦૨

સત્ભામા ચંચળગવરી મનમાં કહે છે, “મને વૈકુંઠમાં, મધુવનમાંથી છેતરીને નેહીઆ બંદર પધાર્યા હો તો હવે દુનીઆદારીના વેથ કેવા ભજવો છો, અને દુનીઆના વા તેમજ દુનીયાના ધા કેવા ખમો છો, તે હું નેહં છું”. દુનીઆએ ભલભલાની ભીખ પ્રતિજ્ઞા મુકાવી હથીઆર લેવડાવ્યા છે, તમારાજ હથીઆર અર્જુનનો રથ હાંકતીવેળા લેવડાવ્યા હતા તે વાત ભૂલી ગયા હશે. પણ આજે પકડાઇ ગયા છો ? મારે તો “ધર બેઠાં ગંગા” જેવું થયું છે, તમારી બંસીની તાનમાં ગુલતાન થઇને હું ભુલમાં ને ભુલમાં ભમું છું, પણ બ્રહ્મનાદ રૂડો ગાજી રહ્યો છે.

૪૫. ગરબો

બ્રહ્મનાદ ગાજે, રૂડો, બ્રહ્મનાદ ગાજે,

રૂડો રાસ રચ્યો આજે બ્રહ્માંડમાં, બ્રહ્મનાદ.

૧

એ નાદ સાંભળવાથી મને પૂર્ણ વિશ્વાસ છે કે “ભગવાન કરે તે ભક્તી.” હવે ક્યારે વિયોગ જાય, અને સંયોગ થાય, એજ વાટ નેહં છું,

૪૬. ફુહો.

મન માન્યું નેહંતું જડે, લખ્યું ન મિથ્યા થાય,

અણધાર્યું આવી મળે, જો પ્રભુજી છે સ્હાય,

૧

સિયાવર રામચંદ્રની જે.

આ તરફ સૂર્ય પ્રભુ પણ યુવાવસ્થાને યોગ્ય વિચારોમાં બેઠેલા હતા. સ્વર્ગમાં સેવકથી ભરપુર અપસરા તિલોત્તમાને નેહં શંકર આમતેમ આરે દિશામાં ને પાંચમી દિશામાં ઉચે. દષ્ટિ કરતાં—તિલોત્તમાને નેહં આશ્ચર્યચકિત તિલાજતાં—પંચવક્ત્ર થઇ ગયા હતા. તેમ પ્રથમ દર્શન વેળા

એજ સત્તામા ચંચળની તેજસ્વિતા ઝડઝમક અને જાજ્જલ્યમાન લાગકથી આજ્ઞાએ — મનુષ્ય દેહને છાજતા ચંચળ મનથી ચંચળતાને પામેલા સૂર્ય પ્રભુ આમ જુવે ને આમ જુવે. પણ ચતુર ચપળા ચંચળગૌરી પ્રભુની સનાતન-પટરાણી — આડી ને અવળી લાજ કાઢી, મુખદર્શન દેવાની ઇચ્છા છતાં-સુદર્શનના અધિપતિને હંકાવવા લાગી. સૂર્ય પ્રભુએ સર્વતો ભદ્ર દષ્ટિ કયા કહેલી વેળા ચોતરફ-સર્વ તરફ-જેવાનીજરૂર પડશે જાણી આ વેળા પ્રથમજ શીખી લીધી. હવે સૂર્ય પ્રભુ જેમ તેમ કરી “ જોડીઆ ” પાછા આવી લાગ્યા. અને દંપતી જોડીઆ ક્યારે થાય તેના વિચારવમળમાં ચકિત થવા લાગ્યા. હંસે જેમ નળ રાજાને દમચંતી અપાવી હતી તેમ શંકરેષ મોતીલાલે સૂર્ય પ્રભુને સાક્ષાત્ લક્ષ્મીરૂપ ચંચળગૌરીના આ બહાને દર્શન કરાવ્યા. પેલી તરફ સત્તામા ચંચળના, પોતાના બહાલાભાઈ હરિભાઈને કહેવા લાગ્યા કે, જેમ શ્રી કૃષ્ણે બળદેવના વિચારથી વિરુદ્ધ જઈ સુભદ્રાને અર્જુન સાથે વરાવી હતી, તેમ તમે “હરિ”ના ભાઈ છો, માટે પિતા મણિશંકરને સમજાવી સૂર્ય પ્રભુ સાથે મારો સંબંધ મેળવી આપો.

૯૭. કવાલી (બેહાગ)

મીલાંદા શ્યામસે ઉઘો, તેરા ગુન હમ લી ગાવેંગે,
તેરા ગુન હમ લી ગાવેંગે. તેરા ગુન.

હે ઓંઘવજ જેરા જ્ઞાની, સત્વગુણી, શાંત સ્વભાવના ભાઈ હરિભાઈ, તારો પાડ હું કદી ભૂલીશ નહીં. મારો સંબંધ જોડીઆના સૂર્ય પ્રભુ જેડે બાંધવામાં મને પૂરતી મદદ કર. પિતાશ્રી (મણિશંકર)ને મારાથી આ વાત કેમ કહી શકાય?

બજાર્જ બંસરી મોહન, જગાઈ ગોપીકાં નીંદસે;
ચલી સમ સંગ હુંદનકો, મોહન પીછે ચલી બનમે. મીલાંદા.

જ્યારથી તારા મૈત્રિક થયાં ત્યારથી આ વજ્ર દેહ વ્રજ છે. તેની તમામ વૃત્તિ ગોપીઓ છે. તે સર્વે વૃત્તિ જંગમ થઈ ગઈ છે. અને બધી ગોપીઓ ગોકુળના ગોરસને મીશે દર્શન કરવા કુદાકુદ કરી પ્રભુને શોધવા અને પ્રાપ્ત કરવા ઉપર નીચે થઈ તાલાવેલી કરવા લાગી છે. માટે હે ભાઈ આટલો જશ ટું જરૂર લે. અને માફ શુભ કાર્ય કર. તારે તો જશ લેવાનો છે. ટું તો નિમિત્ત માત્ર છે. વિધાતાએ તો એ જોડું ધારીજ મુકલું છે. મળથીજ નિર્માણ થયલું છે, માટે ખરા દિલથી સહાય કર. હરિભાઈ મુઠ્ઠા, સમજુ, સાચા હોવાથી પિતા મણિશંકરની આજ્ઞા પ્રમાણે પત્ર

ઢેવાર વગેરે કરવા લાગ્યા. ત્યારબાદ સૂર્ય પ્રભુના ચંચળગવરી સાથે જાતિ રીવાજ મુજબ વિધિ પુરઃસર બડી ધામધૂમથી લગ્ન થયાં. એક પત્ની વ્રત પાળનારને સુપાત્ર નીતિવંત તેજસ્વી સકળ સદ્ગુણસંપન્ન શુદ્ધ સુશીલ પતિવ્રતા પત્ની-ત્રાજમાં વસનારી-ગૃહરાજ્યમાં રહેનારી, ક્ષીરસાગરની લક્ષ્મીદેવી સાક્ષાત્ સત્ભામા, આખા સ્વર્ગનું સર્વ સુખ સાથે લઈ આવેલી, લક્ષ્મીના લોભાવતા શુભ ગુણવાળી, ચતુર ચતુરા ચંચળગૌરી, હમહમ નાંદ કરતાં નૃપુર હમકાવતી, સૂર્ય પ્રભુને આવી મળી, અને મૂળ દંપતી જોડીઆમાં શ્રીમાળી જાતિની રીતિ મુજબ રીવાજ પ્રમાણે યોગ્ય સમયે સાથે રહી આનંદ અનુભવવા લાગ્યા.

વખત પાણીના રેલાની પેઠે વ્યતીત થતો ગયો, અને આ નવીન દંપતીને એક દીવસ પુત્ર પ્રાપ્તિની વધાઇનો શુભ દીવસ આવી પહોંચ્યો.

૪૮. (શું લાવે આ લાજ વેચાયે)

ચંદ્રકાંતભાઈ જન્મ્યા છે આજે, ગામ આખું ગાજે ને વાજે. ચંદ્રકાંત. જ્યાં જોઇએ ત્યાં આનંદ દીસે ઘેર ઘેર ઉલ્લાસ અતીથે.

ચંદ્ર. ૧.

માનુની મળી મંગળ ગાયે, માતપિતા મનમાં મલકાયે. ચંદ્ર. ૨

પુત્ર પ્રસવથી ભારે આનંદ થઈ રહ્યો છે. માનુની મંગળ ગીતો ગાય છે. ભારતભૂષણ ભાગ્યશાળી, મનહરમૂર્તિ છે મમોળી, ચંદ્ર. ૩

ખાસ દેવી દંપતીનો અને દેવી સંપતીનો સુપુત્ર મનહરમૂર્તિ હોય એમાં શી નવાઈ છે ?

સૂર્ય તેજથી ચંદ્ર પ્રકાશે, બાણીગણીને પંડીત થાશે. ચંદ્ર. ૪

સૂર્યને ત્યાં ચંદ્રપુત્ર એ સ્વાભાવિક છે. હમેશાં સૂર્યના તેજથી ચંદ્ર તેજસ્વી છે. બાપ કરતાં બેટા સવાયો થાય. પણ અહીં તો સૂર્ય પ્રભુ સાક્ષાત્ પુરુષોત્તમ છે. સૂર્યશંકરના નામને શોભતો ચંદ્રકાંત નામનો કાંતિવાન પુત્ર પ્રગટ્યો છે. સુવૃક્ષના ફળ મીઠાંજ હોય, મોરનાં ઈંડાને કંઈ ચીતરવાં પડતાં નથી. મોટાં થતાં સંખ્યા શિખતાં તથા “ગીતા” શીખતાં બહુ કઠણ પડે. પિતા કહે “ જાદિર તત્ત્વં પદં તત્ત્વ ” એ સાંભળી માતા ચંચળખા પુત્ર વસંતથી દીકરાનું ઉપરાણું તાણે. ભાડથી માતા કેટલીકવાર પુત્રનું હિત બગાડે છે, એમ કહી પ્રભુ સર્વનું હિત સુધારી યોગ્ય આપે. હસિ, ખામુડો, ખાણ, બહોલો લાગે એમાં શી નવાઈ ? એમ ધીરે ધીરે પુત્રને મેળવી ગણવી ફરીઆર પંડીત કર્યો.

તત્પદ ત્વ'પદ સમજી જાશે, સુખ થાંતિ દઇ, કીર્તિ કમાશે. ચંદ્ર. ૫

તત્પદ=તે=પરમાત્મા પ્રભુ. અને ત્વ'પદ = તું =જીવસ્વરૂપ, તત્પદ ત્વ'પદ એટલે જીવ તે બ્રહ્મ. જીવ જો કરણી કરે તો નરનો નારાયણ થાય.

આમ કુનીઆદારીના સંસાર બેહવારમાં પડેલા સખસને વળી કટલોક સમય વ્યતીત થતાં બીજો પુત્ર નામે રમેશ પ્રાપ્ત થયો. એ પુત્ર સૂર્યપ્રભુને તેના અલૌકિક લાવણ્યથી બહુ લાડકો—રમેશ હોવાથી રમણીય રમાડવા જેવો બહોલો બાહુડો—એ ઘડી વિશ્રામ આપનારો થઇ પડ્યો. તેમ છતાં જેમ જેમ વખત જતો ગયો તેમ તેમ એકવાર સૂર્યપ્રભુને આ અવની પર મનુષ્ય જન્મનું મિથ્યાત્વ વિચારમાં આવ્યું. સાક્ષાત્પ્રભુને પણ મનુષ્ય દેહ ધારણ કરેલી હોવાથી મૃગતૃણાવત્ સ્વપ્નમય સંસારનું ચિત્રિચિત્ર લાન થવા લાગ્યું.

૪૬. પદ

જન્મળી જીવડા, જાંઝવા જોઈ શું રાચે ?

હીણભાગી હંસા, સાચાં માતી શે ન પ્રાશે ?

જન્મળી.

અરે જીવ, આ જાંઝવા જોઈને કેમ તું જીવનયાત્રામાં મગ્ન થઇ રાચી—નાચી રહ્યો છે ? તું કાણ ? વૈકુંઠનો અધિપતિ. તે, રે તુચ્છ માયાથી મુઝાયલા હંસા, તું હીણભાગી થઈ ક્યાં આવી પડ્યો છે ?

શ્રાવણ કેરી વંદગી, જળમાં થઇ નભ જાય,

તરસ્યો ચાતક ટંગવળે, ક્યાંથી પેટ ભરાય ?

શાંતિનું બિંદુ પડવાથી પેટ ભરાશે.

જન્મળી ૧.

શ્રાવણ મહીનાના સરવરીઆં, શ્રાવણની વાહણીથી ચાતકનું શું વળે ?

આશા પતંગ ઉમંગથી, ગયો ગગન મોઝાર;

વીટલાઇ વંટોળીએ, પડ્યો પૃથ્વી આધાર.

મૂરખડા મનવા, સંતોષથી સુખ થાશે. જન્મળી. ૨

આશા રૂપી કનકવો, ગગનમાં—આકાશમાં—જાય ચઢ્યો છે. પણ માયા-રૂપી વંટોળીએ વીટલાઇને પૃથ્વીપર પાછો પડ્યો છે. સંતોષ વગર સુખ નથી માટે ધારેલું કાર્ય સત્વર પાર પાડી પાછું વૈકુંઠ તરફ લક્ષ સખનું ઘડે છે ત્યારે શું કરવું અને જવું ક્યાં ? આમ વિચારી સૂર્યપ્રભુએ સ્ત્રી પુત્ર કુટુંબને વિયોગ સહન કરી દૂર દેશાટન કરવા પરદેશ ગમનનો સંકલ્પ કર્યો. પણ શાસ્ત્રાર્થ શ્રદ્ધા સમાધાનમાં ન પડતાં, ખરું હીર બતાવી

ક્યાં પુણ્ય દર્શન દેવાં ? વિચાર કર્યો કે માયાદિવીને અવની પર કાઢી ત્યારે
જાણ બાણ તથા સર્વ ગોપીઓ અવની પર ઉતરેલાં છે. તે સ્નેહની સાંકળ
મન્યુત-રૂઝાગ- છે. તેથી “ સુરજ ” ના નામથી જાણીતું થયેલું સુરત
શહેર જે સૂર્યપૂર કહેવાય છે; અને સૂર્યપુત્ર, સ્વરૂપ સુકુમાર, અશ્વની કુમાર
પૈશ્વની કૃપાથી, તનમન ધનથી આરોગ્ય, સુખી અને સંતોષી છે, અને
જ્યાંના લોક સંપીલા અને સુર છે એવું સુરત, સોનાની સુરત છે, ત્યાં
સૂર્યપુત્રી તાપી નદીના શીતળ જળથી પાવન થઇ ત્રિવિધ તાપથી મુક્ત
થનાર ભક્તિમાન ભાવિક ભકતો તાપીને કીનારે સુરત શહેરમાં વસે છે. તેના
વિયોગ સહન થાય નહીં, તેમને દર્શન દઇ જ્ઞાન આપી મોક્ષ આપવો. એ
હેતુથી સૂર્યપ્રભુએ સુરત પધારવા વિચાર કર્યો.

૫૦. કવાલી

સૂર્યપુર શહેર છે સાંકે, સુખી ને શોખી સત્સંગી,
જનમીઆ જાણ બાણ પોતે, સુરતમાં ખાસ ઉમંગી.
અવની પર અવતર્યો જાણી, સત્વતી મોરખી આવી.
વ્રજની ગોપી સુરતમાં, વળી ગોપીપરે જન્મી. ૧

સુરત શહેરમાં કેટલાક ભાવિક જાણ બાણ જેવાં ભકતો બાલાજીના
લતાની આપપાસ જન્મ્યા. વ્રજની ગોપી જેવી ભક્તિ કરનાર કેટલીક
ગોપીઓ સુરતમાં ગોપીપરાની આસપાસ જન્મી. અને સૂર્યપ્રભુ “ જોડીઆ ”
માં અવતર્યા એટલે સત્ભામા “ મોરખી ” આવી.

સૂર્યની પુત્રી છે તાપી, સુરતને ખાસ શોભાવે,
સદા જ્યાં સ્નેહની સાંકળ, પ્રભુને ખેંચીને લાવે. ૨.

કહ્યું છે કે:—

येन यत्रैव भोक्तव्यं सुखं वा दुःखमेव वा ।

स तत्र बद्ध्वा रज्ज्वेव बलादेवेन नीयते ॥૧॥

જે સુખદુઃખ ભોગવવાનું જ્યાં હોય ત્યાં તેને દૈવ સ્નેહને દોરડે બાંધીને
જરૂર લઇ આવે છે.

દાનવીર લોક સુરતના, દયાળુ દીનતાવાળા,

ભજન ભોજનના શોખીલા, ભક્તિની ભાવનાવાળા. ૩.

ભજન તો બાલાજીના લતાના; જ્યાં દેવમાન્ય લોકમાન્ય સજ્જમાન્ય
સરદાર પાંકજી જેવા ભક્તિની ભાવમાવળા ભવ્ય ભકત અને અન્ય અન્યક
નરસિંહી, ભજનાનંદનો લલ આપે અને લેય. ભજન સારાં એટલુંજ નહીં
પણ ભોજન પણ સુરતના જન્મ જાણીતા છે.

ખરે બાલાજી હત્તામાં, ખરે ગોકુળી ધુલંધુલ્યું,
લોકના થોડ શાંતિથી, કથામૃત પીયે અણમૂલું. ૪.

આ બાલાજીનો ખાસ કરીને પૂર્વ તરફનો હત્તો “ગોકુળીયું” નાનું ગામ-
ડીયું” હોયની એવી શોભા સાચકણે આપી રહે છે. જ્યાં કથામૃતની રેલ
છેલ, બજનની ધૂત અને દર્શનની દોડદોડની મેદની સતત લાગી રહી છે.

આ પ્રમાણે જોડીઆ છોડી સૂર્યપ્રભુ સૂર્યપુર જવા ધારે છે, એ વાત
સતિ ચંચળબાને જણાતાંજ પોતાની-સાભામાની તેજ પ્રકૃતિ હોવાથી તેમણે
સજડ હઠ લીધી અને કહેવા લાગ્યા કે-

૫૧ મારાંગ (મારા નાથ મથુરાં જશો નહી.)

મારા નાથ મથુરાં જશો નહી.

મથુરામાં તો જત્રા કરવા ઘણી જોખીઆ આવશે, અને મને તમે જૂલી
જશો. ચિત્રલેહા એખાની વક્ષત કરવા ગઇ હતી. પણ અનિરૂદ્ધની ખુબ-
જરતી વર્ણવતાં એખા કહે છે:-

૫૨ ચોપાઈ

ચિત્રલેહા સુણ સાહેલી, લાવ નાથને વહેલી વહેલી.

મારો સ્વામી ધણો છે રૂડો, રખે તું પહેરી ખેસતી ચૂડો. ૧.

એ પ્રમાણે મારે તમને હીંડોળા સહિત, ડોકમાંના હાર સાથે અને વગર
પરવાને પહેરેલી કંઈકને ખુંચતી કફની સાથે અહીં રતોવાઇ ઉપાડી લાવ-
વા માટે મારી સાહેલીને પાછળ મોકલવી પડે નહીં! તે ધ્યાન રાખજો પછી
બલેને પેલું વૈષ્ણુવાનું એવાજ પ્રસંગમાં ઉપસ્થિત થયલું અને એવા દરમિયાન
સ્મરણ કરાવનાર ઘોળ ગવાયે.

૫૩ ઘોળ

“દુરીજનને કહેવું હોય તે કહેજોનુંરે,

વહાલા મારા રહીયા કમળ વચ્ચે રહેજો રે.”

માટે કહું છું કે:-

મારા નાથ વિદેશે જશો નહી.

પ્રભુના પીતળ લોટા જળે ભર્યા, દાતણ કરતા રે જાવ. મારા નાથ. ૧.

દાતણની રીત એવી છે કે પ્રભાતમાં સ્વચ્છ સ્થળે રાખેલું આવળનું
દાતણ ધાધને દંત ધાવવા કરવું. દાતણનું મહત્વ “દાતન” કરતાં “દાતન”
શબ્દ ઉપર છે. દાતન એટલે દાનેશ્રી તે સૌને સારો લાગે છે. અને “જય

હાતન" એટલે જશ આપે, વખાણુ કરે, તે તો બહુ બહાલો લાગે પણ "જશોદા-તન" જે પ્રભુ એટલે ભક્તના ભૂખણુ તે ભક્તને બહુજ બહાલા હોય એમાં કોણુ ના કહેશે.

હાતણુ ક્યાં પછી દીલ ચોળી નાવણુ કરવું જોઇએ. કાગડા સ્નાન, હાથી સ્નાન, રોટલા સ્નાન કરવાની પણ કુરસદ મળે નહી, એવા વ્યવસાયી જાળી જીવોને માટે કહ્યું છે કે 'સો કામ મુકીને ન્હાવું' ને હજાર કામ મુકીને ખાવું.' સ્નાન નિરાંતે કર્યાથી મળ નીકળી કાયા નિર્મળ થાય એમ ન્હાવણુ કરવું જોઇએ.

પ્રભુની તાંબાકુંડી જળે ભરી, ન્હાવણુ કરતારે જાવ. મારા નાથ વિદેશે. ૨
ભક્તના પવિત્ર કુંડમાં પ્રેમલક્ષણા ગરમ પાણીના સ્નાન, ગંગાસ્નાન તનને, અને સ્નેહગંગાસ્નાન મનને, નિર્મળ કરે છે. માટે હવે તું મને રાક માં. દેહયુક્તિથી જે પોતાને અપૂર્ણ માને છે, તેને થોડો આરામ લેવા દે. એ બ્હાને પુણ્ય પ્રાપ્ત કરે છે. આગળ વૈકુંઠમાં અનંતકાળ ભેળા રહીશું. સતિ શું કહે છે ?

પ્રભુના પીળા પીતાંબર પોતીયાં, પહેરણુ પહેરતાં જાવ, મારા નાથ. ૩.

આ તરફની કાંઈ શીકર રાખશો નહીં. તમારા શુભ કાર્યમાં નિશ્ચિંત મંડ્યાં રહેજો. પીળી આંખ જેને કમળો થાય તેનીજ હોય અને તો તમે કમળ લોચની કહેા છો. માટે મારે ઇર્ષ્યા, અસૂચા કે અદેખાઈ શા માટે રાખવી ? જે કાંઈ ઇર્ષ્યા રાખે તો તેને માટે તો હે કમળનયન પીળા પીતાંબર ધારી પ્રભુ તમે ઉપરણા ઓઢતા જાવ કે જેથી ક્ષમાના અંતરપટથી અથવા પેલી કફનીના અંદરના અસ્તરથી તેની ટીકાને દયા દૃષ્ટિથી ક્ષાંતવ્ય મળે.

પ્રભુજી બારબતીસી રસોઈ કરે, ભોજન જમતા રે જાવ. મારા નાથ. ૪
રાત્રી ભરથરી નમારે સેંકડો રાણીને છોડીને વૈરાગ્ય લે છે ત્યારે પિંગળા પટરાણી શું કહે છે ?

"ક્ષીર રે નીપજાવું ક્ષણુ એકમાં, બ્હાલા જમતારે જાવજી."

પણુ જે ભરથરી વૈરાગ્યથી પાછો હડયો હોત તો એ ખીર તો એને ખીર મળ પડત. અને ખરે કંઠમાણુ દૂર રહી જાત. સંજયને આંતે નરક કહે છે તેમ સ્ત્રીને મળત. અને આજે ભરથરીનું નામ અમર ગવાય છે. તે અમર કૃતિ મહત્તમાં આવી જાત. સ્ત્રી છે તે પતિનું ભાણું સત્યનાર અર્ધામના છે.

તે હરેક પ્રકારની સોધ કરે છે, રસોધ કરે છે. અને પતિને રીઝાવે છે. અને નાણું હોય, મોટર હોય, હરેક પ્રકારની રતછત હોય પણ પતિપ્રાણા પ્રિયા ને પતિ વિયોગ સહન કરવો બહુ કઠણ છે. આપણે મન સ્વતંત્ર હોવાનો દાવો કરીએ છછએ પણ પરતંત્રતાના પ્રવાહમાં વહેવાના પ્રસંગોની પ્રણાલિકામાં પ્રવીણ પણ પલટાઈ જાય છે માટે:—

પ્રભુજી જમના આરી જલે ભરી, આચમન કરતા રે જવ, મારા નાથ વિદેશે. ૫.

પ્રેમ ભાજન પોતાની અધોંગના-અધમાંગના નહીં હો—તેને દુઃખી થતી બ્રેષ્ટને કોને ન લાગે ? પથ્થર હૃદય પણ પીગળે. તો આપ તો દયાધન પ્રભુ પોતે, બધું સમજે છે, બધો ખેલ જુવો છે, નાટકી નહીં છતાં નર-દેહનો નાટક ભજવો છે, અને દુઃખદ દશ્ય અનુભવો છે. પણ આ જમના આરી તૈયાર છે. આચમન તો લો.

પ્રભુ કહે છે:—જે માયાને કાઢી મુકાવી છે, તે માયાને શું તું પાછી બોલાવવા માંગે છે ? આ ભવસરિતા જમનાના “ચમન” કરતાં કથામૃત પાનનું “આચમન” વધુ સમાલવા યોગ્ય છે. માટે મને જવા માટે સ્ખંભતિ આપ, સોનામાં સુગંધ ભળશે. એથી “નવી” ની નવાહ ગણાશે.

સતિ કહે છે:—

પ્રભુજી પાન સોપારીને એલચી, મુખવાસ કરતા રે જવ, મારા નાથ વિદેશે. ૬.

સતિ કહે છે:—શું કંઈ ? પ્રભુજી, મને એકલાં કેમ ગમે ?

૫૪, (ફુલની પાંખડી હો પ્રાણ)

મા.....રા દીલની કહાં કહું વાત, તમે સર્વવ્યાપી સાક્ષાત. મારા. ૧

મેરખીમાં મને પ્રથમ જેઈ ત્યારે, ઉત્તરા અભિમન્યુની પેઠે, તારા મેગક થતાં—દૃષ્ટે દૃષ્ટ મળતાં—તમે પણ લાન બત્યા હો એવો ભાવ બતાવ્યો હતો. અભિમન્યુ તો કોઠા યુદ્ધ હાર્યો “કા + કા” “કાકા આવ-નરે” કરતાં માર્યો ગયો. પણ તમે તો મન્યુને એટલે કોધને જાણ્યો છે. સાતે કોઠે સાવધાન છો. પ્રારબ્ધ પરદેશ પાઠવે છે, વાર્તા વિનોદની વચમાંજ વિયોગ ! તેથી પાન સોપારી એલચી તો લેતા જવ. માયાને આશા ભંગ કરી તેથી ભામા તથા બ્રમણ આ “ચંચળ”ને કરવું પડે છે. અને પ્રભુને પણ દેશવિદેશ વિટંબના વેઠવાની ? વિધાંત્રી બલવતી છે. વસ્તુભને જહાલી તમારી ઘંટા-પ્રિયવદા-ચંદા-પુલસ્તિને એકલી મુઠ્ઠી બ્રમણ ભટકવા જવ છો. પોતાની વાડીના કમળનો ભોગી બ્રમર, પદોપકાર મીશે અન્નવાડીઓ વાટમાં આવતાં સાવધાન રહે એ સ્વાભાવિક છે, પણ આ તમારી ચંચળ

અંચળ મન તો સૌનાં મન અંચળ હશે, એમજ જાણે. તમે કદાચ કહેશે કે “જે જેવું હોય તેવું તે બીજાને દેખે” તો પ્રથમ મારું મન દંડ કરતા જીવ કે જેથી જગતની બાજુ હું જીતી શકું.

સોના કપાના સોગંદાં, બાજુ રે રમતા જીવ, મારા નાથ વિદેશે. ૭

વૈકુંઠમાં બાજુ રમ્યા. મધુવનમાં હિંડોળેથી એક કપટી “ચાહ” બતાવે તેમ બતાવી અદૃશ્ય થઇ ગયા. અને આંહી જોડીઆમાં કર્મ ધર્મ સંયોગે પાછી જોડી જોડાઇ. અને સંતતી સુખ પ્રાપ્ત થયું. ત્યારે સ્વજનના લાડકોડ પૂરવાને બદલે તમે તો જાણે કપટ ચાલ ચાલવા માંડી. પ્રભુ તો જ્વાલ બાલને પોતાની સાથે રાખે, તેમ છતાં તમે તો બધાંને આંહી મૂકી, એકલા પરદેશ કથા કરવાના હેતુથી પ્રયાણ કરવા તત્પર થયા છો.

૫૫. સારંગ.

સંગ લીધે જ્વાલબાલ, રાર કરે નંદલાલ.

ચલત કપટ ચાલ, ફોડત ગગરીઆ, (૨)

પનીઆ ભરન કેસે જાઉં, સુન પ્યારી આલી,

આજ બનમાલી મેરી, રોકત ડગરીઆ. પનીઆ. ૧

પણ આજે તો તમે “ડગર” એટલે રસ્તો રોકવાને બદલે રસ્તો મોકળો કરી દૂર જવાની વાતો કરો છો, સંસારની બાજુ રમતાં શું તમને વૈરાગ્ય આવ્યો છો? શું તમે એમ કહેવા માંગો છો કે ?

રાગિણ્યપિ વિરાગિણ્યઃ સ્વિચ્છતાઽહ રમેત કઃ ।

અહં ચ કલયે મુક્તિં યા વિરાગિણિ રાગિણી ॥૧॥

સ્ત્રીઓના ઉપર પ્રીતિ કરનારા પ્રત્યે સ્ત્રીઓ પ્રીતિ કરતી નથી. તેથી જ્ઞાની પુરુષે સ્ત્રીમાં આસક્ત થઇ રમણીય થવું નહિં. પણ મુક્તિદેષી સ્ત્રી વિરાગી પુરુષને માટે સ્વયં રાગિણી થાય છે, માટે માયા મહારી એક શોક્યને દૂર કરી, હવે તમે “કીર્તિ”ને તથા મુક્તિને શોધવા નીકળ્યા લાગો છો. હું જાણું છું કે તમે મને નવી જોડેલી આપી જ્ઞાન માર્ગે ધપાવો છો, પણ હું તો સદા તમારી છું. એટલુંજ જ્ઞાન મારે માટે બસ છે. તેથી તમારી આશા એજ મારો આશય સમજી છું ; છતાં હે પ્રાણ પ્યારા,

સાગ સીસમનારે ઢાલીઆ, પોઢણુ કરતારે જીવ, મારા નાથ વિદેશે. ૮

મારી તરફથી પોઢણુ કરો છો (એટલે મને એકલી મુકી ભરે છો), અને કથા કીર્તિ તથા મુક્તિ તરફ બાજુથી કરતાં નકાવો છો એમ જાણ્યું છે.

યા નિશા સર્વ મૂલ્યો તત્ત્વાં જાગર્તિ સંયમી ।

યત્ત્વાં જાગર્તિ મૂલ્યાનિ સા નિશા પદ્યતો મુને : ॥૧॥

મનુષ્યનો અવતાર લીધો ત્યારે તો “મુક્તિ”ને બહાલી કરવીજ જોઈએ. માટે અમારા તરફથી આખી મીચીને પોઢણું કરો, અને કથા કીર્તનમાં ભગ્નિત કરો, એજ કર્તવ્ય છે, એ બધું હું સમજું છું, પણ તમને વિદેશ જવાની સમિતિ આપવા માટે મન સાફ ના પાડે છે.

સૂર્ય પ્રભુ કહે છે :—

૫૬. ગીતિ.

હમણું તો જવા દે, બહાલી પાછો બેઠો આવીશ હું,

ચિંતા કરીશ નહીં તું, આપ રજા કે જઈ સત્વર આવું. ૧

રામા રામા રામા, હરેહરે રામા.

નિયુજી નિરાકારરૂપે તો હું સર્વ વ્યાપી છું, પણ તેટલું અનુભવવાનું સામર્થ્ય તારામાં નહીં હોય તો શુદ્ધ સાકાર સિદ્ધિ કેમ શીખતી નથી ? સદાચાર મૂર્તિ હૃદયમાં સદા સ્થાપિત રહે, અને વિયોગ વિરહ જણાય નહીં. તેમ છતાં હાલ મને રજા આપ કે હું સત્વર પાછો આવી શકું. કહ્યું છે કે :—

પરોપકારાય કલ્પન્તિ વૃક્ષાઃ પરોપકારાય વહન્તિ નદયઃ

પરોપકારાય દુહન્તિ ગાવઃ પરોપકારાયમિદં શરીરમ્ ॥૧॥

વૃક્ષ ફળ ધારણ કરે છે તે પરોપકાર કરવા માટે. નદી વહે છે તે ખીજને પાણી પાવાને માટે છે, અને ગાય દોહવા દે છે તે પોતાના વાછરડાં ઉપરાંત ખીજને દુધ પાવા માટે છે. તેવીજ રીતે આ શરીર મૃદસ્થાશ્રમમાં ખાલી સ્ત્રીને માટે હોવા છતાં તે પરોપકારમાં ઉપયોગી થવા માટે છે એટલે શ્રીતાને ઉપદેશ આપી કોઢવું બહુ કરવા માટે છે. તેથી ઉદારવૃત્તિ કરી મને જવાની રજા આપ.

૫૭. મરાઠી સાખી.

ઉદાર વૃત્તિ દંપતી કરી, દેવશર્માથી ચડતી,

ઉદાર જે કોઈ હોયે તેની, દિનપ્રતિદિન છે ચડતી,

સુણો સાધુજી, એ. એ. એ.

ઉદાર વૃત્તિ થું ન કરે ? સુણો સાધુજી. ૧

મૂળ પ્રકૃતિ બેઠી ઉદાર, અને બેઠે એક વિચારના, એટલે ઉદાર બાવથી મન વાળવા પ્રયત્ન કરે છે. ઉદાર વૃત્તિથી સૂર્ય પ્રભુએ થું કર્યું ?

ઐહ ભુવનને પ્રભુએ દીધાવ્યા. ઇદ્રભુવન સભુગાયું,
 “જોડીઆ”ને વૈકુંઠ બનાવ્યું, સાને બહુ સુખ આપ્યું.
 ધન્ય મહારાજજી, એ. એ. એ.

સહુ કોઇને સુખ દીધું, ધન્ય મહારાજજી. ૨

“જોડીઆ”ને વૈકુંઠ બનાવ્યું, પણ વૈકુંઠમાંથી મધુવનમાં નાસી જતા.
 તેમ જોડીએથી સુરત જઈ કથા કરવાની મોહિણી લાગી છે. પરંતુ તમે
 સુરત ભણ્ય જઈ પ્રભુના કીર્તન કરશો, તો અમે આંહી ખેડા તમારા કીર્તન
 કરશું એ ધ્યનમાં રાખજો.

“અસ્તિ ભાતિ ને પ્રિય” પોતે, સત્વિદાનંદ સાચા,
 “નામ રૂપ” માયાને કાઢી, તેથી તમે નથી કાચા,
 ધન્ય મહારાજજી-એ. એ. એ.

પ્રભુ તમે છો સાચા, ધન્ય મહારાજજી. ૩

અસ્તિ=છે; ભાતિ=ભાસે છે; પ્રિય=વહાલું લાગે છે. આતું અસ્તિ
 ભાતિને પ્રિય એજ સત્વિદાનંદ સ્વરૂપ છે. સત=છે. ચિત=ચૈતન્ય; આનંદ=
 વહાલું લાગે તે, અને તમે પોતે તે સ્વરૂપ છો તેથી તમે કાંઈ કાચા નથી.
 તેમજ કોઈ પણ સ્થળે અને કોઈ પણ કાળે, માયાને વળગવા દો એમ
 નથી. એવી મારી પૂર્ણ ખાત્રી છે. પણ આપ સિધારો તે પહેલાં સગાં
 સોઇને તો મળી લો.

સગાં સોઇને સાલ્ય કરીને, જે જોઇએ તે દીધું,
 નામ પોતાનું “વાસુદેવ” તે, ભાઇને આપી દીધું,
 પૂરણ પ્રભુજી, એ, એ, એ.

પાવો કથામૃત સહુને, પૂરણ પ્રભુજી. ૪

પોતે સૂર્યશંકર નામ રાખ્યું, અને પોતાનું વૈકુંઠનું જે વાસુદેવ નામ
 તે પોતાના ભાઇને આપી દીધું. મનુષ્ય તન મન ધનથી બધું અર્પણ કરે,
 પણ પોતાનું નામ જવા નહીં દેય. પરંતુ પોતાના ભાઇના ઉપર સ્નેહ
 હોવાથી “વાસુદેવ” નામ પણ તેને અર્પણ કર્યું.

રામે જેમ ભરતને સોંપ્યો, રાજ્ય કાર્યનો ભાર,
 તે પોતે વનવાસ સીધાવ્યા, કર્યો રાવણ સંહાર,
 ધન્ય સાધુજી, એ. એ. એ.

સ્વામી સુંદર ધન રયામ, ધન્ય સાધુજી. ૫

પોતે પરદેશ ગમન સ્વીકાર્યું, અને પોતાના પર જે લાવી આળ હવું તે સુરત પધારી દૂર કર્યું.

જોડીઆમાં તમે વાસુદેવને, સોંપ્યો ગુલ વહેવાર,
પોતે તો સૂર્યપૂર પધાર્યા, સુધારવા સંસાર,
ધન્ય મહારાજજી, એ. એ. એ.

શીખવ્યો પર ઉપકાર, ધન્ય મહારાજજી. ૬

સુરત પધારી સંસાર સુધારણા પર પુરતું લક્ષ રાખી પર ઉપકાર કર્યો અને પરાપકાર શીખવ્યો, એમ લોકો કહે તેથી તમે સુરત જવા ઉત્સુક થયા છો. મારાથી તમારા વિચાર વિરુદ્ધ જવાતું નથી. પણ તમને જવા દેવા માફ મન કેમ કર્યું માનતું નથી. મને એકજ વિચાર આવે છે કે તમારા વિના મારાથી એકજ કેમ રહેવાશે.

સૂર્યપ્રભુ:- એ અનુભવ પણ કોઈ વખત કામનો છે. પેલી પતિવેલી પોર્શીયા-એ પતિ વિયોગમાં અમિલક્ષણ કર્યાનું વિશ્વ વિખ્યાત કવીશ્વર શેકસ્પીઅર લખે છે તે તને ખબર નથી? માટે એવી વેગળા દુઃખદાયી છે. માટે હું જાઉં છું.

ચંચળબા:-તમે કહો છો તે બધું ખરું પણ-

૫૮. (આવ્યો મનનો મા-યા હીરો મહારા હાથમાં.)

મને એકલી મૂકી જાવ, હવે કેમ રહેવાશે, મને

હવે કેમ રહેવાશે, હવે કેમ રહેવાશે. મને

વૈકુંઠ છોડી આવ્યા દોડી, જોડીઆની માંહી,

ત્યાંની જોડી આંહી જોડાઈ, રહો સદાયે આંહી. મને. ૧.

વૈકુંઠની જોડી જેમ તેમ આંહી જોડીઅમાં ઠેકાણે પડી. અને આપણે એક બીજાના જોડીઆ-દંપતી-બન્યા. હવે ભક્ત અને ભગવાન જોડીઆ બનાવવા, અને યોગસ્થ બનાવવા, તમે તો સુરત તરફ ચાલ્યા. પણ મને મુકાને જતું તમને કેમ યોગ્ય લાગે છે? નહીં જવા દજો. હઠયોગ મારો ચાલવા દો. તમારો રાજયોગ ચલાવશો તો હું તમારા વિના શી રીતે રહી શકીશ? તમે તો નિરંતર સદાએ મારી સાનિધ્ય રહો. તમે જાવ અને હું અહીંયાં કણે એકલી રહું? કાચા સુતરને તાંતણે પ્રેમ બાંધન થયું છે, રેશમ ગાંઠ દઢ થઈ છે. તેમ છતાં પતિની આસા પાળવી એ મારો ધર્મ છે હું કહેવા જોગ નથી. પણ સૂર્ય પ્રભુ સદા સુવર્ણમય મેરુ પર્વતની આસપાસ ફરે છે. લક્ષ્મીને છાતી સરસી આંખી રાખે છે. છતાં એક પાતી પ્રત પાળે છે.

રામચરિત માં જાણે છે. આદર્શ જીવન માણે છે. શ્રી રામચંદ્ર રૂપે કનક ચંદ્રની સત્વતા માની સીતાને પંચવટીની મહામાં એકલી મૂકી ગયા હતા. માટે કંચનને કામિની કીર્તિનો નાશ કરે છે. એમ તમેજ મને કહેતા હતા. તેમાં વળી તમારા લટકા મટકા ભર્યા હાવલાવ હૃદયને આકર્ષી લે છે. આ કંઈ મારા હૃદયના તરંગ નથી કે જલતરંગ જેવા મન તરંગ નથી જન્મનીના રંગ કરતાં પણ વધારે ચોરલા અને ચક્રચક્રીત હૃદય પર સંસ્કૃત થઈ છપાયેલ જામેલા પ્રેમ રંગ છે. પ્રેમ લક્ષણા લક્ષિતના આવશ્યક અંગ છે તે ફાટે પણ શીટે નહિ, તો તૂટે ફૂટે તો ક્યાંથીજ ? ઉલટું તમે મને “શીલ” સાચવવા બોધ દો તેને બદલે હું તમને સાવધાન રહેવા કહેવા યોગ્ય છું શું ? પણ શું કહું ? ખેલ એવા છે ? લોક સાક્ષાત્ પ્રભુને પણ પૂરા પડે એવા છે ? અને પ્રભુ પ્રજાના પક્ષપાતી હોય એમ જણાય છે. પ્રજા માટે રામરૂપે પ્રભુએ સીતાનો ત્યાગ કર્યો. પણ પ્રજાને થમ દમ શીખવી સમાધાન થાય તો પ્રભુને સદા સાવધાન રહેવાની જરૂર પડે નહીં. લગ્ન વેળા જે “સાવધાન” દીર્ઘદર્શી બ્રાહ્મણો અને શુભચિંતક સાસુ વગેરે મોટે અવાજે કહે છે તે કોઈએ બૂલવું જોઈએ નહીં. જો કે તમે તો માયાને કાઢી મુકી છો. પ્રભુ છો, એટલે શું સાવધાનીની અને સમાધાનીની શીખામણુ દઈ ? બાદશાહ ત્યાં બન્યો. જ્યાં જાએ ત્યાં હજાર રાજધાની ખડી કરે એવા છો. પણ સ્વામીનાથ, માયાનો પટ હજારો ગાઉથી પણ પૃથ્વી પર કોને છોડે છે ? માટે હે બહાલા બહાલમ, આ વલવલતી બહાલીના વિનય ભર્યાં વેણુની વિનતી “વિશેષ દાદ” રૂપે વધારી વિચારમાં લો.

પ્રભુ કહે છે :—

સતી તમે છો સત્વતી ને, સત્કામા કેમ થાઓ ?

સમજો છો મનમાંહે સધળું, શા માટે મુંઝાવો ? મને. ૨

અહો ભવ્ય લામિની સત્વતી, આમ ખાલી લામા શા માટે કાઢો છો ? તમે તો સમજુ છો, તમે સર્વ વ્યાપી પ્રભુની સાથેજ સદા છો. પ્રભુ સ્વરૂપે બહેવારમાં સ્ત્રી છો, માટે “બહેવાર સાચવી,” હરેક પ્રાણી પ્રભુજ છે એમ જાણો. આ ચાવી હાથ નથી આવી ત્યાં મુખી મુક્તિ નથી એ વાત પર ક્યાંવ રાખો. અને મને બિદેશ જવા રમ્ય આપો. કહો છો કે :—

બો ન લેષસે દેશાન્ત બોલ સેવેલ બંદિતાન્ત ।

ભગવત સં. ૧૦૫ મુદિ. ૬૪૦ ચિન્તુ વિવાસાસિ ૫૨૫

જે દેશ વિદેશ જતો નથી. પંડીતોની સેવા કરી પંડીતાઈ શીખતો નથી. તેની સુધ્ધિ સંકુચિત રહી જાય છે. જેમ (દુધ કે) પાણીને વિશે ઘીનો છાંંટો ઘેરાઈ રહે છે તેમ માત્રીમાંનો માંકડ થઈ મોજ માણે છે. પણ તે દૂધ મંકુક કહેવાય છે. કુવામાંનો દેડકો વિશાળ વિશ્વના વિસ્તારથી અજાત છે. આપનો કુવો કંઈ કુખી મરવા માટે નથી. માટે મને જવાદે. સંકુચિત મનને વિશાળ બનાવ.

સતિ કહે છે :—

ભગ્ને તમે પરદેશ પધારો, “કીર્તિ” પરણી લાવો,

સહુ પર પર ઉપકારી થઈને, ભકતોને મન લાવો. મને. ૩

જાઓ ત્યારે તમે પરદેશ ત્યાંથી કીર્તિદેવીનું હરણ કરી લાવજો. પણ એકવાર નાવશીઆએ લવસાગરના નાવમાં બેસાડી. અને સુકાની હવે મધ્ય ફરીએ બહાણને હિંડોળે એકત્રો મુકી, લવસાગરના જગમાં એકલી મુકી, દૂર જાય એ કેમ ખમાય ? તમે જાણો છો કે:—

અનાદિ હું તો છડું તમારી, ગૃહલક્ષ્મી સતરાણી.

જોડીઆનું ઝવેરાત છું, વૈકુંઠની પટરાણી. મને. ૪.

અનાદિ હું સતચિત્ત આનંદની સતવતી છું. વૈકુંઠની પટરાણી અને જોડીઆનું ઝવેરાત છું. અને તમારા ચરણની દાસી છું. કહ્યું છે કે:—

ધીરાણાં મૂષણં વિદ્યા મંત્રીણાં મૂરગં નૃપઃ ।

મૂષણં ચ પતિ સ્ત્રીણાં શીલં સર્વેભ્ય મૂષણમ્ ॥૧॥

ધીર પુરૂષનું ધરેણું વિદ્યા છે. (રાખનું ધરેણું તેનો પ્રધાન છે) મંત્રીઓનું ધરેણું રાજ છે. સ્ત્રીઓનું ધરેણું તેના પતિ છે. અને શીલ સદગુણ એ સર્વેનું ધરેણું છે. માટે સર્વસ્વ એવું જે શીલ તે સ્ત્રી, પુરૂષ, દરેકે સાચવવું. કેમકે એ ધરેણું ફરી ફરી ઘડાવે પ્રથમ જેવો એપ આપવું નથી.

પ્રભુ કહે:—હે પ્રિયા તું કોઇ જાતની શીકર મ કર. ધન મકર કુંભ, કુંભ રાશી તે રાસી છે, તે નિરાશી-ઉદાસી-કરાવે છે. તે બ્રહ્મા વિષ્ણુ મહેશ સર્વેને કપાળે હાથ મુકાવે છે. માટે કર્મણો ગહના ગતિ, કર્મ, દેવ દાનવ કોઇને, સાક્ષાત્પ્રભુને, પણ છોડે એમ નથી. બાકી

૫૬. સુલ

જોડીએ ૨ જોડીએ, તે જોડી ના જોડીએ.

બાલી ના વહોડીએ, દેવીને હાથ જોડીએ, જોડીએ ૨ જોડીએ ૧

અમ સ્વ પત્ની પ્રત્યે લખુલ્લ દર્શાવી પ્રભુએ પોતાનું પ્રભુત્વ પ્રગટ કર્યું.

સ્થામાને સમજાવી ચાલ્યા, લકતો માટે ભાવે,
પ્રેમ મુતિ પ્રાણુપ્યારા, ક્યારે પાછા આવે. મને. ૫

સૂર્ય પ્રભુ સ્થામાને સમજાવી સૂર્યપુર રવાના થયા, પણ સતિ તો એજ વિચાર કરે છે કે “પ્રેમ મૂર્તિ પ્રાણુપ્યારા ક્યારે પાછા આવે.” શું કહે છે? બહાલા કંઈ નહિ તે. જ્યાં તમારી “જીત” થાય ત્યાંથી “હાર”ના કંડીઆ ભરી ભરીને મોકલજો. એ હાથ બેળા કરી બતાવું છું કે એવા લાડવા જમો ત્યારે મને યાદ કરી લાડવાના દાખડા ભરીને આંહી મોકલજો. પ્રસાદી તો બધી જોઈએ. શ્રાદ્ધ પક્ષમાં જમાતા દુધપાક મોકલવાનું તો હું કહેતી નથી. ફૂલના હાર કાંઈ કરમાઈ જવાના નથી. લીલાછમ રહેશે. સતિના સતિત્વની એ એક પરીક્ષા છે. સત્ભામા તરીકે મેં રૂસણું લીધું ત્યારે તમને કડવું લાગ્યું હતું, પણ પારિવ્રતકનો છોડ સત્ભામાને આંગણે મારે આંગણે-ચાગ્યો હતો. તેથી તેના પુષ્પના હાર હવે તમારી ડોકમાં પડે છે. એ પણ તમારા પ્રભુત્વની સમ્મળ સા પીતી છે. પ્રભુજી વાવેલું લણે છે. વગર વાવે કોઈને કાંઈ મળતું નથી. અને કરેલું કાંઈ જતું નથી. નહીં આપ્યું હોય તે બચારા બળીને એકા થાય પણ તે કાંથી પાજે? નાહક કોઈ ઇર્ષ્યા કરે તો તેથી તેનું કાંઈ વળે નહી, હીણભાગી તો માત્ર પાપનો ભાગી થાય.

૬૦ ગીતિ

હાર ચડાવે લોકો, જાણે ખીંટી ઉપર લટકાવે,
ખીંટી પેડે ડોકા નમતી, દેખી પુષ્કળ પહેરાવે. ૧.

રામા રામા રામા, હરે હરે રામા.

હાર તો લોકો જાણે ખીંટી પર ચડાવતા હોય એમ પુષ્કળ પહેરાવશે. પણ લકતોને ખચર નથી. કે બહુ ભારથી ખીંટી નમી જાય. પણ સૂબો આસામી અસીક્ર હોય ને પુરતો ભાર ખમી શકે છે. મેં સાંભળ્યું છે કે નાની નાની છોડીઓ હાર પહેરાવે તેથી નીચા નમવું પડે છે. હારનો ભાર અને આ ભાર એવોજ છે. “હાર”થી તો ભારતીના ભારથી મહારથી પણ નમે. નમે તે પ્રભુને ગમે. વાંકા વળતાં ફેફસાંને ઇજા આવે તે પણ સહન કરીને તણ વેળા તો સૂર્ય પ્રભુ નમેજ નમે. એક તો સાંજ ટાણે સૂર્ય નામી જાય એટલે સૂર્ય પ્રભુ નમે ખીંટી વળી સંધ્યા ટાણે કથામાં પ્રભુની જખી પાસે મુકેલી કરતાળ હાથમાં લેતી વેળા પ્રભુ-સ્વરૂપ-પાસે નમવું પડે. અને ત્રીજી તો “હાર” પહેરાવવા આવનાર નિર્મળ નિર્દોષ

બાળક જે પ્રભુ પુત્ર છે, તેની આગળ વાંકા વળતું પડે. વાર ત્યારે આ હારના કંડીઆ સુરતથી મોકલશે તે જોડીઆમાં “જ્યદેવ પાઠશાળા”માં રાખીશું કે વૈકુંઠ લઈ જઈશું ?

આમ શોકાશોક હાર્ય વિનોદમાં દંપતી શુભ હેતુથી અન્યોઅન્ય વિખૂટા પડ્યા. અને પ્રભુએ પ્રયાણ આદ્યું. પણ સુરત આવ્યા પછી શુભ કાર્યમાં પણ વિઘ્ન આવવા લાગ્યા. નારાયણને ખેલ ખરેખર વિચિત્ર છે. એના પધારવાથી ભલભલાના ચરિત પ્રકાશમાં આવવા લાગ્યા. સુર પણ અસર જેવા ઢોંગ કરવા લાગ્યા. એવો તમાસો જોવાજ પ્રભુ અવતરે છે. બાકા સ્વયં નારાયણને શું કરવું બાકી છે?

૬૧. ખમાચ.

નારાયણ જીનકે હીરદેમે, સો કછુ કર્મ કરે ન કરે રે. નારાયણ.
સૂરજકો પરકાશ ભયો જ્ય, દીપકી જ્યોત જરે ન જરે રે, નારાયણ. ૧
સૂર્યપ્રભુએ સુરત આવી કથા કરવા માંડી કે તરત આસપાસની હવામાં લાગતા વળગતામાં ખળભળાટ થવા લાગ્યો. આકાશ ગાજી રહ્યું, સ્વર્ગવાસીઓ અને કેલાસવાસીઓ કહે પ્રભુએ પૃથ્વી પર અવતાર કેમ લીધા, તેનું દશ દીવસમાં કારણ લખી મોકલો. પણ કારણ કયાં લખી મોકલે ? તેમનું કંઈ ઠેકાણું હોય તો કે? માત્ર ગગન કુસુમવત્ શશશિંગ પેકે ભાસ માત્ર આસપાસનું વાતાવરણ તપી ઉઠ્યું, સૂર્યનું તેજ સહન થતું કદીન થઈ પડ્યું. કલ્પના અને રાગ દ્વેષ વિનાની તો કોઈ કથા કે કોઈ આખ્યાન હોઈ શકેજ નહીં, કથા એટલેજ પગલે પગલે શંકાનું સ્થાન. પછી તે કથા પ્રાચીન હોય કે અર્વાચીન હોય, શાસ્ત્રાનુસાર હોય કે બહેવારાનુસાર હોય. મનનું સમાધાન કરવા “શાસ્ત્ર”નું ઠીંગડું ચોટાડી આપે પણ શાસ્ત્રનો ટેકો કંઈ અસત્યને સત્ય ઠેરવી શકે નહીં, પરાણે મનાવી શકે. શ્રદ્ધા રખાવી સમાધાન કરી આપે, તેટલા માટે કથાની કાયા જોવાની નથી. પણ તેના ચુલુ, તેનો બોધ, તેનું તત્ત્વજ્ઞાન જોઈ કૃતકૃય થવાનું છે. તેમ છતાં ઠેકાણે ઠેકાણે આ નિર્દોષીના ઉપર કંઈક રમુજ આળના કીરણો એકજ કેંદ્રમાંથી વિસ્તારને પામવા લાગ્યા. સ્પષ્ટ વક્તાઓએ સૂત્રો અને ભાષ્યોથી પાંડિત્ય આપુર્ય, ગદ્ય અને પદ્યમાં પ્રગટ કરવા માંડ્યું. જેમ જેમ ધર્મ અને નિંદા વધતી ગઈ તેમ, તેમ સુવર્ણની પરીક્ષા ઉજવળ થતી ગઈ. મનુષ્ય પ્રભુ, મનુષ્યની પરીક્ષામાં પાસ થતા ગયા. દૈવી ચુલુ યુગ કયાં સુધી રહે? ખત્યક્ષ સદ્ગુણ પ્રસિદ્ધિને પામ્યા. સૂર્ય પ્રભુનું નામ સાંભળીનેજ લોકો કહેવા

લાગ્યા કે જ્યાં સુરજનો પ્રકાશ થાય ત્યાં દીવો કે મંસાલ સળભે તોયે શું ને નહિ સળભે તોયે શું? એટલુંજ નહિ પણ વાતાવરણમાં ખળભળાટ આકાશ સુધી પહોંચી ગયો. સૂર્યનું નામ સાંભળીને કેટલાક આદિત્યો નવરા પડ્યા તેમને કંઈ કામધંધો સુજે નહિ. એ આદિત્યો કહેવા લાગ્યા કે, “સૂર્ય તો આકાશમાં હાય.” પૃથ્વી પર સૂર્ય નામ રાખવાનો કોઇને અધિકાર નથી એમ કહી ત્યોએ ખળભળાટ મચાવી મુક્યો. કેવાસમાં પૃથ્વી થઇ કે સૂર્યની તાથે “શંકર” નામ કેમ રાખ્યું? પ્રથમ તો શાસ્ત્રાર્થ એ નીકળ્યો કે સૂર્ય અથવા શંકર એક નામ હોત તો તે દરયુજર થાત, પણ સૂર્ય અને શંકર એવું “જોડીઆ” નામ કેમ સહન થાય? એ તો બેવડા તેજની ઉચાપત થઇ. આ સધળો આડંબર, મેઘાડંબર થઇ પડ્યો.

નરો વા કુંજરો વા કરનારો કેટલાક તો સ્તબ્ધ મૌન ધારણ કરી રહ્યા પણ એક તત્ત્વજ્ઞએ ટીકા કરી કે જોડીઆ એટલે શું? જગતમાં એક હોય, ત્રણ હોય; જ્ઞાના વિષય મહેશ્વરની ત્રિમૂર્તિ જાણીતી છે, પણ આ તો દ્વૈત-એ-જોડીઆ એ કેમ સાંભલે? મધ્વાચાર્ય ક્યાંથી પધાર્યો? એક પરમેશ્વર. ત્રણ ત્રિમૂર્તિ, પણ જોડીઆનો જન્મનો તો અતિ સનાતન, બહુ જુનો. જુગલાઓ જૂગ જતો રહ્યો, અને જુની આંખે નવું જોવાનો જન્મનો આગ્યો. દ્વૈત તો મધ્વાચાર્ય પણ રચ ન કરી શક્યા નથી. ‘એ’ એવી વસ્તુજ નથી. બે હાથ કહીએ તો તે ખોટી વાત છે. એક હાથને છેડેથી ખલાનો ભાગ વચમાં લેતાં બીજા હાથને છેડે સુધી સહંગ એકજ વસ્તુ છે. અથવા તો બે હાથ અને ત્રીજી વસ્તુ તેને સાંધનાર છાતી એમ ત્રણ વસ્તુ છે, છુટી છુટી અનેક, પણ સાંધીએ તો એકજ. બે હાથ કાપીને મુક્યા હોય તો પણ તે “બે” કહેવાય નહીં, કેમકે વચમાં આકાશ ત્રીજી વસ્તુ છે તેથી તે બે જુદા દેખાય છે. એ પ્રમાણે આપણે અનેક, જુદા, જુદા દેખાઇએ છઇએ, પણ આપણી વચમાંની વસ્તુઓ જોતાં, સાંધતા સંધાયેલી જોતાં, આપણે બધા મળી એક પરમપ્રજ્ઞજ છે. એકજ સમુદ્રમાં બહાણ જુદાં જુદાં, પણ અમુક સમુદ્રના પાણી એકજ કે જેમાં બહાણ તો ઉપર-ઉપર તર્યાં કરે. વહાણ પણ પાણીમાં વસ્તુતઃ પાણી થનાર.

૬૨ ગીત

જેને જેવું ફાવ્યું, તેવું તેણે કહાપણ ફલાવ્યું,

પણ સુદ સુદિ નાહી, તેથી જોમાં કોઇનું નહીં ફાવ્યું. ૧

રામા રામા રામા હરેહર રામા.

એક કહે “સૂર્યશંકર” નામ લલે રાખ્યું. જાવ, એટલો ગુ-હો માફ છે. પણ મુરતમાં કેમ આપ્યા ? શું એ ગ્રામ્ય દેવ છે ? કે ફરતા ફરતા આવી ચડ્યા છે ? સર્વપુરમાં નવો સર્વ કેમ ખમાય ? છાપા છાપાવીએ. હેં ઢાળીલ બહાર પાડી પ્રશ્ન પુછીએ. શાસ્ત્રાર્થ કરીએ. સલાની ઉલટ ઠસી “સલા”નો “ભાસ” કરીએ. અત્યા ભાષ, હે “અર્વાચિન,” તમને સંસ્કૃત આવડે છે કે ? અરે ભાષ પુછો એને, એ બ્રાહ્મણ છે કે ? એને મુછ છે ? એ સંસ્કૃત કોની પાસે શીખ્યા ? એનો કાંઈ ગુરુ છે કે નગુરા છે ? એમ પ્રશ્ન પરપરા ચાલી. ભકતો કહે ? આ શું ? તમને પ્રશ્ન પુછવાનો અધિકાર કાણુ આપ્યો ? આવી પૃચ્છા ? એના ગુરુ તો સમર્થ છે, તેમ નહોં હોય તો એ પોતે આવા સમર્થ શાસ્ત્રી શિરોમણી કથાકાર ક્યાંથી નીવડે ? પણ જેને સમુદ્રમાં નાવ મળે તેને પાણીમાં હાથ પછાડી વાણીના અને પાણીનાં વંમળમાં વહેવાની જરૂર શી ?

ખમાય

નાવ મીલી જીસકે જળ અંદર, બાહુસે નીર તરે. ન તરેરે. નારાયણ. ૨.
પેલા આદિત્યો-સૂર્યના પર્યાય નામો, અમર કોશમાં ઉદભવેલાં નામો, પોતાના નામ પર તડાપ પડતી સમજી, પેટનું કાયદાનો ભંગ ગણી, ટંટેા શીસાદ કરવા-મુલેહનો ભંગ કરવા ફાંફા મારવા લાગ્યા. અને અમર કોષમાંથી પોતાના નામ ખાતર થાય એવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યા. પોતાના મૂળ નામ બદલી ઇર્ષ્યાશંકર, કડવાશંકર, તોફાનીશંકર વગેરે નામો ધારણ કરી, શંકર એટલે લોકોનું ભણું કરનારને બહાને બહાર પડ્યા. અને અમર કોષમાં અમારે અમર નામ રાખવા નથી એમ પોકાર કરવા લાગ્યા. બ્રાહ્મણ તો બૂદ્ધે છે. પ્રભુનું સ્વરૂપ છે. પ્રભુમાં ને બ્રાહ્મણમાં ભેદ ગણાય નહોં. પ્રભુ પણ કહે છે કે “મારો બ્રાહ્મણ પહેલો, પછી હું.” બ્રાહ્મણની તો પૂજા કરવી. એને પૂજો કે એના ચરણની રજ પણ ગરજવાળાને ઇચ્છિત વસ્તુ પ્રાપ્ત કરાવે માટે સૂર્યશંકર નામ પરવાનગી વગર રખાય નહોં. પોતાની વાનગી લોકો લેતા હોય તે લોકોને પરવાનગી, પારકાવી વાનગી લેતાં અડકાવવા માટે મનાઈ-તાકીદ મળવી જોઈએ. એમ જેને જેમ હાવે તેમ કહેવા લાગ્યા. કહેનાર એક બે, અને આખી કોમનું કે વર્ગનું કે સલાનું નામ નાહક સેળભેળ કરવા લાગ્યા. પરંતુ પારસમણિ તો ભેદને પ્રભુ સુચરુ બતાવે, તો અગ્નિ અગ્નિ, બુદ્ધે બુદ્ધેને, અને બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણને બતાવે એમાં શું આશ્ચર્ય ! કદાચ સૂર્યશંકર અને અન્યશંકર

મણે વેદ ગાંધીનું સૈમાઈ હોય તો પણ કાને ખમર ? પ્રશ્ન કરનારે પણ પ્રશ્નનું સ્વરૂપ બીજા પ્રશ્નજ છે. અને તેથી સૂર્ય પ્રશ્નનું ખલત્વ વધારવા મટે, અને સોકાને રામ દેવમાં મજા આવશે ધણી એક નવું સ્વપ્ન ખડું કરતા હોય. પણ પારસમણિ તે પારસમણિ. તેને ધન સંચયની લાગણી કે ખટપટની ધેનજા હોય નહીં.

પારસમણિ જનકે ધરમે હે સો ધન સંચ કરે ન કરે રે. તારાયણુ. ૩

કોઈ કહે સુરજ તો રજ સમાન કહેવાય, એને સમાન હોય નહીં પવનમાં ઉડી જશે. પણ એમ નથી જાણતા કે સ્પર્શમણિની રજ સુજનને સ્પર્શ કરે તો સુખ સંતોષ વધારે. અને અન્યની આંખમાં જાયતો, જેમ જેમ તે સુરજ સામે તાકી તાકીને આંખો કાઢે, તેમ તેમ તેની આંખો દુઃખવા આવે, અને તેનું પેતાનાં તપનું તેજ આશુ થાય. દેખતા છતાં અદેખા કહેવાય. અને દેત્યને વહાલીને ધૃષ્ટિ, અદેખાઈ અને નિંદા તે તેનામાં ધુસી જાય. વળી એક કહે કે “ખિસ્તરા બાંધી ઉપડી જવ.” પણ આ જગતમાં કુદરતનો કાચો એવો છે કે પ્રશ્નને જે આળખે નહીં તેનેજ ઉપડી જવાનું હોય. પ્રશ્નને આળખે તેના ખિસ્તરાતો વિસ્તારને પામે. પછી તે સ્વદેશી હોય કે પારદેશી હોય ? પ્રશ્નને બધા પોતાનો સ્વદેશજ છે. વહેવાર સીમાય અન્યસ્થળે સ્વ પક્ષનો એક સંકુચિત હૃદયનેજ હોઈ શકે. સૂર્યનું તેજ ધુવડને બારે પડે પણ ધુવડને સાઈ લાગે.

૬૩ હોહો.

સૂર્ય પ્રભૂ આ દૃષ્યથી, દિલમાં દુઃખીઆ થાય,

“હું” નિમિત્તે આ બધું ? કહો કેમ મટી જાય ? ૧

સીધાવર રામચંદ્રકી જે.

સૂર્ય પ્રભૂ કહે, અકરોસ છે, મારે લીધે આ ચળવળ હું પણને ધરને ! પણ હું શું કરું ? મારું સૂર્યસંકર નામ, જ્યોતિષમાત્રું જ્યોતિષ-આયે મહ જોઈને, તથા સંકરે સ્નેહ જોઈને, તથા વહાલેથી મારા દીવાળી દુધબાએ વહાલ જોઈને, પાડેલું છે, તેમાં મારો શે વાંક ? અનુચિત સતને પણ અસુચાનો બાસ નારદ મુનીએ કરાવ્યો કે શું ?

એક કહે—સૂર્યસંકર કયા કરે છે, તે કયા છે કે નાહક ? આગામાં પૂરો પડે છે કે ખરું ? આપ્યા કથામાં સ્ત્રી પાત્ર કેમ આવે ? અને કથા

સ્ત્રીઓનું કાર્ય ન કરે, પણ તે સુરક્ષા આગળ કરવું જોઈએ; સ્ત્રીઓ આગળ સ્ત્રીઓનું વર્ણન કરવા જોને શા અધિકાર છે? આવી કાચા અતિશયોક્તિઓ અનેક અભિપ્રાયો અપાવા લાગ્યા. પરંતુ જે થયું તે દીકર થયું. જેની તેની હોંસ પુરી પડી. એ બહાને અને એ નિમિત્તે સહ સારાં જાતાં થયાં. કદની કદની કરતાં કદનીના વહાલુ ફાટયાં. છપાયલા હેન્ડબીશોથી લોક વધારે જાણીતું થયું, અને ખરી કીમત અને પરીક્ષા રૂબરૂ આવનારને થવા લાગી. વગર દીઠે સાંભળે મત બાંધનાર તો પોતાના મનસ્વી તરંગનું પુછકું પકડી રહ્યા. નનામા લંબાણોની તો નનામી ઠાઠડી, ચાર ખૂણે ચાર ગાંસડી સાથે, બહારો બહાર અધનીકુમાર પહોંચી ગયો. કોઈએ પણ નાક શા માટે અપજનશની ગાંસડી બાંધવી જોઈએ? હે શ્રોતાજનો,

૬૪ ફેરબો.

મત બાંધારે ગડડીઆં, અપજનશકી, રે, મત
અપજનશકી રે, અપ જનશકી. મત

ભાઈએ અપજનશની ગાંસડી બાંધવામાં પાપ છે. માટે કોઈ તેમ કરવા મથે તો તેને પણ સન્માર્ગે ચડાવવા. એમ કથા ચાલે છે એટલામાં વળી કંઈ ગપગોળા આવ્યો. જોળા શંકરને નામે કોઈએ શંકરનું નામ આગળ કરી જોળા ગણાવવા માંડ્યાં. વળી બીજાઓના નામો પણ ખરાખોટા સાથે સાથે લપેટવા લાગ્યા. તેમાં વળી પ્રભુનું મન નાનરદ તો કોઈ રીતે રદ થાય નહીં. નારદને તો મોટા મોટા કથાકારો તરફથી 'તોફાનનું' સનાતન સરદીશીકદ મળેલુંજ છે. પણ તે નિર્દોષ અને નુકશાન વિનાનું તોફાન. તમામ કથા કીર્તનના મૂળ પુરૂષ નારદના પણ એ હાલ! ચરેરે, કૃતજ્ઞતા અને કૃતમતતા વચ્ચે એજ તફાવત છે. નારદે પણ તોફાન કરવા માંડ્યું. માયાને વેકુંઠમાંથી કાઢી મુકલી તેને નારદે ચડાવી. તેને ન્યાં ન્યાં સ્થળ મળ્યું ત્યાં તે ભરાઈ બેઠી. અને અનેક તોફા તોફાન કરવા લાગી. પણ તોફાનની જવાબદારી તો ફાની છે. સુદા સુકાની વહાલુને કીનારે લાવે તો બંધરનો અમુલ્ય માલ લેવા સેઠડો બહુતો કીનારે આવી કથા સ્તરસ્તરી મુઠા માલ લઈ બારે પુણ્ય હાંસલ કરવા લાગ્યા. માટે હે ભાઈઓ, પ્રભુનું પાપુ ક્યાં કરે છે. આપણને તો માત્ર નિમિત્ત થવાનું છે. માટે રક્ષા નિમિત્ત થઈએ.

નર કપરનસેં ડરત હેં, નરક પરનસેં નાંહી,

નર કપરાં લોકથી ડર છે અને પ્રભુને નહીં ઓળખતાં કપરાના ડરથી અથવા લોકથી તેના કલા પ્રમાણે પાપ પ્રપંચ કરે છે.

જશ દાતનકો દેત હે, જશદા તનકો નાહી.

કાંઈ કંઈ આપે તો તેના જશ ગાય છે. પણ દાતાના દાતા પ્રભુ જશો-દાના તન-તેના ગુણ ગાતાં જીલકડીને આળસ અને શંકા આવે છે જીલનીંદા કે લવરી કરતાં નવરી પડતી નથી. માટે કહ્યું છે કે:—

“મત આધારે ગદીઆં અપ જશકી.”

સોનું આધો, રૂપું આધો, દર આધો, દાગીના આધો, કપડાં આધો, લત્તા આધો, મહેલ આધો, મંદીર આધો, પણ પાપના પોટલાં ન આધો. ગર્વ કાંઈના રહ્યો નથી. ને રહેતો નથી. કાંઈ વાતનો ગર્વ કરવો સુસ જનને હાજો નહીં.

૬૫ ધનાશ્રી

ગર્વગંજન ભગવાન, પ્રભુ છે, ગર્વગંજન ભગવાન.

અભિમાન તો સુરાપાન છે, કરશે નહીં અભિમાન. પ્રભુ છે. ૧.

પ્રભુને ગર્વ બહલો નથી. તેથી ગર્વિષ્ટનું ગંજન-ભંજન કરવા તત્પર થાય છે. લલલલા ગર્વકરીને, ગર્વના ગાડાં ભરીભરીને પાછા પડ્યા છે. “ગર્વ જાય રેલમાં, તો પડતી દોડે તારમાં.” એમ પડતી હમેશાં ગર્વની આગળ આગળ તૈયારજ છે.

૬૬ બહાલાજી મહારા કંસ હતો બહુ અહંકારી.

મોહનજીએ નાંખ્યો મારી રામ, હરિવર સંકટ હતાં. ૧.

કંસ કેવો અહંકારી હતો ? પણ તેના મદ પોતાનો મામો છતાં, પ્રભુ-એજ ઉતાર્યો.

બહાલાજી મારા કાળીનાગે તે કંદ કીધો,

લટકાળે નાથી દીધો રામ, હરિવર સંકટ હતાં. ૨.

કાળીનાગ જેવા “અહંકાર”ને પણ મારા નાથે નાથી દીધો. સમુદ્રે ગર્વ કયો. તો રામચંદ્ર પ્રભુએ તેને પાજથી-સેતુવડે-આંધી લીધો. અને તે જોઈને સમુદ્રની પટરાણી જમનાજીએ પ્રથમથીજ વિચાર કયો કે મારા સમથ સ્વામી સમુદ્રને પણ જેણે શક્તિ દરી આંધી લીધો, એવા પ્રભુ આગળ મહાર શું આશરો ? એમ વિચારી તરતજ વસુદેવને જમના ઉતરવા વાસુદેવ પ્રભુનો અંશુલ આડતાં જમનામૈયાએ પોતાના બે વિભાગ કરી દધ, પોતાના શીર

પરિના સેતાના બે ભાગ કરી, તે ઉપર વસુદેવના ચરણ સ્પર્શ કરી, સર્વ આત્મા શિરસવંદ છે એમ સ્વીકારી, સામે પાર જવા માર્ગ દીધો.

ધનાશ્રી:—

અહંકારે રાવણ રોળાયો, કંસ તણ ગયો પ્રાણ. પ્રભુ છે. ૨.

ગર્વ થતાં સાગર બંધાયો. કુદી ગયા હનુમાન. ૩.

સ્વરૂપને સમજ લાઇ રાત્રો, શાતું કરો અભિમાન. પ્રભુ છે. ૪.

ધન, દોલત, વિદ્યા, રૂપ, જ્ઞેયન, મોટર, વાડી, ગાડી, લાડી, કશાનું અભિમાન કરવાનું નથી. બધું ક્ષણભંગુર છે. ભગવાન અહંકારીનું સર્વસ્વ લાઇ લે છે. તમે પૂછશો કે નાણું હોય તો તેનો મદ ના કરીએ? ના, ના.

ન રહ્યું રે નાણું રાજ નંદનું, સર્વે સુપન બેઠવરણ.

નંદ રાજનું અથાગ નાણું પણ ના રહ્યું. ત્યારે બ્રાહ્મણવનો અહંકાર? તો કે ના તે પણ નહીં. વારં ત્યારે આ કથાકાર સૂર્યશંકર બ્રાહ્મણ છે? એક કહે -એરે એ તે વળી બ્રાહ્મણ હોય? એ તો બાવો હશે. વારં એણે મુછ મુઝાવી છે કે બડમુછો છે? તે તો એને પુછો. આવું આવું પુછે તેનો ઉત્તર શું હોઇ શકે? ઉત્તર સાંભળો.

૬૮ દુહા

દેશવિદેશ સાંભળી, ખ્યાતિ વારંવાર,

ગણાય સુરત શહેરમાં, બડમૂછા હુશીઆર, ૧.

સીયાવર રામચંદ્રકી જય.

તેથી મૂછ મુઝાવીને, કથા કરું સુખદાઇ,

એમાં કારણ શું પુછો, મૂછોવાળા ભાઇ. ૨.

મનમુંડળનું પ્રથમ પગથીયું મસ્તક મુંડન છે, અને મસ્તક મુંડન થાય તે પહેલાં મુછમુંડન વીશમી સદીના વિદેશી શિક્ષણ શાસ્ત્રની એક ફેશન અથવા કોઇ પ્રકારનો સત્યાગ્રહ અથવા મુછળો કથાકાર જોઈ કોઇ મોહિત થાય તો તેને અટકાવનાર એક સાધન હોઇ શકે. પણ સૂર્યપ્રભુ તો સાફ કહે છે કે કારણ શું હોય? જેનું એ બાબતપર ખાસ ધ્યાન ખેંચાયું હોય તે જો મારું એ બાબતમાં અનુકરણ કરશે તો મને તે બદલ જરાપણ ઇર્ષ્યા થનાર નથી, ઉલટો આનંદ થશે હું. ઉદાસીન બ્રાહ્મણ ગૃહસ્થ છું. ઉદાસીનન=એટલે મને કદી ઉદાસી નથી. પણ તમે આ શું લાઇ બેઠા છો? જે પરીપક્ષર કરે, જે ઉપદેશ કરે તેના પર પણ દ્રેષ! સાધારણ મનુષ્ય કે

ઉપદેશક કોઇ પણ દ્રેષ કરે તે હિતાવહ નથી. કોઇ ઉપદેશક તો દ્રેષનો અધિ-
ષ્ઠાતા નજ હોઇ શકે, અને તો મારો જગડે જ સદા આનંદમાંજ રાખે છે.
અને કહે છે કે:—

૬૯ જગડે જ્ય તું કહે જો, સદા આનંદમાં રહેજો.

એ મૂળ જગડો ક્યો ! એ છેતરપીડીનો “જ” કહેવાય. એ લોકોને છેત-
રનાર જગડો. રગડો કરી ભાંગ પીનાર અને વચમાં અથવા છેડે મોટું મીઠું
રાખનાર, ગાલમાં તમાચો મારીને મોં લાલ રાખવાની વાતો છે. હોય સાતમો,
ને કહેવડાવે “જ”, કંકો લણી જીવોને “જ” નો નંબર ગણી જીવો. ક,ખ,
ગ,ઘ, ઙ, ચ, છ, જ. સાતમો, પણ એનું નામ “જ” એ છેતર પીડી પીંડ-
માંથી પેદા થઈ છે. સ્વાર્થ યુદ્ધિ વધી તેની સાથે છેતરપીડી વધી, અંગ
તપાસવા માંડ્યું, તેથી બિચારો “જ” સાતમો થઇ ગયો. કેમકે જ્યાં સુધી
સ્વાર્થ “ક” વચમાં ધુસ્યો ન હતો ત્યાં લગી “જ” તે “જ” હતો સત્ય
પોતે સદાયે છઠ્ઠો અક્ષર છે, છે. ને છે.

પણ ભાઈઓ હું તો શ્રીમાળી બ્રાહ્મણ છું. અને મારા શ્રીમાળી બંધુ
ઓને માટે મને સર્ગવ સ્નેહ હોય એ સ્વાભાવિક છે, તેમ જતાં કોઇ બાબો
કહે, નાટકી કહે, તે બધું ભકતોને ખાતર સાંભળી લજાં છું. ટકટક કરતો
નથી, ભાઈઓ, આ ટુંકા જીવનમાં એક કીડીને પણ નાહક દુલવશો માં, હું
નાટકી હોજાં તો આ તંત્ર ધડીપણુ ટકે નહીં. સ્વતંત્ર લય થતાં પરતંત્ર
પેસી જાય. નાટકનું નામજ એવું છે કે આ સ્થળે તે ના ટકે. ટકે ટકે
રેવડી દાણા થઇ જાય. પણ આતો—

૭૦

મોહનનો મોહિની મંત્ર, ચલાવે આ બધું તંત્ર. ૧.

પ્રશ્ન:— ત્યારે તમે દેશાટન કેમ કરો છો ?

ઉત્તર:— ડવર નિમિત્તં बहुकृत वेशम् । દેશાટનથી સુજન દુર્જન અનેક
સ્વજનની પર્યાય પેડે પરીક્ષા થાય અને અનુભવ મળે. તેથી અગ્રાત
રહેવા પ્રયત્ન કરું છું. પણ ઓળખનાર ઓળખી કાઢે છે. ગંગ કવિ કું
કહે છે ?

કહે કવિ ગંગ સુતો સાહ અકબર, ભાગ્ય કુપે નહિ ભવ્ય ભગામે.

આખું વિશ્વ વેશધારી છે. પરંતુ આપણું આશ્રિત સાફ નિઃશ્રિ
બાલ દરિયામાં ગમે તે કહે પણ આથી સ્વાર્થ સાથે પરમાર્થ બની શકે છે,

કહ્યું છે કે :-

પિતૃત્વિ નમઃ સ્વયમેવ નામઃ સ્વયં ન સ્વાદંતિ ફલ્લાનિ વૃક્ષાઃ ।
અદંતિ સત્ત્વં સ્વલુ વારિવાહાઃ । પરોપકારાય સતાં વિદ્યેતયઃ ।

વૃક્ષ કંઈ પોતાના ફળ એકલપેટા થઇને પોતે ખાધ જતા નથી. નદી કંઈ પોતાનું પાણી પોતે પી જતી નથી. વાદળાં પોતે જળ નાંખી પેદા કરેલું અનાજ કંઈ પોતે ખાધ જતાં નથી. એજ પ્રમાણે આપણી આવડત અને જ્ઞાન બીજાનું ભરું કરવા માટે પરોપકારી છે. આ સાંભળી એક કહે એ તો હીક, પણ વાર, તમને કફની પહેરવાનો શો અધિકાર ? અમે જેને સત્શાસ્ત્ર કહીએ છીએ તે સત્શાસ્ત્રમાં તમારા જેવાને ‘કફ’ નો કે ‘કફની’નો કે ભક્તિ કરવાનો અધિકાર લખેલો નથી. સરકાર માખાપે મોટામોટા અધિકારીઓને અધિકાર આપ્યા છે, તેવા અમે પણ અમારા મંડળો સ્થાપી સ્વયં અધિકારી બની અધિકારી કહાવીએ છીએ, અને ભ્રુ કૃષિએ ભગવાનની છાતીમાં લાત મારી ત્યારે ભગવાને તેની ભવ્યતાની ભીતિથી એવા અધિકારીને મંજુરી આપી છે. પણ તમારા જેવાને કફનીનો અધિકાર આપ્યો કોણે ? એક જણે ઉત્તર આપ્યો કે કદાચ ઇન્જર પહેરવાનો ઇન્જરો હોય. પણ ‘કફ’ ની ઉધરસ ખાવાની પરવાનગી હોય ? જડજ થવામાં તો જાણે હકે જેવામાં આવે. પણ કફની પહેરવા માટે શાસ્ત્રજ્ઞની સનદ વીશમી સદીમાં હોય ? યુનિવર્સિટીનો ઝબ્બો વગર હકે પહેરે તો કાયદાનો અમલ થાય, પણ કફની પહેરવામાં યે હક તપાસવાનો ? સત્શાસ્ત્ર કોને કહેવા, ને તે કેટલા છે, તેનું લિસ્ટ કોને ત્યાં છે ? વીશમી સદીમાં જેને ઇચ્છા થાય તે કફની પહેરી લેય છે, તે અટકાવવા ધારાસભામાં ખીલ પસાર કરાવવાની જરૂર છે. ગમે તે “હેટ” પહેરી શકે પણ કફની ?

શાસ્ત્રના શસ્ત્ર અને અસ્ત્ર એવાં છે કે. એ તો શાસ્ત્રોની વાતું છે, જેને રામખાણ વાગ્યા હોય તેજ એ ઝીણી વાતું સમજવાના અધિકારી છે, ખરા અધિકારીઓએ તો એવી વાતું વગર સમજે ધિક્કારી છે. તે તેમની ભૂલ છે. એ કાયદાની વાતું છે એટલુંજ નહિ પણ અંગત કાયદાની વાતું છે અને વામદાની વાતું પણ ખરી. કોઈ ભીખ માગે તેનો પણ કાયદો, પરવાનો માગી શકે છે, કેમકે તેમ ન હોય તો રખડતા રજળતા લોક પણ પ્રવેશ કરે, અને જનસમાજની લાજને હાતી આવે. અરે પણ આ લાલ પાના કફની શી ? કીમતી ? વાહ કેવી શોભે છે ? તેમાં વળી “રક્ષા કૃષ્ણ” છાતી પર ભગવાનના કૌરવુભ મણિની યાદ આપે છે. “ગમ” નામનો

હિપરથી પટો છે, આં બધું એને કેમ ? એને કે એના-લટકાને ? કે એના વિનયને ? કે એના માધુર્યને ? અરે એમાંનું કંઈ નહીં. જરા સ્ત્રીર્થદષ્ટિ કરો, એતો એના પૂર્વ જન્મના કર્મ કંઈ હશે, નહીં તો આત્મ કેમ હોય ? આમ તર્કવિતર્કમાં કેટલાક મુગ્ધ થઈ ગયા, અને કોઈ કોઈ મોહિત થઈ પૂઠે લાગ્યા. ડોકમાં હારના કંઠા જોઈને તો કૃષ્ણ પરમાત્માની આબેહૂબ પ્રતિમા જોઈ લો. તેમાં વળી ભગવાનની એન વીજળી-નો દીવો, વૃક્ષ પર ટાંગેલો. અને તેનો પ્રકાશ મુખ ઉપર ; એટલે તો પછી સૂર્ય પ્રભુના સ્વયં પ્રકાશમાં વીજળીની લાઇટ-તેમાં હારના પુષ્પ ઝગઝગ થાય, તે દેખી ભાવિક ભકતો એ ધડી નીહાળી નીહાળીને દર્શન કરે. અને પ્રભુનું સુદર્શન તરત યાદ આવ્યા વિના રહેજ નહીં, પણ જ્યાં ઓળખ નથી ત્યાં કદર નથી. નાકદર અને કદર્ય એમાં કેટલો તફાવત છે ? કોઈ પણ પરાપકારી ઉપદેશકને નાહક નીંદવાથી નુકશાન થાય છે. કૃપાસિંધુ જેવા કથાકારના કલેજ કાપવાથી કોનું કલ્યાણ થયું છે ? ઉલટું બને તો અમૃતસિંચન કરવું જોઈએ. પણ અમૃત ઢૂંઢનારે સાપના રાક્ષસમાં હાથ ધાલવો નહીં. રાક્ષસ ગાવા કે રસામૃત મળે. પૂરા પ્રેમીને ધન્ય છે. પ્રભુ અધુરાના દર્શન સ્વપ્ને પણ કરાવીશ નહીં. બ્રહ્મા પણ અધુરાનું રંજન લાગ્યેજ કરી શકે. નરસિંહને લાભીના મહેણાંથી પ્રભુ મળ્યા. ધ્રુવને અપરમાતાના ઉપાસન-કઠણ વચન-થી પ્રભુ દર્શનનો લાભ મળ્યો. તેમ સૂર્ય પ્રભુનું મહત્ત્વ એના વિરોધીએ પ્રસરાવ્યું, એ તેમનો મોટો પાડ. સાક્ષાત પ્રભૂને પણ લોક કાવે તેમ કહે છે. તો મનુષ્ય દેહ ધારીને કહે તેમાં શું આશ્ચર્ય ? કેમકે ઓળખાણનો અભાવ છે.

હક. ગીતિ,

સુભદ્રાને હરવા, સન્યાસી થઈ અર્જુન બેઠાતા,
પણ આ તો પ્રભુ આવ્યા, દેવાં સુભદ્રા સુખમાં મલકાતાં. ૧
રામા રામા રામા હરે હરે રામા.

આ કંઈ અર્જુન છે ? આ તો નારાયણ પોતે, એટલે નર-અર્જુન પેટે કૃત્રિમ સન્યાસી થઈ સુભદ્રાનું હરણ કરવા ઇચ્છા નથી. પણ સૂર્યને પરાપકાર દષ્ટિથી સુભદ્રા-સુખ સુધા વર્ષાવી-સુખી કરવા માગે છે. તેમ જ્યાં એનું સુખ અને દાસી એને નહીં ઓળખનાર સાંખી શક્યા નહીં પરંતુ--

આદિત્ય ચત્રાવનિલો નહ્યઃ । ધૌર્ધ્ન્યમિરાપો દુર્લભ વચઃ ।
અદ્ય રાત્રિઃ સંધ્યે યમે ચ સંધ્યે । ધર્મો હિ જાનાતિ નરસ્ય વૃત્તઃ ।

આમાં પ્રથમ આદિત્ય—સૂર્ય જ મનુષ્યની વૃત્તિ જાણી લે છે. તેમ છતાં દીવ્ય આકાશમાં વિહાર કરનાર આદિત્ય જ સામા પડ્યા. જો કે સૂર્ય, ચંદ્ર, પવન, અગ્નિ, આકાશ, પૃથ્વી, પાણી, હૃદય યમ, દિવસ, રાત, બંને સંધ્યા અને ધર્મ એ બધા આપણી ગુપ્ત વૃત્તિને જાણી લે છે. તેમ છતાં પાપ કરનાર એમનાથી એ ક્યાં ડરે છે ? આવા સમયે આનરરી ડીટેક્ટીવોથી સૂર્ય પ્રભુનું ઉત્તમ ચારિત્ર્ય કેમ છુપું રહે ?

હવે ભકતોએ મહારાજશ્રીને ‘ભલે પધાર્યા’ કહી ધોળ ગાયું.

૭૫. (ગરડે ચડી આવજો ગીરધારી.)

ભલે મહારાજ પધાર્યા સુરતમાં, દીધાં દર્શન શુભ સુરતમાં. ભલે.
જોડીઆથી સુરત પધાર્યા, ભકતોના તમે હર્ષ વધાર્યા,

દઈ ઉપદેશ સહુને સુધાર્યા. ભલે. ૧

તમે મુહૂર્ત જોઈને સુરતમાં પધાર્યા લાગો છો. જોડીઆથી સૂર્યપુરમાં આવ્યા. જોડીઆ બંદર છે. બંદરથી વહાણ જાય. વેપાર થાય. ધન વધે. અને સહુ સુખી થાય, જોડીઆ બંદરે યોગ થાય. સાયુજ્ય મુક્તિ મળે. “યોગ” બંદરે ક્યાં રૂપી હોડી લાંગરે. જોડીઆમાં શ્રી વૈષ્ણવ મંદીર છે. હવેલીની સામે પ્રખ્યાત સ્વમંદીરે “ન્યદેવ પ્રાદશાળા”ની પડોશમાં વિશાળ ભવ્ય ભુવનમાં ત્રિભુવનપતિ ખીરાજ્યા, અને સ્વર્ણશંકર નામે વસવા લાગ્યા. વિશાળ છે વૈભવ જોતા એવા વિપ્ર સૂર્ય પ્રભુ-પ્રભુની સ્વયંદૃષ્ટાન્તા સુપ્રાત્ર આમમાં અગ્રેસર, અને સ્વસ્થાતિમાં માનનીય અગ્રગણ્ય પરમ ભગવદી વૈષ્ણવ, વળી શંકરને વહાલા, “જોડીઆ”ને દીપાવવા લાગ્યા.

૭૫ ચાલો સહુ જોડીએ, હવે કેમ છોડીએ ?

જોડીઆનું નામ દેતાં, દંપતી રહે જોડીઆ.

પ્રભુલીલા લહેર કરે, ઘેર બંધાય જોડીઆ.

ચાલો જઈએ જોડીએ, હવે કેમ છોડીએ ? ૧

જોડીઆ બંદરનું મહાત્મ્ય એવું છે, કે એ અવિરત ધામનું નામ લેતાં વાંદા હોય તેને કન્યા મળે, એટલે તે જોડીયા થાય; દંપતીને છોકરાં મ

થતા હોય તો પ્રભુ સંતતી દઈ સુખી કરે એટલે દેર બંધાવે કોડીમાં અને વિધવા વિધુર વગેરે લોકો તથા તેમને વસા થયેલા ભગવાન એ એ પક્ષપુત્ર સંકિત રૂપમાં એક મેળાવી-એક બીજાના જોડીયા થઈ, લોકો સાધુન્ય સંકિત મેળાવે. જોડીઆના સૂર્યપ્રભુ એવા ભારે ચમત્કારી છે, અને તે પુન્ય પ્રતાપ “જોડીઆ”ના છે. ચમત્કાર પશુ બધો “જોડીઆ”ના છે. કહ્યું છે કે:-

ગંગા પાપં સગી તાપં દૈન્યમ્ કલ્પતલ્પસ્તથા ।

પાપં તાપં ચ દૈન્યં ચ ધ્વાનન્તિ સ્તૌતા મહાજ્ઞવાઃ ।

મંગા તો પાપ હરે, ચંદ્રમા તાપ હરે, કલ્પતલ્પ ગરીબાઇ દૂર કરે; પશુ સંતપુરુષ તો પાપ તાપ ને દૈન્ય બધુંએ દૂર કરી પ્રભુની નજીક લાવી મુકે છે. એવા તમે સૂર્ય પ્રભુ.

જોડીએથી માટરમાં ખીરાળ્યા,

તમે કોઇના નહીં જવ ગાંજ્યા,

પ્રભુ પડધરી આવીને ગાંજ્યા. ભલે. ૨

કોઇ કહે જોડીઆ તો ખંદર છે. ખંદર એટલે વાંદરો. આરે હા, મનરૂપી જાનરૂપ અર્થ એવાજ હોય. મનવાનરની કુદાકુદ આંધી આવે તો નર થાતો જાનરૂપ થાય. હલુજાન ખંદર, રામની કાલિરૂપી સીતાને હસી જતાર દૂધી રામચુના દશ મસ્તક છેદીને, લંકા બાળીને “અસંગ શત્રુએ દહેન ઢિલ્યા” ખાંધી સીતાને ઠેકાણે લાગ્યા, ને રામને સોંપી. રામને નાનો પ્રસાર લખ્યો, અર્થ નળ-વાનર તરવાની અને તારવાની સંકિત સૂચવતો હતો. આ જોડીઆવાળા સૂર્ય પ્રભુ સૂર્યપુર પધાર્યા છે; પશુ તે વધારા ને વધારા, અને આગમ ને અગમ જળ કમળાક્ષત રહે છે.

ત્યાંથી રેલ ગાડીમાં બેઠા,

સુરત આવીને ઉભર્યા હેઠા,

સોનાં રદીઆમાં એકદમ પેઠા. ૩.

પડધરી રહેશમ્થી મટ દઇને આગગાડીમાં બેસી પોતે સૂર્યપુર આવ્યા અને સૂર્યપ્રભુની વિનય વિભૂતિ એવી કે સહુના રદીઆમાં વસી ગયા. એક સમયે તો એમ કહે છે કે “વધારા કિંમ જલ્મ કુળમાં પ્રમદી રહી જીવન ને પુનઃ મેલ લવું.” ત્યાં સુધી છે.

હવે પૂર્ણાકૃતિને વરધોડો કાઢવાનો સમય આવ્યો. તે દિવસે માન-નીઓ મહારાજને શય્યામાં જઈ પડી. એજ સ્પષ્ટ વક્તા ભાષા બોલાવે છે કે “કંઈ દેવ અને કે માનવ તું, પણ તું તો કંઈ અદ્ભૂત રડો.” એવા રડાને કંઈ કંઈ ચૂડાવાળી રૂડી રીતે શય્યાગારતી હતી ?

કેસર આડ કરે રે કેસરની,

ચંદા ટીલડી કરે રે ચંદનની.

પ્રભુએ સ્વીકારી સામ વંદનની, ભલે.

નાની મોટી સૈ અક્ષગળ આવ્યા,

જોષિતા સાધન સર્વે લાવ્યા,

વસુદાએ વસુથી વધાવ્યા, ભલે.

૫

કેમળએ કેસર. કોમળએ ચંદન. કોમળએ વસુ કહેતાં દ્રવ્ય એટલે સોના રૂપાના ફૂલથી અને વાડીના ફૂલથી તથા પ્રેમ પુષ્પથી અને ઘોળ મંમળથી પૃથ્વી પરના સૂર્ય પ્રભુને વધાવી લીધા. આ બધું શાથી મધુ વાફ ?

૭૬. કરાહી:

કરાવે એ બધું કુદરત, પ્રભુ છે એક કરનારો.

૧

નિરાકાર નિરંજન કંઈ કરતો નથી, પણ આપણો સાકાર સચ્ચ પ્રભુ

આ સધળું કરે છે. અને કુદરતની શોભા અને શરમ રાખીનેજ પ્રભુ એ સધળું કર્યું કરે છે. હવે વરધોડો પૂરે દર્શામમાં સૂર્યપુરમાં સડક પર થઈ નીકળે “વરધોડો, વરધોડો, વરધોડો, વાલમનો વરધોડો રે” એવા અવાજ થવા લાગ્યા.

૭૭. મહાડ,

અહો કમલ નયન, કમલ વદન, કમલશયન રયામ,

અહો હરિત ભૂપયુ. આદર્શ ભવન. દૂપણ હરધન રયામ. અહો.

પ્રેમ લક્ષણ બહિત રસતા નિર્મળ મધુરા સાગરરૂપ સૂર્ય પ્રભુ તમારા જેવી નયન, કમલ વદન. કમળની રેખા પર રાધન કરવાવાળા તમે હરિત ભૂપયુ હો. સર્વે દૂપણને હરો છો, અને આદર્શ ભવન છો છો. “મહા આદર્શ નરનાથી બધામ થતાં, ધરે ધન સુરજ ભા ગળા” એવું લખનારને દર્શાવે છે.

ગર્વ નિષાતક શ્યામ, શાંતિ પ્રસારક શ્યામ,
ધન્ય ધન્ય ધન શ્યામ, દિલારામઠ અહો.

સૂર્યને તે વળી આલેખવો શો ? સોનાને તે વળી રસવું શું ? પ્રભુત્વને વળી કસવું શું ? હા, સોનાને કસી જેવું, સૂર્ય પ્રભુને ચોતરફથી લોકોએ કસી જેવા, પણ કશી ખામી ખરી જણાઈ નહીં, ગર્વ જેને જરાયે નહીં. શાંતિ પ્રસારવી એજ જેવું કર્તવ્ય. દિલને આરામ આપો છો એવા દિલારામ છો, કાકલીઓની છીકલીમાં બંધાવ એવા નથી. પણ સોળ હગ્ગર સુંદરીઓના અધિષ્ઠાતા વૈકુંઠાધિપતિ : વયંસ્વરૂપ પોતે છો. આનંદ સ્વરૂપ છો, આનંદી રહો છો, અને આનંદી રાખો છો, પોતેજ અજ્ઞાનંદ અને પરમાનંદ છો.

મોટરમાં વરઘોડે શોભો, પૂર્ણાહુતીને દિન,

ઘોળ મંગળ સહુ ભક્તો ગાયે, સર્વે થયાં તલ્લીન રે. અહો. ૧.

પ્રથમ, પૂર્ણાહુતીને દહાડે પગે ચાલીને જવાનો ઠરાવ થયો, પણ પ્રભુ કૃપાથી વૈષ્ણવની ગાડી ઉપરાંત પરમ નાગર ગૃહસ્થની મોટર સૂર્યપ્રભુને માટે આવી પહોંચી તેમાં પ્રભુ પોતે ખીરાજ્યા. સર્વત્ર ઘોળ મંગળ ગવાવા લાગ્યા. આનંદનો પાર નહીં. ઉત્સાહ, ભારી ઉત્સાસ સાથે ઉદભવ્યો.

ઝોટલે ઝોટલે ને બારીએ લોકો, ઉભાં ઘેરઘેર,

પુષ્પતણી વૃષ્ટિ કરે ભક્તો, ભાવ થકી બહુ પેરરે, અહો. ૨.

ઝોટલે ઝોટલે બારીએ બારીએ પુષ્પવૃષ્ટિ થતી ચાલી, પ્રભુએ વિમૂત છોટી કે શું ! પણ દુનીયા તે દીવસે કંઈ દીવાની તો શું પણ ગાંડી ઘેલી ઉપર નીચે ચઢ રહી છે, એમ ભલભલા કહેવા લાગ્યા. ખાલાજી આગળ લાલાજી સાહેબના મકાન આગળ મોટી મેદની કરાંઈ. ત્યાંથી વરઘોડો અંબાજી તરફ ચાલ્યો.

અંબાજી આગળ સડક ઉપર, મોટર ઉભી બહાર,

દેવ દાનવ સૌ અંતરીક્ષથી, કરે છે જ્ય જ્ય કારરે. અહો. ૩

અહીં અંબા માતાના દર્શને મહારાજ શ્રી પધાર્યા, મોટર સડક પર બહાર ઉભી છે. આ બધા ઠાઠ જોઈ સડક પરના સર્વે કોઈ સડક-દીગ થઈ ગયા. ત્યાં તો સ્ત્રી પુરુષો શીઘ્ર કવિને શીંગડા ઉમ્મ્યા હોય તેમ તમાકુ ઘોળ જતાલીને તવું તવું ઘોળવા લાગ્યા. જોનારની દીકાને જોયોક પાન ચમા લાગ્યા. પણ નગરામાં તીવડીનો અવાજ ક્યાં સંભળાય ?

નનઆરામાં મારો કેમ ભળે ? વરઘોડો અંબાજીને ચક્રે પા કલાકે ઉભો.
ત્યાં સ્ત્રીઓએ બરાબર રાસડા ગાયા. એવામાં સામેથી ભેંસડા દોડતા આવ્યા
પણ મોટરમાં કોઈ ન હતું. મહારાજ શ્રી તો અંબા માતાને દર્શને ગયા
હતા. પ્રભુ અદરય થયા હતા. સડક પર તલપુર જગા નહીં, તેથી ભેંસડા
જ્યાંથી આવ્યા હતા ત્યાં તેમને પાછા ફરવું પડ્યું. વરઘોડામાં કંઈ વિશ્વ
નહીં થતાં પ્રભુ કૃપાથી સધળું સાંગોપાંગ ઉતર્યું.

મોહનલાલજી દવેની મોટર, ભવ તરવાનું નાવ,

સૂર્યશંકર પ્રભુ તેમાં શોભે, ભવ્ય એ દિવ્ય દેખાવરે. અહો. ૪

પ્રોફેસર મોહનલાલ પાર્વતીશંકર દવેની મોટર, ભવ તરવાનું નાવ
એટલા માટે કે પૂજ્ય પાર્વતીશંકરના સુપુત્ર ભવચરણ સેવી ભવતરણ કરે
છે, એ વાત સર્વ માન્ય છે. પણ તે ક્યારે કે જ્યારે મોહનન હોય ત્યારે
એવા મોહનન+લાલ તે પાર્વતીશંકરના સુપુત્ર અને પાર્વતી તથા શંકરની
અનંત કૃપાપાત્ર-તેની મોટરમાં સૂર્યશંકરનું પ્રકાશવું. એ દિવ્ય અને ભવ્ય
દેખાવ હોય એમાં શું આશ્ચર્ય ! એમાં અતિશયોક્તિને સ્થાન જ ક્યાં છે ?

એવો અલૌકિક આનંદ પ્રભુનો, લે છે સુરત શહેર,

એવી તો વૈકુંઠ વિશે પણ, થતી નહીં હોય લહેરરે. અહો. ૫

પ્રભુ વૈકુંઠમાંથી પૃથ્વી પર પધાર્યો, એજ બતાવી આપે છે કે ત્યાં
વૈકુંઠમાં આવી લહેર હોય તો પૃથ્વી પર અવતાર લેવાની શી આવશ્યકતા ?
કલ્પના કલ્પ સુધી એ કલ્પના પર કલ્પના કર્યો કરે.

પરંતુ આવી આવી દલીલો, આવી આવી શબ્દ શૈલી, અને આવો
આવો વૈભવ જેઠ સૂર્યપ્રભુને આનંદ થવાને બદલે ઉલટો વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન
થયો. તોફાની વાવાઝોટાં પછી શાંત સમુદ્ર જણાય. તેમ વૃત્તિ અવૃત્તિ થવા
લાગી. જેને વીત્યું હોય તે જાણે. તેથી તેમણે અનુભવીનો આનંદ લેવા
વિચાર કર્યો.

૭૯ પ્રભાતીયું (આ ક્ષાત્રતેજ દિવ્ય કાંતિ.)

અનુભવીએ એકલું આનંદમાં રહેવું રે.

ભજવા પરમહા બીજું કંઈ ન કહેવું રે. અનુભવી. ૧

રવિ કવિ ને અનુભવી એ ત્રણની ત્રિપુટી છે. ન્યાં ન પહેંચે રવિ ત્યાં
પહેંચે કવિ. અને રવિ તથા કવિથી વધી જાય એક અનુભવી. કહું છે કે:-

एकः देवो केसवो शिवो वा । एका भार्या देवरी वा वरी वा ॥

एकः ब्रह्मः पत्नने वा वने वा । एकं मित्रं भूपतिर् वा यतिर्वा ॥

દેવ એક છે, કેશવ કે શીવ. સ્ત્રી એક નોંધાયે, સુદરી કે દરી. પાંદરી નહીં પણ દરી એટલે શુદ્ધ, કે જ્યાં જાનને તપ કરાય, તે ટપ ઇત્તિ પ્રભુની પ્રાપ્તિ થાય. એક રહેદાણુ-શહેરમાં કે વન ઉપવનમાં. એક જિવ, રાખ કે સન્યાસી, ભોગી કે ભોગી. કે જેથી શવ જેવો હોય તે પણ કેશવ થાય. “શવ”ને ઉલટ સાથે “વશ” કરે એવું જે વશીકરણ ચિત્તને તેજ કેશવ. કહ્યું છે કે:-

તે શવાઃ પુરુષા લોકે યેષાં હૃદિ ન કેશવઃ ।

કેશવાર્ષિત ચિત્તાસ્તુ ન શવાઃ કેશવાશ્ચતે ॥૧૪

જેના હૃદયમાં કેશવ પ્રભુ નથી, તે શવ મુકદ્દાં જેવા છે. કેશવપ્રતિ જેનું ચિત્ત છે તે શવ નથી પણ કેશવતુલ્ય છે. કેમકે સર્વને આત્મા એકજ છે.

એકજ જાણી આત્મા, કોઈને દુઃખ ન દેવું રે,

સુખ દુઃખ આવે રહેજમા, તે તો સહીને રહેવું રે. અનુભવી ૧

સર્વેનો આત્મા એકજ છે માટે કોઈને દુઃખ દેવું નહીં, અને સુખ દુઃખ આવી પડે તેને સહેવાં જોઈએ.

૭૬. કવાલી.

પાંચડે પાંચ ટું કહેજે, આવે દુઃખો તેને સહેજે. ૧

પાંચડો એવો છે કે પાંચ ત્યાં પરમેશ્વર. માટે પ્રભુ પર વિશ્વાસ રાખી પાંચ આંગળીએ પાંચો સખધો રાખી સુખદુઃખ ગણવાં નહીં.

ઉર્મિને અન્ય તીક્ષ્ણાથી અળગા રહેવું રે,

સમદષ્ટિ સમતાને મહી, આપ ખોવું રે. અનુભવી. ૨

મનમાં ઉચળતી ઉર્મિ કે તીક્ષ્ણા એ પ્રથમ પમથીઆં છે અને પ્રથમ પમથીએજ માણુજ ભૂલે છે. “એમાં શું? વખત આવશે ત્યારે આપણે સમજી લઈશું” એમ કહે છે, પણ પછી દોરી હાથમાં રહેલી નથી. માટે અનુચિત કર્મોના આરંભ કરવો નહીં.

અનુચિત કર્મોનો સ્વજનવિરોધો વલોયક્ષી સ્વર્ણા ।

પ્રવક્તા જન વિશ્વાસો મુત્યુદ્ધારાગિ વચ્ચારિ નરક ।

ઉચિત કર્મ નહીં હોય એવાં અનુચિત કર્મોના આરંભ નહીં કરવો. સ્વજન જોડે વિરોધ કરવો નહીં, જનના જોડે બાધ નીકળી નહીં, અને વિશ્વાસ કરતાં પ્રલોભન વિચાર કરવો. ખાતરા નોવી, કહ્યું છે કે:-

૮૦ વીરા વસ્તુ વિચારી ને હોરીએ, જોથી થાય કદી ન વિનાશ,
સદા સુખ ઉપજે, વીરા. ૧

ઉપર કહેલાં ચાર ચતુના દારમાં હાથે કરીને દુષ્ટ હૃદયથી પેસીએ તો
દેશન થઇએ, ને હાથનાં કીધાં હૈયે વાગે, માટે સમતા અને સમદ્રષ્ટિ રાખી
“આપ” અહંકાર કાઢી લાંખવે, અને આદિ મધ્ય અંતમાં સર્વત્ર પ્રભુજ
છે છે ને છે. માટે કહ્યું છે કે “પ્રભુ ભજો પ્રેમથી.”

આદિ મધ્ય અંતમાં, અદેત ભાસ્તુ’ રે,

આત્માના ઉદય શરી, અજ્ઞાન નાસ્તુ’ રે. અનુભવી. ૩.

સીનેમા જોવા જઇએ ત્યાં ખેલ શરૂ થતાં પહેલાં હોય આદર. ખેલ
ચાલુ થાય તે પછી આદર પર ઓળા દેખાય એટલે ત્યાં પછી તળે આદર,
અને ખેલ પુરો થાય પછી પછી તેજ આદર. મધ્યમાં એટલે ખેલ થતો
હોય ત્યારે આદર ભૂલી જવાય છે. જગત, પ્રજાની મધ્યમાં છે ખરું, પણ
તે વેળા પછી પ્રજાની આદર પર જગતના ઓળા-સ્વપ્ના દેખાય છે. તે
ઓળા તળેની આદરપર નજર જતી નથી. પ્રભુ તો-બ્રહ્મ તો પહેલાં પછી
અને વળી જીવ જીવે ત્યાં સુધી મધ્યમાં છે છે ને છે. એ વાત જણાય
ને “આદર નજર”-બ્રહ્મદ્રષ્ટિ થાય તો અજ્ઞાન છૂટે, અને તે પ્રભુકૃપા વિના
બને નહીં. એજ વેદ અને એજ વેદવિત્.

વેદ જોયા પુરાણ જોયા, સર્વે તપાસી,

“રામ”નામથી કોઇ ન મોડું, સંત ઉપાસી. અનુભવી. ૪

સર્વ શાસ્ત્રનો સાર “રામ”નામ છે. પ્રભુ નામ છે. પણ પ્રભુ કંઈ જાતે
દેખા દેતા નથી. તે તો સંતના રૂપમાં આવે. ઓળખે તેનું કામ થઇ
જાય. “સત્તા સધળે સુંદર સ્યામ, રામ વિના નહીં દાલો દામ.” માટે નિવૃ-
ત્તિમાં રહેવું. પણ પ્રકૃતિમાં નિવૃત્તિ સમજવી જોઇએ. સૂર્યપ્રભુ જોડીઆમાં
“જોકણ” છતાં એકલો એકનો આનંદ અહીં આવી અનુભવે છે. અને
વિચાર કરે છે કે આમ પરોપકારમાંજ આ પૃથ્વીપરનો જન્મ પુરો થાય
તો સારું.

૮૧ ચોપાઈ

એમ કરતાં છુટી જાય તન, તેમાં રાજ ધણું મારું મન,

સ્વધર્મે અરણ્ય બહુ સારું, પાછું જીવડે વૈકુંઠનાર. ૧.

પણ પ્રભુ જતાં સૂર્ય પ્રભુને કંઈ પોતાનું પ્રભુત્વ કે મોટાઈ છે? એ
તો પોતાના મનુષ્ય દેહમાં મનુષ્ય ચરિત્રજ દેખાડે છે. અને સ્વધર્મ પાળે

છે. એટલા માટે કે એને પગલે ચાલી બીભપણુ સ્વધર્મ પાળે.

સ્વધર્મ નિષ્ઠનં શ્રેયઃ પર ધર્મો લપાવહઃ ॥

સ્વધર્મ—સ્વકર્તવ્ય કરવું. પરધર્મ એટલે બ્યવહાર પ્રપંચ તો લયંકર મામલો છે તેમાંથી બચવું મુશ્કેલ છે. બ્રાહ્મણ કે વણિક કે કોઈપણ સંધ્યા પૂજા કરવા છતાં ખટપટ પ્રપંચ આદરે તો તે સ્વધર્મ પાળતો નથી. પણ પર ધર્મ એટલે પ્રપંચ ધર્મ પાળે છે. માટે મનુષ્યે યોગી ખટપટ છેડી વૈકુંઠનું આરં ઉધડે એવા આચાર વિચાર આદરવા. બાકી તો કાળનો લય ને માને પેટે જન્મ્યો છે તે દરેકને છે. કહ્યું છે કે:—

ચલં ચિત્તં ચલં ચિત્તં ચલે જીવિત યૌવને ।

ચલાચલ મિદં સર્વં ધમ ઇકો હિ નિશ્ચલઃ ॥૧॥

પૈસો, મન, જીવિત, જીવાની; આ બધું ચલાયમાન છે. એક ધર્મજ નિશ્ચલ છે. વળી કહ્યું છે કે:—

ચલાચલે ચ સંસારે, ધર્મ ઇકો હિ નિશ્ચલઃ ॥

આ ચલાચલીવાળા સંસારમાં એકજ ધર્મ નિશ્ચલ છે. માટે “ચલાચલી કે વખત મેં લલાલલી કરલે.” આ જગતમાં કોઈનું પણ લહું થાય એમ કરવું. કેમકે મોત કોઈને મુકે એમ નથી.

૮૨. મહાડ (ગોરીરે શુમાન ન કરરે ધુંધટમે.)

ઉડ ગયે હંસા પ્રાણુ રે, જીવ, ઉડ ગયે હંસા પ્રાણુ.

ઉડ ગયે હંસા પ્રાણુ રે, જીવ. ઉડ.

ધન જોખન કછુ કામ ન આવે, આખર મોત નિદાન રે જીવ. ઉડ ૧.

ધન જોખન બધું બહારથી જોવાનું છે: પાલીસ અને વારનીસ સમજવું. આખરે મોત નક્કી છે. માટે હે જીવ પ્રાણુ ઉડી જાય તે પહેલાં પ્રભુ લજ્જત કરી અમર થઇ લે. કે નક્કી આવનારા મોતનો લય રહે નહીં. મોત આવે તો બધાને; પણ પુણ્ય કીધાં હોય તો, હસ્તે મોટે જવાય, હાય હાય કરવું ન પડે. અને ત્યાં પ્રભુના દરબારમાં પણ માન મરતબો મળે.

જગજીવનની જ્યોતિ ભણી, પહોંચવું વૈકુંઠ ધામરે, જીવ ઉડ. ૨

માટે આ જગતમાં એવું આચરણ કરવું કે વૈકુંઠવાસી પ્રસન્ન થઇ પોતાના પરમ ધામની પ્રાપ્તિ કરાવી પોતાના જેવા આપણને બનાવે. મનુષ્ય દેહધારી સર્વ પ્રભુનું વલણ આ પ્રમાણે વૈરાગ્ય તરફ વળ્યું તો ખરૂં. પણ બ્યવહારમાં જેને જેને ઉપયોગી થવાનું તે હજી બહુ બાકી રહ્યું છે. બાકી

સામી પરિપૂર્ણ કર્યા વિના પૂર્ણ પ્રજ્ઞાતમનો પણ છુટકો નથી. એજ પ્રભુ સ્થનાની બલીહારી છે.

આમી સામી બહેવારમાં પ્રથમ તો મોટા દીકરા ચંદ્રકાંતના જનોઈ આપ્યાં.

૮૨. મનહી સામી.

ચંદ્રકાંતના જનોઈ આણી, મહેમાનો બહુ આવ્યા,

સુરત મોરબી અન્ય સ્થળેથી, સગાં સ્નેહી સહુ આવ્યા.

નહાવો મહાવાળ, એ. એ. એ.

સંસાર મૃગ તૃષ્ણામાં, નહાવો મહાવાળ.

મોટો પુત્ર ચંદ્રકાંત, બહાલો બાલુડો, બાપુ. એના જનોઈનો મંગળ પ્રસંગ આવ્યો અને કુંકુંમ પત્રિકા મહારાજે સુરત વગેરે સ્થળે સેવકો પર-ભકતો પર-સ્નેહીઓ પર મોકલાવી, બનનો આગ્રહ કર્યો. ટેક ટેકાણેથી મંડળો જોડીઆ અંદર આ પ્રસંગે આવી લાગ્યા. મોરબીના માનવંતા મનહર મહેમાનો, સગાં સ્નેહીઓ, જોડીઆના પ્રતિષ્ઠિત ગૃહસ્થો, સુરતના ભાવિક ભાઈઓ, વગેરની હાજરીથી મહારાજે આનંદ માન્યો, અને જનોઈ રંગેચંગે વિધિ પુરઃસર થયા. વરઘોડો નીકળ્યો, બહુવો દોડ્યો. મંગળદાતા મામા હરિભાઈએ લાણેજના સહુ દુઃખ હરિ લીધાં. અને સુખના આશીર્વાદ આપ્યા. ઘેર બેઠાં પંડીત, તેને પંડીત બનાવવા કાશી સુધી શેના લઇ જાય? ધરના દરવાજા બહાર થોડે સુધી બહુવો દોડાવી-મનાવી-નાદમ કહેવડોવી લાણેજને પાછા ઘેર પધરાવ્યા. બાદમ તો કે બાદમ, કંસનો લાણેજ કૃષ્ણ, તો કે બાદમ, બાદમ તો કે બાદમ, બહુ હાજી હા. બાદમ એટલે હા-બરોબર. સાપ ગયા ને લીસોટા રહી ગયા. પણ પંડીતને ત્યાંની વિધિ પાડિત્ય ભરી હોય એટલું વિશેષ. બધો હાઠ અલૌકિક, અલૌકિક પ્રભુને ત્યાં શુભ લૌકિક વિધિ પણ અલૌકિક થઇ જાય છે. સંસાર મૃગ તૃષ્ણા એવીજ છે. તેમાં નહાવું તે આચાર વિચાર ટેકાણે રાખીનેજ નહાવું છે. તમે પુછશો કે મહેમાનોને જિતારા આપેલા કે શેઠ આવ્યા તો કે નાખો વખારે? ના, ના. મગના ઉતારા આપેલા. તે કેવા? સાંભળો શું નરસિંહ મહેતાના ઉતારા? ના, ના, આ તો નાના પ્રકારના ચિત્રવિચિત્ર ઉતારા.

૮૬. હુંહ.

હું દીવાનખાનું ખાસ, ત્યાં આપ્યો છે અવાસ,
જોઈ થાય છે ઉલ્લાસ, હું શોભીતું ધણું. ૧

મહેમાનોને દીવાનખાનામાં જ્યાં મુકામ આપ્યો હતો તે હાલ વિશાળ અને શોભીતો હતો. શોભીતો એટલે એ લીંતોવાળો નહોતો પણ ચાર લીંતો છતાં એ લીંતો વિચાર વાક્યોથી ભરપૂર તેથી એ લીંતો રસીક વર્ગને શોભા અને વિનોદ આપતી હતી.

શયન ગૃહ મદન સદન, મંદીર મહિ થાયે ભજન,
સ્નાન ભોજન ગૃહે સ્વજન, રૂડી આરસ આરડી. ૨

પ્રાંછગ રમ—વિથ પ્રાંછગરમ—દીવાનખાનું—સુવાનાં સ્થળો, ભજન કરવાના વિકાગ, ભોજનગૃહ અને ન્હાવાની આરસ આરડી—અહીં નોખું નોખું પણ પાસે પાસે. દૂરતું દૂર ને નીકટનું નીકટ. કશું વિકટ મહી, ને કરી કટકટ કે ટકટક નહીં. અળગું ને અળગું અને વળગું ને વળગું. અહીં અપટુડટ.

ચિ. ચદ્રકાન્તના જનોઈ એટલે મહારાજ ખોતે જાતે ભાંત પરના લખેલા છાપેલા બધા નામો વાંચી સંભળાવે. દરેકને દરેક સ્થળે તેડી જઈ સરભરા કરે, અને એ નામો કેમ પડ્યાં તેનો ઇતિહાસ, કથા, વાતું કહે 'મહારાજની વાતું એટલે હાસ્ય રસતું ખાતું.' પ્રભુભક્ત પ્રભુદાસની સ્ત્રી 'મોહિણી' હતી. પણ તે શા હિસાબમાં? જો મોહિણી મહારાજના મુખમાંથી નીકળે છે તે મહારાજની વાણીજ મનમોહક મોહીની રૂપ છે. મહારાજના મોમાંજ મીઠાશ છે. તાળવેથી અમૃત જરૂર છે. એમના દર્શન જ સુદર્શન રૂપે ચક્ર રૂપે સૂર્યના કીરણ રૂપે સર્વત્ર પ્રપંચ પાત્ર મમે તેવી મહીનતાને પવિત્ર કરે છે. મહાત્માને એમજ હોય છે. એજ પ્રભુનું એકાદ્ય સ્થળે સ્થળે,

આપ્યાં જુદા જુદા નામ, લેખલ લાખી છે તમામ,

રેખલ પુરસી આરામ, બાદી લખીઆ રડા. ૩.

દરેક આરડે વસ્તુએ વસ્તુએ જુદા જુદા નામ અને જુદી જુદી લેખલ મીઠી ચોડેલી જાણે એક જાન્ય સમહસ્યાન હોય. તે મુખ્ય એક આરડે રેખલ અને આરામ પુરસી કરતાં રડા બાદી લખીઆ પણ અને મોખીયા મોખી દીધા હતા.

રૂડી કહેવતો ડામેલ, જોઈ બોધ અમાયેલ.

ચિત્રો ભક્તિપર ચિત્રેલ, રૂડો હાઠ છે ભણે. ૪.

રૂડી બોધકામક ડામેલી કહેવતો ઉકે ઉકાણે, તથા ભક્તિપર દેવતાઓના ચિત્રો ચીતરેલાં, કે તે જોવાનું જેને દોષપણુ લાગે નહીં. વાંચતાં આવડતી લેખ તે પણુ તે ચિત્રો વિશેની કથા શું હશે તેની કલ્પના કરી શકે. જોડીઆમાં સૂર્ય પ્રભુને ત્યાં દરરોજનો કાર્યક્રમ જેવા જેવો ને શીખી લેવા જેવો છે, તે જુઓ.

૮૪ સીંડી

પ્રભાતમાં પ્રભાતીયાં ગવાયે, બેરવ બેરવીના સુર સંભળાયે.

અભાવના પ્રારંભમાં પ્રથમ શ્રી સૂર્યપ્રભુ દર્શન આપે. એટલે એવા સાધુ સંત પુરુષના દર્શનનો લાભ મળે. કહ્યું છે કે:—

સાધુર્નાં દર્શનં પુણ્યં તીર્થમૂતા હિ સાધવ: ।

જગદેવ પદ્મજે સ્તીર્થ સઘઃ સાધુ સમાગમઃ ॥

સંતનુ દર્શન અલભ્ય લાભ છે. ૬૮ તીરથ સંતને આંગણે છે. એકતો પંડિત “લાલન” જેવા સમર્થ તત્ત્વજ્ઞાનીની જે જન્મભૂમિ છે એવા “જોડીઆ” ની ભત્રાથી લાભ તેમાં વળી સૂર્યપ્રભુના દર્શનનો લાભ. તીર્થ તો રૂટલોડ વખત પછી ફળે છે. પણુ સંત મહંત તો તરત ઉપદેશ દઇ બુદ્ધિને શુદ્ધિમાં લાવે છે. “જોડીઆ”માં રોજ સવારમાં શું થાતું તે ફરી સાંભળો ?

પ્રભાતમાં પ્રભાતીયાં ગવાયે, બેરવ બેરવીના સુર સંભળાયે,

રૂડા ભજન જાલનાદ ધ્રુવી થાયે, જેથી મનમાં આનંદ ઉભરાયે ૧

પ્રભાતમાં પ્રભાતીયાં ગવાય છે. ગવૈયા ખુબ મોટું નગારું, વાગતી પેટી સચિ વગાડી તાલ આપે છે. પવન આવીને ટંગેલો પંખો હલાવે છે. પંખો મોટી આશીસની ઇર્ષ્યા કરે એવો છે. મહારાજને ત્યાં કોઈ પંખી પણુ ઇર્ષ્યા કરતું નથી. એક પંખો માત્ર, પોતાના, જેવા પંખાની ઇર્ષ્યા કરે. અમે મહેમાનોની મહેમાનગીરી સેવા કરવામાં સ્પર્ધા કરે. પણુ એ પંખાના અગળમાંથી નીકળેલો પવન, ઇર્ષ્યા અદેખાઈ અને નિદાને એકદમ ધસાડી જઈ લેને બદલે જન્મવાનની અને નંદનવનની સુગંધ આણી આપતો. સંસ્કૃત કાવ્યમાં સ્ત્રી સંતોષે દેતો. પંખામાં વેણુ ભરવાને સમુદ્ર પોતે વેણુ મોઢાંથી આપતો. અને બંદરને કાતારે બેઠેલા છોકરાઓ પંખામાં વેણુ ભરે છે તેવું સમજણુ આપતો. આપણે આ ભવસાગરમાં કાતારે બેઠા બેઠા

નાના બાળકની પેઠે. મગજના પંખામાં છપી નિર્જાલ વજીરેની વેળુ એટલે રેતી ભરીએ છછએ. અને એજ કીનારે લલાઇ વજીરે સદૃશ્ય રૂપી શાલિ-
આમ-કંકર વીણી પાંખી કુકાની રમત રમીએ છછએ. પણ પંખો અને
વીંજણો એ પણ સેવા કરવાના સાધનો છે. મગજના પંખામાં પુષ્પની
રજ સંધરીએ તો કંકરના શંકર થવાય. કોઇને પંખાથી વીંજણથી વા
નાખીએ તો દાસોહ થઇ સોહ થવાય. પંખાની સેવા એ પ્રજા પરોપકાર
કરવાનું. માન, મમતા, મદ તજવાનું, પ્રથમ પગથીયું છે. પંખો નાખનારને
પૈસો આપવાનું, પ્રેમ આપવાનું, કૃપા આપવાનું મન થાય છે, ઠાકારજના
હિંડોળા હુલાવેથી ઠાકારજ રીએ છે,

કાળા કુણ્ણજની કમળી છે કાળી. સૂર્યસ્નાન મૂઠે ધાખળીઓ ધોળી,
પાણી સોનું ચુસે વાદળીઓ કેવી? તેની ખૂબી આંહી ક્યામાં શું કહેવી? ૨
પ્રજાએ કાળી કાંમળી તજ, જોડીઆમાં વિખ્યાતી પામેલી ધોળી
ધાખળીઓ તૈયાર રાખેલી. જોડીઆની ધાખળી વખણામ છે. ન્હાયા પછી
એ ધાખળીથી દીલ લૂછે તો પાણીના છાંટે પણ શરીર પર રહી જાય નહીં
અને શરીરને શુદ્ધ કરે, એવી પવિત્ર જોડીઆ બંદરની ધાખળી દુવાલ
કરતાં વધારે ઉપયોગી ગણાય છે. ધાખળી સીવાય બીજું કંઈ જાણવા
જેવું! હા; હા.

મીઠાં લાલચોળ કલીંગર ખાવો, ભોજન ભાવતાં જમી જમી ધરાવો;
ધન્ય જેણે લીધો મહેમનીનો લહાવો, શુભ સમય અન્ય કયાં જણાય
આવો? ૩

આવો અવસર ફરી ફરી આવવો દુર્લભ છે. મીઠાં લાલચોળ કલીંગર,
પાણીના મૂલના, સાવ સોંધા, પ્રસાદમાં મીઠાં અને મધુર, જેનો સ્વાદ મોંમાં
રહી જાય. સ્વર્ગીય શાકર જેવાં, દેવતાઓને જમવાના અમૃતને પણ હઠાવે
એવાં, જેમએ તેટલાં. વાર પણ આચણું કેમ?

આચણું તો જોડીઆના જોવા જેવાં, મીઠાં મરચાં છે

મીઠાં ખાવા જેવાં,
સુરતી મરચાંના જેવાં નહીં તીખાં, સાચા રોહીના

સંભારણું છે મીઠાં. ૪.

તમે કહેશો કે મરચાં ને આચણું ક્યામાં શું કામ? પણ ક્યામાં
તો બધી વસ્તુનું કામ પડે. મરી મસાલા વગરે કંઈ ક્યા સ્વાદિષ્ટ થાયે?
ક્યામાં મરી મસાલો; તો ભોજનમાં કાઠીઆવાડી આચણું ને સુરતી રાખતાં.

એવો જે આવે તેનો સંભાર ન હોય તો સંભારણા કેમ રહે ? આર દીવસ સુધી સારો દહાડો ખાવાનાં ચાલે. શીરામણાં વેળા હોઈ. અને શિરામણાં શીરામણી જે જમણુ, તે વેળા શીરા માટે, લાકુ માટે, પૂરી મુકવા માટે, આગ્રહ-સંચાગ્રહનો પાર નહીં. હાસ્ય વિનોદ સાથે પચે પણ બહુ. તેમાં મરી મસાલા મરચાંથી વળી વહેલું પચી જાય. પચાવવાને મરચાંના આથણાં. વળી નિષ્કામીની ન્યાતની સેવ સારી. નિષ્કામીને સેવ બહુ ભાવે. સેવા ધર્મ નિષ્કામીઓનો છે, ધડપણે ભાવે લાડવા. ને સેવ પણ સારી લાગે હોં. સુરતી કે કાઠીઆવાડી બધાં આપણાં ભાઈઓ છે. હળી મળી સંપીને કામ કરવામાંજ સુખ શાંતિ ને સંપ છે. અને સંપ છે ત્યાં જંપ છે. અને જ્યાં જંપ હોય ત્યાં કદાપિ પંપ આવે તો આજ પંપાળ નહીં ગણવો અને કાઠને દોષ દેવો નહીં.

૮૫. કવાલી.

આઠડે આઠ તું કહેજે, કાઠને દોષ ના દેજે—

૧

કાઠને દોષ દેવો નહીં. ક્ષમા એજ અઢમાં સિદ્ધિ છે. અને તિતિક્ષા એ નવમો નિષ્ઠિ છે. કાઠ કાઠનું દુસ્મન નથી, બધા એક પ્રભુ પિતાનાં સંતાનો છે, પ્રભુને ત્યાંથી બધા પોતપોતાની કર્મકથા કરવા આવેલા છે. દરેક પોતાની કથામાં આપ વીતી કહે કે પર વીતી કહે; પણ કહે ને કહે. માટે કથા કીર્તન કરવાં ને સેવા ધર્મ સાચવવો.

૮૬. જીલ.

સાચાં સવકાની સેવા, મેળવે છે મીઠા મેવા,
પ્રભુને લેવા દેવા, એમાં કંઈએ નહીં,

૧

સેવા તો જાણે સુરતની સારી છેજ. પણ સેવ ગાંડીઆ પણ સુરતના સારા. તેમાં કેળાપીઠમાં કાઠીઆવાડી બનાવે છે તે સેવગાંડીઆ તો સર્વોત્તમ “બજાઆ માટે કળ્યા થાય, ને લોકના થોડ લેવા જાય, રસ્તામાં તો ફક્ત આખે પણ ઘેર જઈને પછી બરોબર ખાય.” બરસી પણ સુરતની. ને મેવા પણ સુરતના સારા. મેવાના-માવાના-ધારી ધુધરા દીવાળી ટાણે ખાવાની મઝા પડે. તે છતાં જોડીઆમાં મહેમનોને મહારાજે જમાડ્યા, તેમાં જોણે બરી સેવા કરી હતી તેને તો મીઠામાં મીઠા મેવા મળ્યા, અને જોડીઆના જમણુ વપણુઆ. સેવ એટલે સેવા. મોહું સ્વાદિષ્ટ કરે, અરે કયાનું

કલ્યાણ કરે દાસોહં સોહંનો સાક્ષાત્કાર કરાવે, દાસોહં=હું દાસ છું. સોહં=હું તે (પ્રભુ) છું. સેવા ધર્મ એ તો બહીષ્કારી છે. આ ભક્તિનો સ્વાદ તો શંકર જાણે. મોતીલાલ હારમોનીઅમ વગાડે. મીઠાશ લેય ને મીઠાશ આપે. શું કરે? વૈકુંઠમાંથીજ બંધન થયલું તે, સેવાનો સ્વાદ કંઈએક જાણે વ્રજની વનિતા કે કંઈ જાણે સાચા ભક્તો, કે વળી જાણે જોડીએ જઈ જમ્યા હોયતે. કેમકે મેમાનો જમીને પેટ પર હાથ ફેરવી ઓછામાં ઓછાં કરે, તેના અવાજ જોડીઆથી પડધરી રેટરાન સુધી પંદર ગાઉ દુર સંભળાય.

કરવાને રાજી રાજી, કહે છે હાજી હાજી,
પોતે તો તાજી ભાજી, વિદુરની જમે. ૨.

પ્રભુને આ બધી સેવામાં કંઈ લેવા દેવા નથી. એથી કંઈ એમનો દર-જો વધી જાય એમ નથી. એ તો અનાદિ કાળથી પ્રભુજ છે. અને એની મહત્તા, દયાળુતા, અને ઉપકારિત્વ કાયમજ છે. પ્રભુનો સેવા કરનારને તક આપે છે. અને તેના હૃદયની ભક્તિ જોય છે. જેને નહીં માનવા હોય તે ભક્તે નહીં માને. મનાવવાનો આગ્રહ હોય નહીં. એક દી માને, બે દી માને કે રોજ માને. રોજ માને તે મોજ માણે. પ્રભુ તો “દુર્બોધનના મેવા ત્યાગી, જમે વિદુરની ભાજી.” હવે ભક્ત શિરોમણી “માંડણ”નો રાસ જીવો.

૯૭ લૈરથી.

જીવો માંડણનો રાસ, અલૌકિક, જીવો માંડણનો રાસ.

અહા, આ “માંડણ” તે કાણ? એક સુજનતાનું સ્વરૂપ ને લઘુતાની મૂર્તિ, પ્રભુનો પરમ ભક્ત. જાતનો ખેડુત કણુખી દેખીતો ભરવાડનો વેશ. ગોપ જ્વાલ જાલના જીવો. પાંચ પૈસે સુખી છતાં પ્રભુ પ્રેમ રસથી રંગાઈ રહેલો. તે અને તેની મંડળીનો રાસ સૂર્ય પ્રભુએ મહેમાનોને દેખડાવ્યો.

પ્રભુએ નરસિંહને ખતાવ્યો, તેવો રડો આ રાસ, અલૌકિક જીવો જોડીઆમાં થમલો માંડ માંડ મળે એવો માંડણના મંડળીનો રાસ જોણે જોયો નથી તેના જીવનના આનંદમાં એટલી અપૂર્ણતા છે. માણેક મહેતાના સ્વામી નરસિંહ મહેતાને જે રાસ પ્રભુએ ખતાવેલો, તેજ રાસ જોડીઆમાં માંડણના મંડળી મારફત સૂર્ય પ્રભુએ મેમાનોને મેમાનગીરીના સંભારણુ દાખલ ખતાવ્યો. ગોકુળનો આનંદ જોડીઆમાં એ ચાર દીવસોમાં સર્વે ભાવિકોએ અનુભવ્યો. ચાર દીના ચાંદરણ અને તે સૂર્ય પ્રભુના સુપુત્ર ચંદ્રકાન્તના

જનોદ પ્રસંગના પ્રકાશિત ચાંદરણા, એવા જગતના ગગન સૂર્યના આશ્રિત ગગનચંદ્રના શીતળ પ્રકાશમાં, સુશોભિત રાત્રીને સમયે, બરાબરીઆ રસિક અને રસમ પ્રતિષ્ઠિત શુદ્ધસ્થો રાજેશ્રી જેલુભાઇ તથા રા. હરીલાલ રંગીલા-દાસ બી.એ. વગેરેની રૂબરૂ આ રહીઆળો રાસ રમાયો. જેનું મથાસ્થિત વર્ણન કરવું અશક્ય છે. ખરૂં પુછો તો આ જગત પોતે એક રમણીય રાસજ છે. એક રમ્ય રાસ રમાઇ રહ્યો છે. પ્રભુની મીઠી મોરલી વાગી રહી છે, અને તે મોરલીની મોહીણીના મધુર નાદે બાલાજીનો લ તો ઉપર નીચે થઈ રહ્યો છે, જેની જેવી લાવના. એ કુદરતની બલીહારી છે. ચાંદરણું ચાર દીનું હોય કે બાર દીનું હોય તો પણ ચાંદરણું. અને ચાંદણામાં રાસ.

ખેડુ ભકતો ભક્તિ લાવે, ગોપી બની રમે રાસ. અલૌકિક. જીવો. ૨

માંડણ અને એનું મંડળ ભક્તિ લાવમાં પૂરા છે. ખેડુ છે. પણ ગોપી બનીને રાસ રમી જોનારને આનંદ આપે છે.

શુદ્ધ ઉચ્ચારે ભવ્ય ભજનમાં, કરે છે પ્રેમ પ્રકાશ. અલૌકિક. જીવો. ૩

ખેડુ છતાં શુદ્ધ લક્ષીત ઉચ્ચારે પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિના પ્રભુના ભજનો ગાય. એ બણી નવાઇની વાત છે. અને તેને માટે તેમને તથા તેમના શિક્ષણ આપનાર યુરને ધન્ય છે.

માંડણ કૂદેને હેયું કુદાવે, માંડણની શી મીઠાશ. અલૌકિક જીવો ૪

માંડણનો એકેક કુદાકડો અહા, બરાબર તાલમાં. જોનારનું હૈયું સાથે સાથે જાણે કુદાકડા મારતું હોય એમ લાગે. એવી માંડણના રાસની મીઠાશ છે. તો સંક્ષાત સૂર્યપ્રભુનો રાસ અને પ્રભુની બંસરી બાજી રહી હોય તેની મીઠાશમાં આનંદ આવે એમાં શું આશ્ચર્ય? કુદાકડા જેને કડવા લાગે તે જોનાર જો રપષ્ટ વક્તા હોય તો દેખે તેવું કહે તો ખરાજ. માત્ર શુદ્ધ ખુદ્દિની દીકા હોવી જોઈએ. પરંતુ તે જોનાર અને દીકા કરનાર આપણા પ્રકારની કથાના બીન અનુભવી હોવા જોઈએ. નહીં તો તે આવી દીકા કરેજ નહીં. તેમ છતાં આ જગતમાં કડવું કાણુ પાય? જીવોની મહારાજની વિદંબના ! લીમડાની નીચે કથા કરે. ઇર્ષ્યાખેર લીંબોડી વગરનો લીંમડો અટકઆળા કરી સુકા પાંદડાં ફેંકે, દીકાકોર પણ સુકીજ ફેંકે. તે પણ અજાણશ માને. તેમ છતાં લીંમડાની કડવી ડાળને મીઠી કરવા સૂર્ય પ્રભુ સતત પ્રયત્ન કર્યાજ કરે. લીંમડી સંસ્થાનના ધાર્મિક વૃત્તિના ધોકોર

સાહેબે પોતાની પ્રજા સમસ્તને પોતાના જેવી “યથા રાજ તથા પ્રજા” એ સુત્રાનુસાર ભાવિક અને કર્તવ્ય પરાયણ બનાવી. તેજ પ્રમાણે જોડીઆના સર્વપ્રજા પોતાના શ્રોતાઓને કથા કીર્તન નૃત્ય વગેરેનો આનંદ આપી બોધ દષ્ટ રીતે છે. એવી રીતે વાતનો બળાપો હોય? આ પ્રમાણે કુદરતનો બંસી નાદ સંભળાયા કરે એ પ્રભુની બંસીને ધન્ય છે. એ બંસી કેવી?

૮૮, સોરઠ.

બંસી, બટતટ ગોપાળ બંસી.

રાસ રચ્યો નંદલાલ, સંગ સખા ગ્વાલ બાળ,

નાયત બનમાલી બંસી. બટતટ. ૧

એક ફરમાન એવું થયું કે કથામાંથી હારમોનીઅમ ટબલા કાઢી નાંખો. બીજે શુભેચ્છ કહે, હવે મહારાજ, જરા એકટીંગ ઝોણું કરો. પણ બખર ક્યાં છે કે હારમોનીઅમની પેટી વગર કથા કરે તેના પેટ અને પેટારા કેમ ભરાય? એકટીંગથી તો લોકોને ગળે કથા ઉતરી જાય છે. કટીંગ વગર આખું શ્રોતાજનોને ગળે ઉતરે કેમ? કથામાં સેંકડો શ્રોતાઓમાં અંતરાય વાળા જીવ કુંભકર્ણની ઉંઘમાં પડ્યા હોય તે, અથવા તો જે શ્રોતા કથા સાંભળવાને બહાને કથા પ્રસંગે માંદોમાંદો વાતો કરવાનું આવેલા હોય તેઓ, મહારાજના એક કુદાકડાથી એક મોટા અવાજથી કે એક હાસ્યજનક વાક્યથી જાગૃત—બખરદાર થઈ જાય છે, ને એક ચિત્ત થઈ એકાગ્ર ચિત્તે શ્રવણ કરે છે. હારમોનીઅમ તબલા વગરની કથા કરતાં સંગીત સાથેની કથા આનંદ આપી હૃદય પર વધારે સારી અસર કરે, અને નિરસ ચિત્તને પણ સરસ બનાવે. મર્યાદામાં રહી કથા કરવી એ ઉત્તમ છે. અમર્યાદા નિંદાને પાત્ર થાય છે. પરંતુ મર્યાદાની મર્યાદા શ્રોતા સીવાય કોણ નક્કી કરે? શ્રોતાઓ તેના ખરા પરીક્ષક છે. શ્રોતા નહીં એવા ગૃહસ્થોને કથા સાંભળ્યા કે દીઠા વિના ઉપલક ટીકા કરવાનો શો હક છે? મર્યાદિત નિર્દોષ એકટીંગ તે અરસિક સિવાય કોણ નીંદે? નિંદક સમજવું જોઈએ કે જે સેંકડો શ્રોતા કથા સાંભળવા આવે છે તેમની સમજ તેમના કરતાં ઉતરતી હોઈ શકે નહિ. આટલું તો યાદ રાખવું જોઈએ કે કથામૃત પીવડાવવાના અવસ્ય સાધનો દુર કરવામાં આવે તો કથા નિરસ થઈ જાય, અને એવા સાધન બંધ કરવા કહેવું એનો અર્થ કથા બંધ કરવા કહેવા બરાબર છે. એકને ન મમે માટે અનેકનો લાભ જતો કરાવવો એ ઠીક નહિ. સારાને નરમું કહેવું એ તો વિપરીત દષ્ટિ કહેવાય. બોધરૂપી એત્થવની ગોળી ગળાવનાર

સુરને ગોળ મધ કે શાકરમાં તે આપવાની જરૂર પડે છે તે વાત લક્ષ અહાર જની જોઈતી નથી. જો કે “અતિશય” સર્વ વર્જયેત.” વૈકુંઠમાં તો પ્રભુજી નાચતાં ને અંસી વગાડી ગાતા જાય. હજારો “પાગળ” પેદા થાય તો પણ પ્રેમ લક્ષણો ભક્તિનું પોગળ—રહસ્ય વૈષ્ણવોએ હજી ક્યાં કઢાવી નાંખ્યું છે ?

કીરીટ મુકુટ શીશ જોડ, ચિતવન કો ચિત ચોર,
નાચત ગાવત મધુર અંસી, બટ તટ. ૨

અવશુ મનન નિદિધ્યાસન, તથા ચિતવન કરનારનું ચિત્ત પ્રભુ ચોરી લે છે, અને તે ચિત્તમાં પોતે એવી રીતે વસે છે કે જેથી ચિત્તમાંનો એક ત્ એની મેળે નીકળી જાય છે અને ચિત્તને બદલે ચિત્ત થઈને ચિત્તસ્વરૂપ સમ્યક્દાનદ અનુભવાય છે. હવે સૂર્ય પ્રભુએ પાછા બીજીવાર સુરત જવાની ઇચ્છા કરી. એ વાતની ખબર થતાં સતિ ચંચળા કહે છે. —

૮૯ કુલની પાંખડી લો પ્રાણુ:

મા...રા દીલની કહાં કહું વાત, સર્વજ તમે સાક્ષાત્—મારા.

હે પ્રભુ, તમે તો સર્વજ છો, બધું જાણો છો. તો પણ હું મારાં દીલની વાત તમને નહિ કહું તો કોને કહું ?

સર્વ વ્યાપી પ્રભુ તમે છો સઘળે, પાસે રહો, પ્રાણનાથ. મારા. ૧

તમે છો તો સર્વ વ્યાપી પણ સાકારરૂપે સગળુ થઈ પાસે ને પાસે રહો તો ભક્તિભાવ વધે. દર્શન લાભ મળે અને સર્વે સારા વાનાં થાય. સ્ત્રી તો પુરૂષનો પડછાયો છે તે કેમ વેગળો વિખૂટો રહે ? સૂર્ય પ્રભુ કહે, મને કીર્તન કરવા જવા દે; વીસમી સદીમાં સ્ત્રીઓના હક વિશે ધણું બોલાય છે, અને સમ્પત્તિનો કરાર પણ એજ કહે છે. તેથી તારી પાસે હું રજા માગું છું, કેમકે એ માફ કર્તવ્ય છે. હું કદાચ ન જાઉં પણ ત્યાં જવાનું નિર્માણ જણાય છે. હરિ કીર્તનનું નિમિત્ત છે, પણ ત્યાં મારો ઓઢવ, માધવ માટે વાટ જુએ છે, વળી હરિ કીર્તનથી હરિ રાજી રહે છે. સાંભળ :—

૯૦ હો'ડી.

હરિ કીર્તનથી દોષ, રોષ જાયે, હરિ કીર્તને સંતોષ સુખ થાયે.

હરિ કીર્તને અનેક લાભ થાય, હરિ કીર્તને વૈકુંઠમાં વસાય. ૧

હરિ કીર્તનના લાભ ધણા છે. દોષ બધા જાય, રોષ રીસ રાગ દૂર થાય ને ગમે તેવો ક્રોધ થતો હોય તે પણ હરિ કીર્તનથી શાંતિને પામે અસંતોષ આવે ને સુખ પ્રાપ્ત થાય. વળી વૈકુંઠમાં વાસો મળે,

પ્રાણી માત્ર કીર્તને સુશીલ થાયે, કીર્તને પ્રભુનું પદ પ્રાપ્ત થાયે, કીર્તને સંદેહ સર્વ દૂર થાય કીર્તને પરાંપકાર પણ સધાયે. ૨

કથા કીર્તનથી પ્રાણી માત્ર સુશીલ થાય છે, પ્રભુ પરાયણ થઇ પ્રભુનું પદ મેળવે છે. સંદેહ બધા દૂર થાય અને વળી પરાંપકાર પણ સધાય છે.

ચંચળ બા કહે છે :—પરાંપકાર તો થાય, પણ ધરના છોકરાં ધંડી ચાટે ને ઉપાધ્યાને આટો કાણુ આપશે? ઉભા ઉભા કથા કીર્તન કરતાં આટો નીકળી જશે. અને તે ઉપરાંત ટીકા કરનારના વેણુબાણુ સહન કરતાં કુસ નીકળી જશે.

સૂર્ય પ્રભુ કહે :—તેમાં ટીકા કરનારનો શો વાંક છે?

હજી તો હે સતિ, કર્મની શું ગતિ છે? તે તું જોતી જા. વિધાતાએ આ કેવા આકાશ માંડેલ છે. આ બધી કર્મની બાજી છે. એમાં તારો કે તારા સ્વરૂપનો જરાએ વાંક નથી. ચંદ્ર દર્શન શું કરે? થનાર વસ્તુ હોય ત્યારેજ એવા સંયોગો આવી મળે છે, તું રૂપાળી થઇ તેમાં તારો શો વાંક? થનાર વસ્તુ થયા કરે છે. અન્ય રીતે તારું ચંદ્રવદન મને અનેક રીતે શાંતિ દેનારું, સુખી કરનારું અને આહલાદક છે. પણ સંયોગ ભુવનના ગ્રહ એવાજ હશે, કે જેથી આજ આવે. વળી વચમાં વચમાં વિયોગ થયાં કરે. માટે કર્મ મીમાંસા ભણી લે, અને ધૈર્ય ધર, શાચ મા કર, જે દંપતી હમેશાં પાસે ને પાસે રહે છે તેનામાં અનેક રીતે કુસંપ, કજીઆ થાય છે. અસંતોષ ઉત્પન્ન થાય છે. અને વચમાં વચમાં વચકો પડે છે. ભાવ ભાવનામાં સમાઇ જવા સંભવ રહે છે. જગતની સંકલના એવી છે. ઘણે દહાડે વાટ જોવડાવી જોવડાવી આવે ત્યારનો આનંદ ઝાઝો ને માનપાન પણ સારાં, માટે ધીરજ ધર, “ભોગ” આપ્યા વિના “ભોગ” મળતા નથી. પહેલાં ભોગ અને પછી રાજભોગ.

ચંચળ બા કહે :—પણ તમે વૈકુંઠ છોડ્યું ત્યારથીજ મારા તો ભોગ મળેલા છે. તમે સૂર્ય પ્રભુ સર્વત્ર છો. આકાશનો સૂર્ય ચોવીસે કલાક આકાશમાં છે તો ખરો. પણ સૂર્ય જ્યારે ઉગે ત્યારે દિવસ. અને આથમે એટલે રાત. પ્રભુએ જ મહિનાનો દિવસ અને જ મહિનાની રાત કરેલી એમ તમે તમારું પરાક્રમ મને કહેતા હતા. પણ તે તો છેક આર્કટીક મહાસાગરના પ્રદેશો શોધી કઢાડવા જાતે એવા મુલકોમાં પધારેલા ત્યારની વાત. તે પ્રદેશો આજે હજી અજ્ઞાત છે. તે પ્રદેશોમાં જ મહિના સુધી સુરજ ઉગતો નથી.

અને તેથી તે સ્થળે આજે પણ છ મહીનાનો દહાડો અને છ મહીનાની રાત્રી સાંભળવામાં આવેલી છે. જો કે તમે પોતે પ્રભુ છો એ વાત બીજાને ભલે અનુભવી હોય, પણ મહારે કંઈ અનુભવી નથી. કેમકે લાગતા વળગતાને વિશેષ પુરાવો આપવા માટે તમે અને એકલી મુકીને પરદેશ જાઓ છો, અને છ છ મહીને પાછા આવો છો, ત્યારે વખતો વખત મારે મન તો તમે સૂર્યપ્રભુ પાસે હો ત્યારે છ મહિનાના દિવસ અને દૂર હો ત્યારે છ મહિનાની રાત્રી થતીજ આવી છે. પછી મને તમારા પ્રભુ-વમાં શ્રદ્ધા કેમ ન હોય ? પેલા વડોદરાધિપતિ મહારાજ શ્રી ગાયકવાડ સયાજીરાવ બહાદુરની પેઠે તમને પણ મુસાફરી કરવી બહુ ગમે છે.

સૂર્ય પ્રભુ કહે:—બહાલી, વિધાતાના લેખ એવા હશે તેમાં કોઈ શું કરે?

સતિ કહે:—વિધાતાના લેખને તમે પોતે જ્યારે જ્યોતિષશાસ્ત્ર ખરું કરવા માટે માન આપો છો તો મારે તો “રાત તો કે રાત ને દી તો કે દી” એવા દીનમાન માન્ય કરી તમારા રાજગૃહના-લાજગૃહના અંત:પુરના માનીતા કેદી તરીકે તમારી આજ્ઞાને શિરોમાન્ય ગણી તમારી “હા માં હા” અને “ના માં ના” લાલુવી એજ માફ કર્તવ્ય છે. મેં કદી તમને કોઈ વાતમાં ના કહી છે ?

સૂર્યપ્રભુ:—પણ બહાલી, કથા કીર્તનથી પરોપકાર પણ થાય, ને વળી બે પૈસા મળે તો દર દાગીના તો હીક પણ આખરે ઇજ્જતમાં રહેવાય. અને આપણું મનુષ્ય નાટ્ય બજવાય. પ્રભુતા કરવા જતાં પ્રભુ પણ પ્રગટ થઈ જાય.

સતિ:—મેરૂ પર્વત સોનાનો છે. લંકા સોનાની છે. સીતાજીને સોનાના મૃગયર્મની કાંચળી રામચંદ્ર પ્રભુએ પહેરાવી, તેમ તમે તો સૂર્યપ્રભુ મેરૂની આસપાસ ફરતા ફરો. પણ “મેરૂ”ની હોંસમાં માણસ “નમેરૂ” થઈ જાય છે. એમ મેં સાંભળ્યું છે.

સૂર્ય:—એમ કેમ અને ? મેરૂથી મહેર થવાય કે નમેરૂ ? ઉલટી રહેમ નજર રહે.

સતિ:—સહેજ સોનું રૂપું મળે છે, એટલે મનુષ્ય ત્રણ પચીસે તાલે-વંત થઈ ગર્વમાં આવી જઈ છકી જાય છે, ને મહેર જતી રહે છે. તે પછી આખા સુવર્ણ પર્વત મેરૂની તરફ સર્વતો ભદ્ર દષ્ટિ થાય એટલે માણસ નમેરૂ થાય એમાં શું નવાઈ ? સૂર્ય તો મેરૂની આસપાસ ફરે છે જ. “ચંચળ”નો સ્વામી મેરૂ પાછળ ફરતાં ચંચળ વૃત્તિનો થઈ જાય તો પછી

શું કરીએ ? બહાલા, મને જરાએ શંકા નથી પણ જે વાત જરાએ સંભવિત હોય તે ધ્યાનપર તો આવે કેની ?

સૂર્ય:—બહાલી એવું કાંઈ નથી. ચંચળ લક્ષ્મીનો સ્વામી ચંચળવૃત્તિનો ન થાય એજ એની પ્રભૂતા. ભગવતી ધીરજ ધર. તું તો સ્વામીતું હિત સાચવનાર અર્ધાંગના છે. અધમાંગના નથી. કાંઈ પગતી મોજડી નથી. પણ મહામહેનતે મોરખીમાં જડેલી મોજલી મનમાનેલ જડી ખુદી છે.

સતિ—કેટલાક પતિ એમ માને છે કે સ્ત્રી તો એક પુંછડી વગરની ઉંદરડી એની શી કીમત ! એને શું માન આપવું ! પાણીઆરામાં એક ઉંદરડી કચડાઈ જાય તો ખીજ આવે. પણ તેવા પતિને પોતાની સ્ત્રી પર પ્રેમ નહિ હોય તેથી તે એમ માનતા હશે. તમે તો પ્રેમથી, મને દેવી જેવી ગણો છો. દેવી કહેા છો. “ સ્ત્રી તમારી હિતકર છે, ગૃહદેવી છે. ધસેડો તેજ વેઠશે, ” એમ જણો છો. પુરૂષ જરા નારાજ થાય તો તેની સ્ત્રી પોતે તારાજ થાય છે. પતિ કંઈ કહે તો ઉત્તર નહીં દેતાં પતિવ્રતા સ્ત્રી પાછલે ઓરડે જઈ “ એમ કેમ કહ્યું હશે ” એવો વિચાર કરી એકલી એકાંતે આંસુડાં ઢાળે. પણ ખીજ કાઢને જાણુવા દેય નહીં કે પ્રેમ ઓછો થવાં દેય નહીં. પતિવ્રતા સ્ત્રી તો પરપુરૂષને વસ્ત્રે વીટલાયલો સ્થાણુ છે એમ સમજે અને પતિવ્રત પાળી પતિને પ્રસન્ન રાખે. પતિપ્રાણને પતિ એજ પોતાના પ્રાણુ છે.

સૂર્યપ્રભુ—માટેજ કહું છું કે હે સતિ તમે તમારું “ ચંચળ ” નામ સાર્થક મ કરો. અને કોઈ વાતનો વલોપાત મ કરો.

સતિ—એમ મ ધારશો. નામ ચંચળ હોય તેથી કંઈ કામ ચંચળ ન હોય. પણ જેમ શાભે તેમ શાભે. સીધા ચાલનારને શા ભે ? કહ્યું છે કે—

શશિના ચ નિશા નિશયા ચ શશી શશિના નિશયા ચ વિભાતિ નમઃ ।

પયસા કમલં કમલેન પયઃ પયસા કમલેન વિભાતિ સરઃ ॥૧॥

ચંદ્રથી રાત્રી અને રાત્રીથી ચંદ્ર શાભે છે. પણ ચંદ્ર અને રાત્રી બેઉ હોય તો આકાશ રૂંડું લાગે છે. તમે સાથે હો ત્યારે ધર ઊજવળ અને આનંદી લાગે છે. જળથી કમળ અને કમળથી જળ શાભે છે. પણ જળ અને કમળ બેઉ હોય ત્યારે સરોવર કેવું ખીલી રહે છે ? એમ તમે પાસે હો ત્યારે તમારી દીલગીયાનું દીવ દીવારામના દર્શનથી પ્રફલ્લિત રહે એ કંઈ તમને અજાણ્યું છે ? માટે કહું છું કે,

ઢાલા મારા બોલો પ્યારા, વાત દીલમાં લો વિચારી,
માનો નાથ મારા, સાચું કહું પ્રાણુ પ્યારા;
માનજો પ્રાણુનાથ, ઢાલા. ૨

અત્યારે આંસુ પાડી હું અપશુકન કરવા ચલાતી નથી. પણ અરે દેવ, આપણા જેવાને પણ કર્મની વેદના ! વિધિના લેખ ? આ આંકડો તે કણે ક્યારે માંડ્યો હશે ? તમે મને ગૃહલક્ષ્મી, દેવી, કહી બોલાવો છો. ગૃહનું ભૂષણ ગણો છો. સૌજન્યનું સૌંદર્ય અને જગતનું ઝવેરાત કહો છો. “પ્રાણુથી પ્રિય વસ્તુ તું છો” એમ કહો છો. તો પછી તમારી પ્રાણુપ્યારીને એકલી મુકીને કેમ વિદેશ જ્યા કરો છો ? હું શું ઉપાલંબ આપું ? લોકોની કિંવદંતી કેમ વેકાશે ? ધન હોય, અંગલા હોય, અધું હોય, તે ભલે, પણ પ્રાણુપતિનો-પ્રેમીનો વિયોગ કેમ વેકાય ? એ શોકનું કારણ નથી શું ? સીતાજી અશોકવાડીમાં કેવી રીતે રહી શક્યા ?

સૂર્ય પ્રભુ:-મારે તને તેજ બતાવવું છે. ધન્ય છે સીતાના ધૈર્યને. કવિએ સીતાને કનક કાંચળીની લોભી ચીતરી છે. અને લક્ષ્મણ જેવા પવિત્ર દીયરને મહેણાં મારતી તથા જરા જરામાં છણુકા કરી રીસાતી અને રડતી ચીતરી છે તે વાંચીને તો ચીતરીજ ચડે. પણ તેવી તે ન હતી. જો તે તેવી હોત તો અશોકવાડીમાં રહી શકત નહીં. મનમાં તેને શોક ઉપલ્લ થતો પણ પ્રસંગ-વિચારી, સમય સમાવી, રામ ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખી, શોક દૂર કરીને તે અશોકમાં રહેતી. તડકા છાંયા આવ્યાજ કરે છે. પરંતુ ધીરજ રાખવી એ પ્રથમ કર્તવ્ય છે. કેમકે

વિધિના લેખ મિટે નહીં, પ્રયત્ન કરે હજાર. ૨
માનજો નિરધાર વહાલી, સાચી મારી વાત.

સતિ:- ઢાલા મારા બોલો પ્યારા, વાત દીલમાં લો વિચારી.

આખરે ચંચળબાએ આશીર્વાદ આપી પરોપકારાર્થે કીર્તન કરવા જવા માટે સંમતી આપી. શું કહે છે ?

૬૨. (મેમાન થયા તમે મારા)

પ્રાણુ નાથ સુખેથી સિધારો, તમે સ્વેચ્છિત સ્થળે સિધાવો.

ચિંતા ન ધરો કાંઈ મારી, રહું સદા પતિ સંભારી.

તમે પાછા સદા પધારો, આવી હર્ષ અમારા વધારો. પ્રાણુનાથ. ૧

માફ દુઃખ તમારે ચણવું નહીં તમે સુખેથી સિધારો, પણ જરા આ આપણા (નાના પુત્ર) રમેશને તો રમાડતા જાવ. તમારા બહાલા બાલુડાને ખેળીને રડતાં મુકીને જાવછો તે તમને તમારા ભકતો તે એવા કેવાંકે બહાલા હશે? તમે તો કેહેતા હતા કે રમેશને તો હું જાતે બાલુવીશ તે તેનું બાલુવાનું પડશે. અને ચંદ્રકાંત મોટો થયો છે. તેનો અભ્યાસ પણ તમારી ગેરહાજરી માં એવોજ સમજાવો. પણ શું કરે? માયાદેવીને સ્વર્ગમાંથી કહાવી તેનો આ શાપ લાગ્યો જણાય છે. એમ કહી દડાડ આંસું સારવા લાગી. એ દ્રશ્ય જોઈ બલભલાની હિંમત હઠી જાય. એ પ્રેમી હૃદયની લાગણી છે તે રોકી રોકાતી નથી. સૂર્યપ્રભુ જરા હિંમત હાર્યાં. પોતે આશ્વાસન આપવા લાગ્યા પણ અવાજ જરા ધીમો પડી ગયો. વનિતાના વિનયમય પ્રણય મંત્રના પ્રયોગથી ધૈર્યવાનની પણ હિંમત ઢીલી પડી જાય એમાં નવાઈ નથી. ખીજો હોય તો મુક્ત કંઠે પોકાર શ્રાદ્ધ કરવા મંડી પડે. સૂર્યપ્રભુ કહેવા લાગ્યા, અરે વહાલી તું મ મુઝા. મનુષ્ય જન્મે છે તે દેશ દાઝ અને સમાજ સેવા માટે છે. ત્યાં કંઈ લાડવો ખાવાનો નથી. આ બધું સુખ છોડીને દુઃખ વેઠવા કર્તવ્ય કરવા, અને ખટપટની ખટખટ વચ્ચે ભાવીક ભકતોને રીજવવા દોડાદોડ કરે છું. વિવેકાની મુજવણુ મનમાંને મનમાં સમજવાની ને મનમાં સમાવવાની છે. નિયંતાનું નિર્માણ તને કયાં અણુબળયું છે? સમજે તેનું મોત છે. ખીજને તો મોજ છે. વિદેશ જઈને ધુરધુરાટ ને ફડફડાટ ધૈર્ય રાખી સહન કરવો પડશે.

સતિ:—તેમ છતાં, વાર ત્યારે પ્રાણુનાથ તમે જશો? પણ “બહાલે બહેલા વળજે અને ઝટ આવી મળજે.” બહાલા બહેલા વળજે.

સૂર્યપ્રભુ:—સતિ, શોય મ કર. ઈશ્વરેચ્છા બલીયસા. તારા હાથની માળા—વિજયમાળા પહેરાવ કે હું જ્યાં જાઉં ત્યાં જશ અને જય પાસું. એજ હવે મારી અભિલાષા છે. સતિ અશ્રુરોકી રાખી વિજયમાળા પહેરાવે છે. સૂર્યપ્રભુ રવાના થાય છે. સતિ પાછળ પાછળ જોયાં કરે છે. પોતાના પ્રાણુનાથ વિદેશ જાય તેવે ટાણે પાછળ કેમ ન જીવે? એ કાણુ જાય છે? સૂર્યપ્રભુ—પ્રાણુપ્રભુ જાય છે તેતો છેજ, પણ ચંચળખાના પ્રાણુ—જાણુ ખોળામાંથી “પ્રાણુ” જાય છે.

૯૩. મરાઠી સાખી.

મડી મોટરે ચાર ઘડીમાં પડધરી પધારે,
આનંદ આનંદ થઈ રહ્યો છે. સાના હર્ષ વધારે.
ધન્ય પ્રભુજી—એ. એ. એ.

પટ દહને ઝટપટ પડધરી સ્ટેશને પોતે મોઢરમાં પધાર્યા. ને ત્યાંથી રેલગાડીમાં બેઠા.

ત્યાંથી રેલે સુરત આવી, કથા સુધારસ રેલે,
મોહીણીમંત્ર વડે ભકતોને, ભક્તિભાવમાં બેળે.

ધન્ય સાધુજી એ. એ. એ. વાહવા થઇ સુરતમાં. ધન્ય સાધુજી. ૨.

સૂર્યપ્રભુએ સુરત આવી સારી નામના મેળવી અને લોકોમાં લોકપ્રિય થઇ પડ્યા. મોહીણીમંત્ર વડે ચાતુર્માસને ગોકુળીયુત્ત્વ બનાવી દીધું. સુરત, રે સુરત, તું સુનાની સુરત, તે કદી રડતી સુરત થઇશ માં, સૂર્યપુરના-સુરતવાસી ભકતો કેવા છે ?

૯૪. માલકોશ.

વાહવા સુરતી સહેલાણી,
સુરત સુરત સોનાની. વાહવા.

મોજમજ મિષ્ટાન ઉડાવે, ભક્તિ ભાવમાં પૂરાં,
ગરીબ તોયે ઉદાર મનના, ખાવે ખવડાવે શરા. વાહવા ૧.

સુરત શહેર શોખીન તો ખરૂં. અને લોકો સહેલ ક્રવવાવાળા મોજમજ આનંદ ગમતમાં સમય ગાળનારા. ભક્તિ ભાવવાળા, અને ગરીબ હોવા છતાં ઉદાર જીવના, ખાવે ખવડાવે રાજી.

જમણુ સુરતના જગ જાણીતા, જમી જાય તે જાણે.
ગાડી લાડી વાડી વાળા, મોજ મગની માણે. વાહવા. ૨

“સુરતનું જમણુ ને કાશીનું મરણુ” એ કહેવત જાણીતી છે. સુરતનું જમણુ જે જમ્યું હોય તેને ખાસ ખખર કે સુરતની જમણુવાર અતિ ઉત્તમ. સુરતના લોકો ગાડી લાડી વાડીમાં મશગુલ રહેનારા અને સદા આનંદો, નિર્દોષ.

ખરશી કાપરાપાક ને ધારી, સેવ સુરતની સારી.

પાપડીના ઉધીયાંથી રાજી, ધામધૂમ કરે ભારી. વાહવા. ૩

સુરતની ખરશી વખણાય છે. સુરતનું સ્ટેશન આવે કે “ખરશી”ની ખૂમ પડે. પણ શહેરમાંની ખરશી જેવી સારી ખરશી સ્ટેશન ઉપર વેચાતી નથી. સુરતની ધારી વખણાય છે, કાપરાપાક જેને ભાવે તેને સ્વાદિષ્ટ, વગર માગે “ખાખા” તો કે ખા જા. સુરતની સેવ-સેવા-સારી. પાપડીનું ઉધીયું કે ઉખાડીયું કરે. હાંદલાં ઉધાં વાળે, તેમાં તો આખો દહાડો ધામ-

ધમ કરી આનંદ માને, દોડદોડ ને માથાફેડ, નિર્દોષ આનંદ લેવો એજ મનુષ્ય કર્તવ્ય છે.

ભજનને ભોજનમાં ભાવે, આપે હાથમાં તાળી,
વૃદ્ધ વયે પણ પતંગ ઉડાવે, આનંદી ભાગ્યશાળી. વાહવા. ૪

ભજનમાં ભાગ લેય. તાળીઓ પાડે ; ભોજનમાં ભજીયા માટે કજીયા કરે. હાથ તાળી આપી વાત કરે. વૃદ્ધ છતાં પણ કનકવાની મોસમમાં અગાસી પર ચડી “ચલ કાદા હે”ના પોકાર કરી આનંદ માને. પેલે જન્મ પુણ્ય કરેલા તેથી એવો નિર્દોષ આનંદ લઇ શકે. અને જીવનની જોડિયાતિ અગમગતી રાખી શકે, એ વાત ભાગ્ય વિના બનતી નથી. નહીં બને, બીલકુલ નહીં. શોગીયા મોઢાં હસતાં ક્યારે થાય ? પણ સૂર્ય પ્રભૂની સૂર્યપુરની તરફ કાયમની કૃપા લાગણી હોવાથી સૌ સારાં વાનાં છે. જે એ કારણથી સૂર્યપુર સુખી હોય તો સુરતના જમણુ કેવાં તે સાંભળો.

૯૫. ગીતિ.

જમણુ તો સુરતના, ભાવિક ભકતો જમવાને તેડો,
પ્રભુજી પ્રસન્ન થઇને, પાર ઉતારે ભકતોનો ખેડો. ૧.

રામા રામા રામા. હરે હરે રામા.

જમણુ તો સુરતના જગ જાણીતા. ત્યારે મહારાજને જમવાને તેડો કે જેથી પ્રભુ પ્રસન્ન થઈ ખેડો પાર ઉતારે. દીક્રીન બોક્સમાં નાંખવું, દાન પુન્ય કરવું. એમાં કાંઈક સમાયલું છે. લેવામાં તૈયાર ને દેવામાં નહી, તો પછી પ્રભુ પણ જરૂર વખત શા માટે આપે ? Living is giving and Giving is living. જીવન તો દાનવીરતું અને જેટલું દાન એટલું જીવ્યા. બાકી તો ખેંચતાણુ. બને ખાધું તે કોણે જાણ્યું ? મોઢકનો સ્વાદનો બ્રાહ્મણોને મોઢક જમાડે તે જાણે. કેમ કે એવા જમાડનારને રાજ મોઢ એટલે મળ. માટે મોઢ અને મોઢકનો સ્વાદ જમાડનારને પ્રભુદ્વારા મળે મળે ને મળે. કહ્યું છે કે :—

૯૬. કહેડો.

રામ અરે ખેડકે, સખકા મુજરા લેત.

જેસી જસકી ચાકરી, એસા ઉસકું ફેત.

૧

સીમાવર રામચંદ્રકી જે.

આપણે કહીએ કે પ્રભુ પક્ષપાતી હશે. એક ને સુખી કરે અને બીજાને કંઈ નહીં ? પણ પ્રભુ શું કરે ? જેવું જેવું કર્મ; જેની જેવી લાયકાત તેવું તેને આપે. એજ બતાવી આપે છે કે પ્રભુને ત્યાં મામા માશીનું નથી. તે તો ન્યાયી અને નિષ્પક્ષપાતી છે માટે પ્રભુને ઝોળખી લો. આપણે મનુષ્ય દેહનો અત્યંત લાલ મેળવી લેવો એજ આપણું કર્તવ્ય છે. અહીં પણ જેણે એકમાં નાણું જમા કરાવ્યું નથી તેનો “એક” સ્વીકારાતો નથી. તો ખૂબની એકમાં પણ “દીવા વિના ક્યાંથી પામીએ. “ માન ભોગવે ઉત્તમ નિત્ય, દત્ત વિના ક્યાંથી પામીએ વિત્ત. જે જે વૈકુંઠરાય. ૧.” માટે આ કાયા હોડીનો સદુપયોગ કરે.

૯૭. ગીતિ

મહા પુણ્યે મળી છે, કાયા હોડી અરે ભાઈ તુજને,
જ્યાં લગી સાજ એ છે, ત્યાં સુધી તું પ્રભુને ભજને. ૧
રામા રામા રામા, હરે હરે રામા.

આ કાયા રૂપી હોડી મહા પુણ્ય કર્મોથી મળી છે. તે જ્યાં સુધી તારી પાસે છે, ત્યાં સુધી ભગવત ભજન કરવામાં એનો લાલ લઈ લે. વૈકુંઠ પહોંચવાના સાધનો શોધી લે. વૈકુંઠ પહોંચવામાં જેડીઆ બંદર પ્રથમ સાધન છે. બંદર એટલે વ્યાપારનું મથક. બંદરે માલ ચડે. કથામાં પુણ્ય પણ્ય એટલે પુણ્ય રૂપી માલ વહેંચાય. જે એનો ગ્રાહક હોય તેને તે મળે. કેમકે તે શ્રવણ મનન અને નિદિધ્યાસન કરે છે. પછી તે તેની કીંમત એક પાછ આપે કે એક લાખ આપે; તે તેની જેવી શ્રદ્ધા. પણ દયાળુ પરોપકારી પ્રભુ તેમાં કાંઈ વહેંચે વંચી કરે નહિ. સર્વ ભક્તને સમાન ગણે. નમ્ર ભાવ રાખે. સમદષ્ટિ રાખે. “સમં હિ પરમં સુખમ્” ભગવાન કહે છે કે:—

समो हि सर्व भूतेषु न मे द्वेषोऽस्ति न प्रियः ।

ક્ષમા તિતિક્ષા રાખે, બીજાને માફ કરે. અને પોતે દુઃખ વેઠે એ તિતિક્ષા કહેવાય.

કહ્યું છે કે:—મે મજ્જન્તિ તુ માં મક્તયા મયિ તે તેષુ જાપ્યહમ્ ।

જેના જેવાં કર્મ દાન, તેવાં ફળ તેને આપોઆપ મળે. પુણ્યશાળીને પરમ પદ વૈકુંઠ પ્રાપ્ત થાય. વૈકુંઠ મર્ગ સહેલો નથી, એ, નિદોષ ગુરુ આચાર ત્રિચારથી ઉપદેશ કરી બતાવે છે. તે ફેટલાકને બહોલો લાગે છે. અને ફેટલાકને તેમાં શંકા ઉપન્ન થાય છે. આપણી કથામાં નાની નાની બે બાલિકા વૈકુંઠનો માર્ગ આપણને દરરોજ બતાવે છે. ધન્ય છે એમના વૈર્યને,

તિતિક્ષાને, અને દેહ ખતીલાપણાને. એ બાલિકા કાણુ ? તે સાંભળો.

૯૮. મરાઠી સાખી.

માલતી એને અરણિકા એ, વૈકુંઠમાર્ગ બતાવે,

હાથે હાથમાં ગાલીને તે, ધીમે ધીમે આવે,

સુણો મહારાજજી, એ. એ. એ.

પ્રભુને હાર પહેરાવે, સુણો મહાપ્રભુજી. ૧

આંહી કથામાં લોક ઝાઝા આવે, મહારાજને હાર પહેરાવવા આવનાર ગમે તે રસ્તેથી મુરકેલી વગર આવી શકે, એવી વ્યવસ્થાવાળું રથજી તથા રચના હોવી જોઈએ, કે જેથી કેટલાક શ્રીતા ભીડ જોઈ અહારોપ્યાર પાછા જાય નહી. છોકરાનો વર્ગ જુદો જોઈએ, મરદોનો વર્ગ જુદો, છોકરીઓનો જુદો. સ્ત્રીઓની બેઠક જુદી જોઈએ. અહીં તો સ્ત્રીઓને પાછળ બેસવાની પણ જગા મળે નહીં, ને નાની નાની છોકરીઓ આગળ બેસી વાલો કરી પાછળનાને કથા સાંભળવા દેય નહી. એ કંઈ દીક કહેવાય ? કથામાં દુઃખ વેડી કોઈને જગા આપીએ તો એક અગીઆરસનું પુણ્ય મળે છે. આ જગતમાં આવી નાત્રી નાની અને બીજી મોટી મોટી અનેક પ્રકારની મુરકેલીઓ જે, તે મુરકેલીમાં પણ એક ચિન્તે ભક્તિભાવથી નિર્દોષ પછે પોતાનું કામ જે પાર પાડે છે તે વૈકુંઠ માર્ગદર્શક થાય છે. નાની નાની છોકરીઓ સાક્ષતી અને અરણિકા વગેરે કુમારિકાઓ જે વેળા હાર હાથમાં લઈને દૂરથી ભીડાભીડમાંથી પડતી આપડતી-પ્રભુના અંસદાથી જન્મનાજીના એ ભાગ થયલા તેમ ગીરદીના એ ભાગ કરતી વચમાં બેઠેલી મંત્રા જમના લીલાવતી કલાવતી વગેરે સ્ત્રીઓની વચ્ચે થઈ રહેતો કાઠી, એમના સ્પર્શથી તેમનાં માથાં ઉઘડી જાય તો તેમના સેંથાના એળેલા એ ભાગ જોતી જોતી, પોતાના હાથમાંના હારને સાચવતી, સર્પસર્પ થતા પુણ્ય સર્પને રમાડતી નામ કન્યા જેવી, જનક રાજના પય પ્યાલા પેડે હાર પરજ એકાગ્ર દષ્ટિ સિદ્ધ કરતી, માંડમાંડ પાંચ મીનીટે હાકારજી આગળ આવી શકતી, અને આવે કે હાકારજીને હાર દેખાડે અને તે સ્વીકારે તે ખેલેલાં તો ભગવાનને બોળવી હાકારજી આગળથી હાર ખેંચી લેલ, અને મહારાજજીની ઉડમાં તે હાર પહેરાવી દે છે. આવો કુંઠીત વૈકુંઠનો માર્ગ ભવિષ્યે ભક્તો માટે સેવાધર્મથી અને કંઈક હામાશીલ સ્વભાવથી સરળ થઈ જાય છે, તે પછી તમામ મુરકેલી વેડી, ભાલ રાખી, ધમ્મું પારે પાડી એમિતે ધ્યાન રાખી ભક્તિ કરે તેને વૈકુંઠનો માર્ગ કેમ નહીં જડે ?

જડે જડે ને જડે. માટે કહ્યું છે કે:—“માલતી બેન ને અરણિકા બે વૈકુંઠ માર્ગ બતાવે.”

વૈકુંઠ જેવા આનંદમાં પણ વિદન આવવા માંડ્યા, પણ સૂર્ય પ્રભુ કંઈ સાધારણ મનુષ્ય નહીં કે જરા જરામાં લય પામે. આ સૃષ્ટિમાં કંકુનો ચાલો સર્વને જ્ઞાલો છે. ગળીના ચાંભાની કાણુ ઈચ્છા કરે? પાપના પોટલાં શું કામ બાંધવા?

૯૬. ફેરબો.

મત બાધારે ગઠ્ઠીઆં, અપ જશ કી,

અપ જશકી રે, અપજશકી. મત.

નિંદા કરીને પાપ ન ધોઈએ, તે તો નિશાની પરવશકારે. મત. ૧.

આપણેથી કદાપિ કોઈનું ભલું ન થાય તો કંઈ નહીં, પણ ખરૂં તો કદી કોઈનું કરવુંજ નહીં. “ચારિત્ર” એજ મનુષ્ય. નિંદા કરીને અપજશ થા માટે લેવો? અને તો પુણ્યના કામ કરીને તરવું ને તારવું. નિંદા કરનાર ઇર્ષ્યા કરનાર પરવશ થઈ જાય છે, સ્વભાન-સ્વરૂપને ભૂલી જાય છે. રવેચ્છા, સ્વચ્છાદી બનાવે છે. કુદરતે શેરને માથે સવાશેર કરીજી મુકેલો છે. મનુષ્ય પોતાના ગૌરવને ભૂલી જઈ ઇર્ષ્યા કરે તો ઇર્ષ્યાખોર કહેવાય. અમે ઇર્ષ્યાખોરને એક નવો વેપાર નીકળી આવે છે. એ વેપાર નફા ઘરનેનો છે. બલકે, સમજે તો, તદન ખોટનો વેપાર છે. અહીં ને તહીં, આ લોકમાં ને પરલોકમાં, અત્ર ને તત્ર, આ પાર ને તે પાર, બેપાર, નારાજ અને તારાજ કરવાવાળો એ વેપાર છે. એથી તો ઉપાધિનું ભૂત વગગે છે, તે આપિ બાધિને બોલાવી લાવે છે. અને પંચ મહાભૂતના પૂતળાં બેળાં થાય છે. “સભા”નો “ભાસ” થયો કે પછી બાજી હાથમાં રહેતી નથી. કુદરત સાથે કુસ્તી કરવામાં કાણુ ફાવે છે? જીત મળેજ નહીં. માટે કહે છે કે:—“મત બાધારે ગઠ્ઠીઆં અપજશકી”. દ્રેષ કે દ્વલગીરીનું મૂળ કારણ માફ તારૂં છે. મમત્વ સર્વ પાપનું મૂળ છે. માટે “માફ” તજી સર્વને આપણા જેવા સમાન ગણવા.

૧૦૦ હુલો.

હરિ હરી લો સર્વ કંઈ, હરિ રહો મુજ સાથ,

માફ તારૂં તું હરે, તો તું મરો નાથ. ૧. સીયાવર.

હે પ્રભુ સર્વ કંઈ ભલે લઈ લો. હું તમારો છું. તમે મારા છો. એમ તમારા પર મારો પૂર્ણ વિશ્વાસ રહો. અને તમે મારા રહો મને સુખદિ આપો. મારી કુખ્તિ કાપો. માફ તારૂં હરનારને વશુએવ કહે બકમ છે અને

એવા સરલ હૃદયના હરિજનને મારા હબર વાર વંચન છે. ઠહું છે કે:-

अयं निजः परा वेति गणना लघुचेतसाम् ।

उदार चरितार्ता तु बहुधैव हृदयकम् ॥

લઘુચેતસના મન વિકારી થઈ અદેખાઈ—નિંદામાં પરવશ થાય છે. પણ ઉદાર ચરિત—મોટા મનવાળાને તો આખી વસુધા, આખું જગત, પોતાનું કુટુંબ જ છે, હું બ્રહ્મણ્ય છું, માટે વાણીઆને કે કણબીને મારાથી નમાય ? જે નમું તો માખાપ લાગે, પાપ લાગે ; આવી બેદ બુદ્ધિ ભ્રમજન્ય દુરાગ્રહ છે. હા, વહેવારમાં બાપ પોતાના દીકરાને લાંબો થઈ પડે લાગે, તો લોકો જરા હસે ખરા, પણ બાપનો આશય એમ કરવામાં શો હશે ? બ્રહ્મણ્ય શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન જે ક્ષત્રિય છે તેને નમતા નથી ? પણ તેનો આશય ભગવત્ દષ્ટિ છે, જ્યાં સુધી ભગવત્ દષ્ટિ નથી, અને ખુણે ખોચરે અહંભાવ સ્ફુરે છે ત્યાં સુધી મોક્ષની આશા વૃથા છે, બ્રહ્મત્વનો અધિકાર 'નમન ન થાય' એવી અહંભાવ ભરી માન્યતાને ધિક્કારે છે, અને એવી માન્યતા વાળાનો 'ધી' કાર—બુદ્ધિકાર—બહુ રેખે ભરાય છે. ધરના ભાઈ જેનો મોટા નાનાનો ગર્વ કરે તો ધરના વડીલ પિતાને માહું લાગે એ સ્વાભાવિક છે, પ્રભુને ત્યાં બ્રહ્મણ્ય મોટો ભાઈ છે, શૂદ્ર કેનિષ્ઠ બંધુ છે. ન્યાયી પ્રભુને તો બ્રહ્મણ્ય, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શૂદ્ર સર્વે પોતાના બાળક છે. પ્રભુને તો આ તંત્ર ચલાબવું છે.

૧૦૧ કુવાલી

મોહનનો મોહીની મંત્ર ચલાવે આ બધું તંત્ર,

આ જગતનું તંત્ર ચલાવનાર પ્રભુની મોહીનીમાં આ જગત ચાલે છે. આમયજ્ઞ સર્વ ભૂતાનિ ચંત્રાહવાનિ માયયા । માટે ગર્વ ગળ પર ચડેલાંએએ બહુ તપાસીને નમ્રભાવે જીવન યાત્રામાં પસાર થવું જોઈએ. કે જેથી પ્રભુ રાંછ રહે. નહીં તો પ્રભુની લાકડીને કંઈ અવાજ નથી. જલપ્રલય વગેરે તેને ત્યાં તૈયાર છે. તે ક્યારે, ક્યાં, અને કેમ આવે તે સમજાવું નથી. સમજે તે તો પ્રભુથી ડરે અને નહાં કરવાનું ન કરે અને કરવાનું તે તો અવશ્ય કરે કરે ને કરે. જળ પ્રલય ક્યાં થયો ?

૧૦૨. કુટુંબ.

વડોદરે ને કાઠીઆવાડ, જળપ્રલયનો બગાડ,

ગુજરાતમાં પણ થાડ, એક સુરત બચ્યું.

વડોદરે કાઠીઆવાડ વગેરે સ્થળે જળપ્રલયે ભારે નુકશાન કર્યું. કેટલીક વાર એમ પણ બને છે કે ધર્મીને ઘેર ઘાડ ને કસાઇને ઘેર કુશળ. પરંતુ પ્રભુ પોતે જ કરે તે કાંઈ પણ કારણ વગર કરેજ નહીં. માટે પ્રભુ રાજ રહે એવુંજ વર્તન કરવું કે જેથી પ્રભુ કૃપા કાયમ રહે. જળપ્રલયથી કરોડોનું નુકશાન છાપામાં છપાયું. લાખો રૂપીઆના રીલીફ ફન્ડ મુંબઈ વગેરે સ્થળે એકઠાં કરવામાં આવ્યાં. સરકારે પણ એ નુકશાનની વાત સ્વીકારી, અને બનતી મદદ કરી ગુજરાતમાં કડી પ્રાંત વગેરે સ્થળોમાં જલ પ્રલયે કાળો કેર વર્ત્યો. પ્રભુ કૃપાથી સુરત બચી ગયું. સૂર્યપુરની પ્રજા સૂર્ય પ્રભુની કથાથી તથા અન્ય ઉપદેશકાના ઉપદેશોથી કર્તવ્ય બજાવી કૃતકૃત્ય થઇ. કહેવત છે કે “એકને પાપે વહાણુ ડૂબે અને એકનું” પુણ્ય બીજાને તારે” તેમ એકાદનું પાપ સૌને નડે છતાં એકના પુન્યથી-કે પ્રભુ કૃપાથી-સુરત શહેર આપું સહિસલામત રહ્યું. એ કથા કીત નતો પ્રભાવ છે, એમ ભકત લોક વૈષ્ણવ લોક ધર્મિષ્ઠ લોક માનવા લાગ્યા. દરેક માણસ તરે છે પોતપોતાને તુમડે અને દુઃખી થાય છે પોતપોતાને ગુમડે. પણ નહીં ગુમડાના ગુમડા કરે છે. પોતાના ચાંદાને ચોળી ચોળીને ચીકણાં કરે છે. એમ નથી જાણતા કે જીવ જીવને આસરે છે. એ તો અન્યોઅન્ય અરસપરસના લાભનું ફંડ છે. પાંચ આંગળીએ પોંચે સબધો છે.

અસલ આગ રેલ આંહી, ધણી થાય સુરત માંહી,
પણ કથાનો મહિમાય, જેથી સુરત બચ્યું. ૨

સુરતમાં કોઇ મહાત્માનો કોપ થયો હશે. તેથી આગ રેલથી સુરતની પાંચેમાલી થતીજ આવી છે. અમદાવાદમાં માણેકચોકમાં માણેક પ્રભુ નામના મહાત્માની આવીજ વાત ચાલે છે. સુરત પર શિવાજીએ બે સ્વારી કરી લાખો રૂપીઆનું ધન હરણુ કરેલું. એમ છતાં તેણે હિંદુધર્મનું રક્ષણ કરેલું, આજે પણ ધર્મ સંબંધી બાબતો વેળા “શિવાજી” જેવા શુરવીરનું સ્મરણુ સહેજે થઇ આવે છે. શિવાજીનો “વાજી” એટલે ઘોડો સાંજ સુધીમાં કેટલાક ગાઉ સુધી ફેદાફેદ કરતો હતો ! વળી આજ સુધીમાં મોટી મોટી આગ સુરતમાં કેટલીએ લાગી હશે. મોટી આગ વેળા શેઠ ભણુશાળીજ વગેરે પુણ્યશાળી ભાગ્યશાળી ધનાઢ્ય શ્રીમંતોએ પાણીને બદલે દહીંના માટલે માટલાં છંટાવી આગને નરમ પાડેલી. એ તેમનું દેશભિમાન હતું, એ તેમની જાહોજલાલી હતી, એ તેમની ઉદારતા હતી, એ તેમની ખીજવા

શક્તિ રીઝવવાની મુક્તિ હતી. રેલ તો સુરતમાં આવ્યાજ કરે. મોટી રેલો આવેલી તેના તો હજી સુધી નીશાન સુપ્રસિધ્ધ સ્થળોમાં સુરત બતાવ્યા હરે છે. એવી રહતી સુરત થવાના કારણો છતાં ‘સુરત સુનાની સુરત’ હેવાઇ એ વાત સુરત શહેરના ઇતિહાસમાં ગણીતી છે.

એવા સુરતના લોકો પૈકી રાજેશ્રી ત્રવાડીજી જેવાના પુણ્ય પ્રભાવથી માલાજી જેવા સુમથકમાં આજે પણ કથા કીર્તન થાય છે, અને તેનો ત્રાલ સુરતની પ્રભા છે અને તે પુણ્યે આ ચુન્દરાતના જળપ્રલયમાં માલાજીના દેવાજ્ઞના પુણ્યાલયથી તથા આસપાસના ભક્તિ ભાવથી શહેર સુરત પ્રભુકૃપાથી બચી ગયું છે. બોલો બાલાજી મહારાજ કી જે. એ ઈનેશ્રીના દાનના પ્રતાપ છે.

જીવો દાનનો મહિમાય, એથી પુણ્ય બહુ થાય.

પાપ વિધન દૂર જાય, પ્રભુ રાજ રહે છે. ૩

દયા દાન ને દીનતા તરવાના ઉપાય છે. આજે તો એ છેતરાના ઉપાય પ્રધ પડ્યા છે. પાંચસોની પ્રસાદી ઠાકોરજીને ધરાવી પાંચ લાખના હીરા મોતી માણેક પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા રાખનારથી પ્રભુ છેતરાતા નથી પણ માડો ખોદે તેજ પડે છે, એ કુદરતનો કાયદો ધ્યાનમાં રાખતા જેવો છે. જોભી મળે તો છુતારા લુખે ન મરે. લોભ પાપનું મૂળ છે. કામ કોષ લોભ મોહ કદા શત્રુ છે. માટે ‘‘લોભ મોહ’’ ટાળી દાન કરવું. ‘‘ખરી નેશાનું’’ દાન દાનવીરોની અચળ કીર્તિ ખડી કરે છે. મહારાજ આપણને અનેક ભોગ વેડી રીઝવે છે, તો મહારાજશ્રીને રીઝવવા માટે આપણે શું કરવું એ પ્રશ્ન પણ આપણે એકાંતમાં આપણા મનને પુછી વિચારવા જેવો છે. એ સૂર્યપ્રભુ કથાકીર્તન નાવના સુકાની છે. જોડીઆના છે, જોડવામાં-પોગમાં-ચાનયોગમાં-મુક્તિયોગમાં-સાયુજ્ય મુક્તિ આપવા અપાવવામાં કુશળ વ્યવહાર કુશળ, જગદ્ગુરુ, ચૈદ લોકના નાથ, પોતાનું વાસુદેવ નામ પોતાના ભાષને આપી દેનાર, ઉદાર, માયાદેવીએ પોતાને આપેલું, જોશી-ઓએ જોશ જોઈ નક્કી, કરેલું દીવાળી ક્ષમાએ સ્વીકારી દીપાવેલું, સૂર્ય-શંકર એવું તેજસ્વી નામ, ગ્રહણ કરી તેમાં આનંદ માનનાર સૂર્ય પ્રભુ આ કાયા મામાની કર્મકથા કરવા ભવાટવીમાં ભટકે છે. એ ભાવિક ભક્તોને માટે એમણે આપેલો એક મહાન ભોગ છે.

પ્રભુ કહે છે કે :-

જન્મ કર્મ ચ મે દિવ્યમેવ યો વેસિ તત્ત્વતઃ ।
ત્યક્ત્વા દેહં પુનઃજન્મ નૈતિ મામેતિ સોઽચ્યુતઃ ॥

વળી કહ્યું છે કે—

અવજાનાતિ માં મૂઠા માનુષી તનુમાશ્રિતમ્ ॥

એના કરતાં શું વધારે કહે ? દોઝ વગાડીને ખુલ્લે ખુલ્લું કહે છે. શ્રી ગીતાજીનું ડીંગડી'મ તો દુંદુભી—નગારું છે. સૂર્ય પ્રભુ પોતે પૂર્ણ પુરુષોત્તમ છે, માટે ભગવાનને ઓળખો અને પૂર્ણ પુરુષોત્તમ થાઓ. દેવ-શર્માની પેઠે, તન બદલ ઠેકાણે રાખી, ધન અને મન અર્પણ કરો. પાછળથી પસ્તાવો રહી જાય નહીં તે ધ્યાનમાં રાખજો. જે નહીં ઓળખે તે તો એમને એમ રહેશે, ઓઢવની પેઠે ઓળખી લેશે તેનું કામ થઇ જશે. અને ઠેકાણે પડી ઠીક ઠીક શકશે.

૧૦૩. પ્રાતઃપ્રણામનો કકંકા.

દયા દાન ને દીનતા, છે તરવાના ઉપાય;

કરીએ શ્રીકૃષ્ણ ઉપાસના, ધરીએ રૂદીઆમાં ધ્યાન ૧.

દયા રાખીએ, દીનતા રાખીએ, દાન કરીએ. દાન એજ જીવન. રૂદી-માં ધ્યાન રાખીએ, કૂદીઆમાં ધ્યાન રાખીએ છીએ તેને બદલે રૂદીઆમાં ધ્યાન રાખી તેમાં પ્રભુને પધરાવીએ તો લક્ષ્મીવર પ્રસન્ન રહે. શ્રી પ્રભુના ઓળામાં તેની માનીતી ચંચળ કહેવાતી લક્ષ્મી દેવીને પધરાવીએ પણ લક્ષ્મી એવી તો ચંચળ છે કે તે મનને પણ પોતાના જેવું ચંચળ બનાવી દે છે. પૂર્વના સંસ્કાર વિના દાન કરવું ગમે નહીં. મોટી મોટી બાઇઓ થાળીમાં પછ પછ મુકે. વાહ ધન્ય છે. સુપાત્રે દાન કરવું એ કર્તવ્ય છે. પણ અંથી છુટે નહીં. કાચળીની ગાંઠ છોડવી સહેલી નથી. હાલ્યઅંથી છૂટવી વધુ મુશ્કેલ છે. અધિકાર વિના જે કંઈ પ્રાપ્ત થાય છે, તેની ઓળખ થતી નથી. તેમાં વિશ્વાસ બેસતો નથી. શંકાઓ ઉત્પન્ન થાય છે. ચમત્કાર વગર નમસ્કાર ક્યાં છે ? શ્રદ્ધા ક્યાંથી ભાવવી ? શ્રદ્ધા કંઈ બળરમાં વેચાતી મળતી નથી. ઓળખવા કેવી રીતે ? નાની મોટી કરતાં કુવારા રહેવું બહેતર છે. એ કંઈ જોડકમીની કે જોરજુલમથી મનાવવાની વાત નથી કેમકે અંતરાય વિદ્યોપ સામા થઇ વિરોધી ભાવના ઉપજાવે છે. કદાચ દાન કરવા મન થાય તો મન પાછું હડી જાય. ઢકે નહીં. દહ રહે નહીં. પણ હાથે તે સાથે કહ્યું છે કે :—

હસ્તસ્ય મૂષણં દાનં સત્યં કણ્ઠસ્ય મૂષણં ।
 શ્રોત્રસ્ય મૂષણં સાસ્ત્રં મૂષણે કિં પ્રયોજનમ્ ॥

હાથનો શણુગાર દાન, કંઠનો શણુગાર સત્ય છે. હીરા કંઠી નહીં હોં-
 કાનનો શણુગાર કથા છે. શાસ્ત્ર છે, અને બાકી તો બીજા શણુગારથી
 શું વિશેષ છે? સમજે તેને ઢીંગલા શણુગારની શી કીંમત છે? ઘોઘર
 રાણાને પણ ઘરેણું અને પ્રસાદ તો હોય છે. માટે તરત દાને મહા પુણ્ય.
 પગ ચુરી જવાય અને પંખળ મેલ ઉપડી જાય. પંચ પ્રાણ મેળ તો
 માયાનો ખેલ છે અને ક્ષણ ભંચુર છે. તેમ છતાં દાન તરફ રૂચી થવીજ
 મુશ્કેલ; કદાચ થાય તો કોઈના ભમાવ્યાથી કે આપણા હડાપણુ અને
 જ્ઞાનના ગર્વથી કે મન ભમી જવાથી રૂચી ઉડી જાય. એ પૂર્વ જન્મનો
 અંતરાય. માટે દૃઢ નિશ્ચય રાખીએ તો વિકટ અંતરાય દૂર થાય અને નિકટ
 પ્રભૂતા પ્રાપ્ત થાય. અને ઠરીને ઢેકાણે બેસીએ. એવું ઢેકાણું વૈકુંઠ, જ્યાંથી
 સૂર્યપ્રભુ કેમ ખસ્યા તે તમે જાણો છો. માયા રાખેથી પણ વૈકુંઠ જાય
 અને માયા કાઢેથી પણ વૈકુંઠ જાય. માયાની ઉપાધિમાં સાવધાન રહેવું. વિધિ
 નિષેધનો દુરાગ્રહ મુક્તિપ્રદ નથી. સત્યાગ્રહ સારો છે. માયાની રચરણા કે સંભા-
 રણા વિકારી ન બનાવે એ જ જીવન મુક્તિ. સૂર્યપ્રભુ સ્ત્રીની બુદ્ધિએ ચાલવાથી
 વૈકુંઠ છોડી અવની પર આવી પડ્યા તે કોઈને અજાણ્યું છે? અને
 મુશ્કેલી વેઠે છે પણ મુશ્કેલી વિના મહત્તા પાછી પ્રાપ્ત થાય કેમ?

૧૦૪ પદ.

તમે વૈકુંઠથી ખસીઆરે, રંગરસીઆ, તમે જોડીઆ માંહી વસીઆરે,
 રંગરસીઆ.

સુરત પધારીને આનંદ વધાર્યા, ભક્તોને દેખીને હસીયારે, રંગ ૧

સૂર્યપ્રભુ વૈકુંઠથી જોડીઆ બંદર પધાર્યા, ત્યાંથી સુરત કથા કરવા
 આવ્યા. નર અને નારાયણને તેમજ ભક્ત અને ભગવાનને કેટલું બહું
 છેડું દેખાય છે, તે અંતર અંતરાય દૂર કરી ભગવાન છેક પાસે છે એ
 બતાવવા સૂર્યપ્રભુ બધ્યાં છાકરાંનો વિયોગ વેડી પરદેશમાં પધારી કથા
 કીર્તન કરે છે. આહાર નિદ્રા ભય અને મૈથુન એ ચારે, પશુ અને મનુષ્યને
 સામાન્ય છે. પરંતુ મનુષ્યમાં બુદ્ધિ તત્વ છે એ વાત વિશેષ છે. બુદ્ધિથી
 વિચાર કરો. સુવિચારે સુઆચાર કરો. સદાચરણથી ચાલો.
 તમે કહેશો કે સદા ચરણથીજ ચાલીએ છીએ. ચરણથી નહીં તો હાથે
 વતી વાંદરા પેડે ચાલીએ છીએ? ગોરીલા નામના વાંદરાની પેડે? નહીં

નહી, તેમ નહીં. પણ વાનર જેવા મનને વશ કરી આશો. નીતિએ નારાયણ વસે છે. માટે નેતિ નેતિ કરવાને બદલે નીતિ નીતિ કરો. અને નીતિ-મય જીવનને વરો. બુદ્ધિનો સદુપયોગ કરો, દુરુપયોગ કે નિરુપયોગ મ કરો. તરો અને તરો, હે પ્રભુ પાર ઉતારો. મનુષ્ય દેહ હીરો માંડમાંડ હાથ આવ્યો છે. તે ગમેલ ભારી ફાંકી ફગાવી ના દો. અધિકાર વિના વસ્તુ મળે તેની કીંમત સમજાય નહી તેથી કંઈ “વસ્તુ” કોડીના મુલની નથી. તે તો અમુલ્ય છે. ભૂલથી ‘વસ્તુ’ ને તૃથા જવા દઇએ છઇએ. ઘેર ખેંદા ગંગા આવે તે કેમ ગુમાવી દો છો ? અલભ્ય લાભ છે; છતાં મનુષ્યનું અભિમાન એવું છે કે તેતો પ્રભુને પણ મનુષ્ય રૂપે જ કે પથ્થર રૂપે જ જુવે છે. ખીલાડીનો પ્રભુ મોટો ખીલાડો. આકાશ જેવડો. સતીનો સ્વામી મોટો સતો. હૂતીનો હૂતો. કાકદૃષ્ટિ કાંદા જુવે. વાંકદૃષ્ટિ વાંધા જુવે. અને દોષદૃષ્ટિ ચાંદા જુવે. સત્યદૃષ્ટિ ચાંદો જુવે ચંદ્રને જુવે, અને પ્રભૂના દરબારનો સુવર્ણ ચંદ્રક પ્રાપ્ત કરે. પણ ફસાવનાર, ખરી વસ્તુને ખરી માનતા અચકાય છે, અને ફસાવવા જતાં પોતેજ ફસી જાય છે.

ફસાવનારે તો બહુ ફસાવ્યા કોઇ થકી નહીં ફસીયારે. રંગ ૨.

સહુની કસોટીમાં પાસ ઉતરીઆ, સવેના હાંપામા ઠમીયારે. રંગ ૩.

તમે કહેશો કે આતો વકીલ વકાલત કરે છે. ના તેમ નથી. જોડો વિચાર કરો અને તમને પૂર્ણ ખાતરી થાય કે મહારાજ લાયક છે તોજ લાખો આપજો. નહી તો ગાંધીને ત્યાં લાખ મળે છે તે તરફ દ્રષ્ટિ કરજો. મહારાજ લાયક નથી એમ લાગે તો મહા મહેનતે મેળવેલી એક પાઇ પણ વ્યર્થ નકામી ખરચશો નહીં. મહારાજના નશીબનું કેથે જાય એમ નથી ? અરે ! વકાલત થાય છે એમ લાગે તો પણ ઠીક છે. વકીલ સાહેબ ઓધવનો અવનાર હશે ! સુતરીઆજી પોતે ઓધવ સંપ્રદાયના પેણુવ છે. પ્રભુની વકાલત વ્રજમાં કરેલી હશે તે આવી પણ પ્રભુની વકાલત-ભક્તિ કરેજ તો. પ્રભુની વકાલત કેમ નહી કરે. મોટરમાં બેસે તેજ પ્રભુ હોઇ શકે, ને રખડતા ફરે તે પ્રભુ ન હોય એવો કઇ નીયમ નથી. ચારિત્રવાન ચમત્કારી પુરૂષ હોય તો તે બસ છે. પ્રભુના કાયદા જેને ખબર હોય તેનેજ પ્રભુના દરબારની સનદ મળે છે. અને તેજ ત્યાંની વકાલત પ્રભુ કૃપાથી કરી શકે છે. વકીલ બારિસ્ટર તો આ દુનીયાના ચમત્કારી પંચ મહાભૂતના પ્રખ્યાત પૂતળાં છે. કંઈક એનાથી ધ્રુજે છે. એમના બુદ્ધિબળથી તો જગત આખું તોળા તોળા પોકારે છે. તેઓ તો અક્ષલના ભંડાર છે. પણ અફશોશ છે

કે પ્રભુની આજ્ઞા કથાની શોધ કરવા તેમને પુરસદ નથી, અગાધ બુદ્ધિ-
બળથી આંહીના વકીલ પારિશ્વર બીજાને ફાંસીમાંથી છોડાવે પણ પ્રભુના
દરબારના વકીલ પોતાને અને બધાને જન્મ મરણની ફાંસીમાંથી-એડીમાંથી
છોડાવવા પ્રયત્ન કરી પોતાનું વકીલ નામ સાર્થક કરે છે અને સર્વ સાથે
ગર્વવશ બાલીશતર-બાલીશતમ રહી ધન્યરચ્છાનુસાર વર્તન કરે છે.

ડંસ દેવારે, ડંસ અજમાવ્યા, સૌની બહારે પ્રભુ ધસીઆરે, રંગ. ૪
લક્ષ્મીજી સમુદ્રમાંથી એક રત્ન તરીકે પ્રગટ થયા ત્યારે બધું મળીને
ચૌદ રત્ન સમુદ્રમાંથી નીકળેલા એટલે કે લક્ષ્મીજી પોતાની સાથે બીજાં તેર
રત્ન લાવેલા; તે કયા કયા ?

લક્ષ્મી કૌસ્તુભ પારિજાતક સુરા ધનવન્તરી ચંદ્રમાઃ ।

ગાઘઃ કામદુષાઃ સુરેશ્વરગજો રમતવિ દેવાંગના ॥

અશ્વઃ સસમુલ્લો વિષં હરિધનુઃ શંખો મૃતશ્ચાંકુષે ।

રત્નાત્રીતિ ચતુર્દશ પ્રતિદિનં કુર્વન્તુ વૉ મંગલમ્ ॥૧॥

લક્ષ્મીજી સમુદ્રમાંથી એક રત્ન તરીકે પ્રગટ થયા ત્યારે બધું મળીને
તેર રત્ન લાવેલા; તે કયા કયા ?

લક્ષ્મી કૌસ્તુભમણિ, પારિજાતક વૃક્ષ, સુરા એટલે પીવાનો દારૂ, ધનવ-
ન્તરી દેવવૈદ, ચંદ્રમા, અશ્વ સાત મહોડાનો, વિષ એટલે ઝેર, હરિધનુષ,
શંખ, અમૃત, એટલા ૧૪ સમુદ્રમાંના રત્નો છે. છોકરો નહીં માનતો હોય
તો તેને “માર” મારે તે પણ ચૌદમું રત્ન કહેવાય. હવે આ પ્રમાણે
સમુદ્રના ૧૪ રત્ન કાંઈ સહેલાઈથી નીકળ્યા નથી. ધૈર્યરૂપી મંદરાચળ સાથે
અહંકારનું નેતરું બાંધી સંસાર સમુદ્રનું મંથન ચાલે છે. દેવ દાનવ બેળા
છે. અહંકાર નેતરનો આગલો ભાગ અસુર લેકને હાથ. અભિમાનરૂપી
સર્પ જેનામાં હોય તે ફૂ—તો કરેજ તો અને ડંસ દેવા પણ મથે. પછી
ફાવે ન ફાવે એ જુદી વાત છે. દેવી લોકના હાથમાં પાછલો ભાગ—દ્રેષા-
હંકાર-કલેશાહંકાર-લેશાહંકાર રહી ગયો હોય તે અહંકારનું પુછકુંજ
સમજવું. એવું “હું” “તું” પુછકું નહીં છાડે તો કથારૂપી સમુદ્રમાં
મંથન રાજ થાય છે તેમાંથી અમૃત અને વિષ બેઉ નીકળે છે. નીકળે છે
એકજ વાણી પણ તે કાઢને અમૃત રૂપે લાગે ને કાઢને વિષરૂપે ભાસે.
સમજન અમૃત લે છે અને વિષ પ્રકૃતિના અમૃતને પણ વિષની ભાવના
કરી વિષ બનાવી સર્વને વિષરૂપે દર્શાવે છે. કથામાં અંતરાયવાળા બાધે
છે. કુંભકણ્યુ નમઃ માયા ફટનો કાળફટનો છુટડો—કંઈક ગયું કરી—

સમજન પી જાય છે. પણ ઝેરવેર કરતા નથી. શંકરની પેઠે કાલકૂટ ઝેર પી જઇને પરાપકારી ક્ષમાશીલ થાય છે. દુર્યોધન જેવા અહંકારી પુરુષો શાનો અહંકાર કરે છે ? તે સમજ પડતી નથી. શક્તિ, ધન, વિદ્યા રૂપ સત્તા કંઈ પણ ગર્વ કરવા માટે પૂરતાં નથી. વળી ગર્વગંજન પ્રભુને ગર્વ વહાલો નથી. શંકરે ગર્વ કર્યો તેથી પ્રભુએ પોતે જ્યાં કયા કરે ત્યાં શંકરને પોતાના જેવા સમર્થ ગણી તાંડવ કરવા અથવા તો પાંડવ કથામાં હારમોતીઅમ વગાડવા મિત્ર તરીકે ભાઈ જેવા ગણી સાથે લીધા, કે જેથી ફરીથી ગર્વ કરે નહીં. મોતીલાલ શંકરનો અવતાર છે. એને તો આંકડા ધંતુરાના હાર અર્પવા જોઈએ. એને તો વાળુ વગાડવું પડે છે. પણ સૂર્ય બિચારાને તો આકાશમાં અદ્ધર લટકીને અંતરીક્ષે રહેવું પડે છે. ઉદરનિમિત્ત બહુ કૃતવેશ. પેટ કરાવે વેઠ, પેટ વાળું વજડાવે. અરે આ વાળું તો અલૌકિક છે. પણ તે એક ચિન્તે સાંભળવા કોને છે ? વાળું ટબલા વાગે છે તે તો એક કાને સાંભળીને બીજા કાને કાઢી નંખાય છે. બરાબર સાંભળીને અમલ કરે તો અમલ એટલે મળ રહિત નિર્મળ થાય. અને અમલની ખુમારી ઉતરે નહીં એવી કથા સૂર્ય પ્રભુ સંભળાવે છે. એ કથાનો લાગેલો રંગ હૃદયપટ ફાટે તોપણ શીટે નહીં. જીવન મુક્તિ થઈ જાય.

મનુષ્ય દેહે આ પ્રભુજીતો, વૈકુંઠ વહાલા વસીયારે, રંગ. પ.

સૂર્ય પ્રભુ વૈકુંઠ છોડી, જોડીઆ છોડી, ભકતો માટે મનુષ્ય દેહે મૃત્યુ લોકમાં આવી સુરત પધારેલા છે. અને વૈકુંઠમાં હોય તેમ વિકુંઠિત છે. માટે નાથને નમો અને ગમો અને વિજ્ઞાન વિભૂતિ લો. અને ઉપદેશ ગૃહણ કરી જીવનની જ્યોતિને ઉજવળ બનાવો, નીતિમય બનાવો. અનાથ હોય કે સનાથ હોય પણ “નાથ”માં “નાથ” ભળે ત્યારે નાથના નાથ શ્રી નાથજી થવાય. ભકતોમાં જે જોડીઆ હોય તે જો સજોડે હાથ જોડીને જોડીઆ ગામની બાધા લેય તો તેની જોડી સલામત રહે ને સુખ પામે. એવું કરો કે જોડીઆ બંદરે એક ભવ્ય સુવર્ણ મંદીર ખડું થાય. અને તેમાં સૂર્ય પ્રભુના દહ મનને ચંચળ બનાવનાર ચંચળ બા સંતતી સાથે પતિસહ વર્તમાન સુખે રહી પ્રભુને પ્રસાદ ધરાવે. અને ત્યાં માનતાના શ્રીફળો ચડે. ત્યારેજ સુરત સોનાની મુરત છે એમ ખાતરી થશે, અને સુરતી પ્રજાના ફેલેખાં ઠરશે. અને આગ રેલ વગેરે આફતો હમેશને માટે દૂર થશે. મહાત્માના કોપથી જો દ્રોષ એવી આફત આવતી હશે તો મહાત્માની કથા

ગુજરાતમાં થતાં ગુજરાત દૂષ્ટ રેલથી બચીને સહેલ કરે છે, અને કરશે. માટે હે સુરત તારી રડતી સુરત રહેવાનું કંઈ કારણ ઉત્પન્ન કરીશ નહીં અને કોઈ સંત મહંત મહા પ્રભુનો કોપ નાહક હોરી લઈશ માં. સૂર્ય પ્રભુના જન્મથી ભાગ્યશાળી ભાણીયા કૃતકૃત્ય થયાં છે, સૂર્ય પ્રભુને જેમ જેમ કથામાં જીત મળે તેમ તેમ આપણે એને ગળામાં “હાર” આપતા જઈએ એટલે એ રાજ થશે કે એમની ‘જીત’ એ એમની જીત નથી પણ ભકતો ની જીત છે અને ભકતોએ એમને આપેલ “હાર”થી એ વધુ સંતોષ માનશે. એમને શું ? એમની જીત થાય કે હાર થાય તેની એમને શી પરવા ? એ તો જાણુ છે કે:-

યત્ર યોગેશ્વરઃ કૃણો યત્ર પાર્થો ધનુર્ધરઃ ।

તદ્રાત્ત્રી વિજયો ભૂતિ દુર્વા નીતિર્મર્તિર્મમ ॥૬॥

ન્યાં યોગેશ્વર=જોડીય ॥૧॥ કૃણુ છે, ધનુર્ધર અર્જુન છે, ત્યાં ગળામાં “હાર” પડે તે જીત જ છે. વૈજયંતી પુષ્પમાળા વિજય ચિન્હ જ છે. મોટી માણુકના ઝવેરીન “હાર” હોય ? “હાર” જેવા હોકે વળગે કે એતો સુગ્રીવ પેઠે રામના અનુરાગી થઈ રામ રામ રામ રામ કરે. જો કે મોટી મોટી કથાઓમાં તો જાણુ પોતે “રામાનુરાગી” હોયની તેમ વચમાં વચમાં રામને સંભારવાને બદલે “રામા રામા હરે હરે રામા” કહી મુક્ત કંઈ “રામા”ને પોકારવામાં આવે છે. તેને તો કોઈ પૂછતું પણ નથી. અને રામા કે રામો બોલાવ્યા છતાં કોઈ હાજર પણ થતું નથી. સૂર્યપ્રભુને કદાપિ ભકતો તરફથી “હાર” મળે તો તે “હાર” ગળેજ પડે. બીજો બધે જીત. હાર ગળે પડે એ પણ ગળે પડવાનીજ વાત છે. નીલકંઠને બદલે સૂર્યપ્રભુ કુસુમકંઠ બની રહે. કોઈ એમની વિરોધ વારતા કરે તો તે પોતે ખરી માનતા નથી. એવા સૂર્યપ્રભુ સ્વભાવેજ શાંત. એ સત્વગુણી સંતનું ચિન્હ છે. નચ્ચો તે પરમેશ્વરને ગમ્મો. એમની કથાથી શાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે. એક ચિત્ત થવાનો ગુણ પ્રાપ્ત થાય છે. એકાગ્ર થઈ એકનું ધ્યાન કરવું બની શકે છે. ભાઈઓ જે કોઈ શાંતિ પમાડે તે સંત. કહ્યું છે કે:-

ચંદનં શીતલં લોકે ચંદનાદપિ ચંદ્રમાઃ ।

ચંદ્રચંદનયો મધ્યે શીતલા સાધુ સંગતિઃ ॥૧॥

ચંદન ઠંડુ છે. ચંદ્રમા તેનાથી વધારે ઠંડા. પરંતુ સત્પુરુષ ચંદ્ર અને ચંદન કરતાં પણ વધારે શાંતિદાયક છે. એવી શાંત દાંત વેદાંત

પ્રકૃતિથી સુરતને રાજી કરી સૂર્યપ્રભુ જોડીએ પાછા પધાર્યાં. અને પોતાના મંદીર માળીઆ પુત્ર પરિવારમાં આનંદ માની કલ્લોલ કરે છે. એવામાં કાષ્ઠ દેવી પણ પરિચિત સ્વર મેઘમલ્હાર રાગ ગાતો કાને પડ્યો.

૧૦૬ સોરઠ મલ્હાર.

સાવનીઆ બરસેરે, ઝો પ્રભુ, સાવનીઆ બરસેરે,
ભાદરવા બરસેરે, ઝો પ્રભુ, સાવનીઆ બરસેરે,
હજુ પ્રભુ નહીં આયેરે, ઝો પ્રભુ, ભાદરવા બરસેરે,
ઝો પ્રભુ, સાવનીઆ બરસેરે.

એ પરિચિત સ્વર વૈકુંઠની માનીતી મહારાણી રૂપમણીનો જણાયો. રૂપમણી સર્વ મહારાણીઓનું એક ડેપ્યુટેશન લઈને સૌને તેડીને, પ્રભુને પાછા સ્વદેહે વૈકુંઠ તેડવા વિયોગનો વિલાપ કરતા આવી છે, અરેરે, પ્રભુની પટરાણી થાય તેને પણ વિયોગ ? આ શું ? આ કેમ સંભવે ? પ્રભુને પટરાણી, એ જો સંભવે તો કલ્પનામાં બધુંએ સંભવે. શંકા કરે એજ ગાંડો. અધિકારવાળો ખરો, પણ “અધિકારી” નહીં એટલે શંકા કરેજ તો. રૂપમણી શું પ્રાર્થના કરે છે, તે સાંભળો “હે દયાળુ પ્રભુ કૃપા કરો, પધારો પધારો ને પધારો.

૧૦૭ તૈયારી તૈયારી તૈયારી.

પધારો પધારો પધારો, પધારો પ્રભુ સાથે, પધારો.
પ્રભુ વિરહે સહુ મુઝાય, પધારો પ્રભુ સાથે. પધારો.
દયાળુ પ્રભુ દયા કરો.

મલ્હાર: --

આધી આધી રતીયાં, કોયલીઆ બોલે
બરસત મેઘ મલ્હાર.

ઝરમર ઝરમર છુંદ ગીરત હે, બીજલી કરત ચમકાર
સાંવરીઆ. ઝો પ્રભુ સા. ૧.

હે પ્રભુ તમારા જેવા ચતુર ચતુર્ભુજે તો જ્યાં હોય ત્યાંથી “વરસાદ પહેલા આપ બહેલા આવજો, ધરી યાદ અહીં-મદ આબાદથી” એકાદ વસ્તુ લાવજો” એમ કહેવડાવવાની વાટ જોવી ન જોઈએ. અમે તમારી વાટ જોઈ જોઈને થાકીએ તેમ છતાં અમને મળતા નથી. અને જોને નહીં મળવું

જોઈએ તેવાને એમ ને એમ મળી ગયા. તમારો એવો અવળગતો સ્વભાવ ક્યારે ઠેકાણે આવશે? શોક કહે છે પ્રભુ પાસેથી સત્વતીએ માયાને કહાવી ત્યારથી પ્રભુની માયા બધી રાણીઓ પરથી ઉતરી ગઈ છે. અને ભકતોને ઉપદેશ દેવા નીકળી પડયાછે. પણ અમને પટરાણીઓને પૂછ્યાવિના તમારી બહાલી વનિતાઓની પરવાનગી વગર ઉપદેશક થવાનો તમને શો અધિકાર? અમારું ગૌરવ જાળવવું હોય તો એવા “અહમલટકા.” છોડી દો. અને અમે સ્ત્રીજાત છદ્ધએ છતાં અમારી સુજનતા અને સૌજન્ય જોઈ અમારી અમકલે આલો કે જેથી અમારે પસ્તાવાનો સમય પ્રાપ્ત થાય નહીં.

મેં (રૂપમણીએ) તો તમારો પાછો મેળાપ થાય એવા હેતુથી તમને બહાલી એવી તુલસીનું કુંકું ઘેર રાખી તેમાં તુલસી વાળ્યાં છે. અને મને ખબર મળ્યા છે કે તમે પણ ભકતોને, ઘેર ઘેર તુલસીનું કુંકું રાખવા ખાસ ભલામણ કરી છે. તમેવ અસિ. તું અસિ. તુલસી. તું મત મેં આદ્યું છે તેથી તમે હવે વૈકુંઠ ક્યારે પધારવાના છો તે નક્કી કરો.

૧૦૮ પદ

મક્તિ આકલિહા, દયાઘન, મક્તિ આકલિહા, મુવ.

પ્રભુ તમે તો દયાળુ છો, ભક્તિ તમને બહાલી છે.

રુક્મિણિને પુત્ર્યા તુલસીદલાને. ગિરિધર પ્રભુ તુલિહા. દયાઘન. ૧

રૂપમણીએ ગિરિધર-ગિરાધર-ગિરા=વાણીના ધરનાર મહાવક્તા, અહનાદના સૃષ્ટા અને ગિરિને ધરનારા ગિરિધર પ્રભુને એક તુલસીના પાંદડાથી સ્વમસિના મહામંત્રથી તોળી લીધા. એ ભક્તિનો અને તુલસીનો મહિમા છે. આ સાંભળીને પ્રભુ તો રૂપમણીના તુલસી પૂજનના વખાણ કરવા લાગ્યા. અને તેને ધન્યાવાદ આપવા લાગ્યા. મહાત્મા ગાંધીજી જેમ સુતરીયાનું સુતર જોઈને રાજી થાય તેમ પ્રભુ રૂપમણીજીના તુલસી જોઈને રાજી રાજી થઈ ગાજી ઉઠ્યા.

૧૦૯. લૈરવીની ચાખી

ધન ધન તુલસી તારૂં પૂજન કરીએ, એ, એ, એ,

તું છે વૃન્દા પ્રભુની માનીતી, પૂજનથી ભવ તરીએ. ધન ધન

મણિકલાલ એકધવ અવતરીઆ, કે વળી તુલસીદાસ,

પ્રેમ લક્ષણ પ્રગટ કરવા, રચ્યો રસિક આ રાસ. પૂજનથી.

કૃષ્ણાવતારના ઓધવના, અને રામાવતારના તુળસીદાસના અવતાર=એવા જે આ સુતરીઆ અવતરી ઉપર ઉતર્યા છે. એવા માણેક પ્રભુ કહે છે કે:- ભગવાનને માનીતી એવી જે તુળસી, તેના દાસ થાવ. અને તુળસી પૂજન કરો. ચાહતો ચાહ છોડો અને તુળસીનો ચાહ ચલાવો. અને ભજન પૂજન અને પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિથી પ્રભુ પદ પ્રાપ્ત કરો, ભગવાન સાનું ભણું કરે. ભક્ત બોદાણાએ હાથમાં તુળસી વાવીને પ્રભુને ચઢાવી હતી, અને દેવ રણમાંથી પોતે મુક્ત થયા હતા. બોલો શ્રી રણછોડ રાયજી જે. પ્રભુ સહુને રણમાંથી છોડવે, માટે પ્રભુની પ્રાર્થના કરીએ.

૧૧૦. ભૈરવી.

સહુનું કરો કલ્યાણ, પ્રભુજી, સહુનું કરો કલ્યાણ.

હે પ્રભુ સહુનું કલ્યાણ કરો, સહુને સમૃદ્ધિ આપો.

સૂર્યચંદ્ર ને અગણિત તારા, કરાવે પ્રભુનું ભાન, પ્રભુજી, સહુનું. ૧

આ સૃષ્ટિમાં નાસ્તિક લોક પ્રભુને માનતા નથી. પણ સૂર્ય ચંદ્ર વગેરે સર્જનહારે રચેલી સૃષ્ટિ, પ્રભુના અસ્તિત્વનું ભાન કરાવે છે. પ્રભુનો મહિમા સમજેથી પ્રભુની ઓળખાણ થાય છે, પ્રભુનો ડર રાખવાનું કારણ મળે છે, અને શ્રદ્ધાભક્તિ નિશ્ચલ મન રાખે તો આપોઆપ પરમપદ પ્રાપ્ત થાય છે.

કથા સુણાવી, ગીતા ભણાવી, દીધું નીતિનું જ્ઞાન, પ્રભુજી, સહુનું. ૨

કથા સંભળાવી. એટલુંજ નહીં પણ ગીતા પણ ભણાવી. જાદિરૂ. તત્ત્વ પદં તત્ત્વ પરિમાર્ગિતઞ્ચમ્ના અને હે સૂર્ય પ્રભુ તમારા મૃગલાંઝાએ તમારા બોધથી સુસુદ્ધિવડે પ્રભુનો માર્ગ સ્વીકાર્યો, અને તમારી અનુકરણીય નીતિમય જીવંતી ગાળવા નિશ્ચય કર્યો.

મોહીનીરૂપ મોહનની વાણી, કાધા સૌને ગુલતાન, પ્રભુજી, સહુનું. ૩

તમે મોહનન, તમે મોહ વગરના ચારિત્રવાન, પણ તમારી વાણી સહુને મોહિત કરનારી મોહીની થઇ પડી અને સહુને ગુલતાન કરી નાંખ્યા; તેથી અસર પણ કસર વિનાની સારી થઇ કે જેથી કોઇ જાતની કસર કરવા તરફ કે “અસર” (એટલે દૈત્ય) થવા તરફ વૃત્તિ જાય નહીં, પરંતુ ચતુર્ભુજને પણ જાદુગર કહેનારને શું કહીએ? કૃષ્ણ ભગવાનને પણ બે માનો અને બે આપનો કહી નીકે તો પછી સૂર્યપ્રભુની નિંદા ન થાય તો એવું પ્રભુપદ સિદ્ધ થવામાં એટલી ઉચ્છ્વ આવે. માયાવી જીવને સત્ય હોય તે પણ બનાવટી લાગે. તેમને ગમે તેટલી સાક્ષીતી આપો તે નકામી છે. કેમકે સર્વને

સંતોષ આપવો એ તો પરમેશ્વર ઉપરથી ફરી પધારે તોપણ અશક્ય છે.
“ જ્યાપિ સં નરં ન રંજયતિ । ” માટે સૂર્યપ્રભુ, તમે તો જે પોતે છો તેજ છો.

માણેકલાલે જ્યોતિ પ્રકાશી, દેજે સુદર્શદાન. પ્રભુજી, સહુનું. ૪.
લાલ માણેકની જ્યોતિ જરા ઝળકી. પણ જ્યોતિમય મૂર્તિઓમાંજ એ
ઝળકશે. અન્ય સ્થળે યુઝાઈ જશે, પરંતુ હે પ્રભુ, તમારા સુદર્શન ચક્રના
તેજમાં તે ઝાંખી પડે એમાંજ તેની શાભાછે. જેને જોઈએ તેને સુદર્શન
લાલ આપ્યા કરજો કે કહું “સુદર્શન” ખાવાનો વખત આવે નહીં. તમારું
ગોત્ર ભારદ્વાજનું છે. અને મારું (માણેકલાલનું.) ગોત્ર પણ ભારદ્વાજનું છે.
તેથી આપણે એક ગોત્રી છઈએ. માટે મને અને સહુને આશીર્વાદ આપો
કે સહુની સદ્ યુધ્ધિ થાય અને સૌનું કલ્યાણ થાય. અને આપણે સર્વે
સર્વદા પ્રભુમય અત્રને તત્ર એક ગોત્રી રહીએ.

सर्वत्र सुखीनः सन्तु सर्वे सन्तु निरामयाः ।

सर्वे भद्राणि पश्यन्तु मा कश्चि दुःख माप्नुयात् ॥१॥

સર્વે સુખી થાવ. આરોગ્ય રહો. ભદ્રંભદ્રને ભેરો. અને દુઃખ તમારાથી
દૂર નાસો. તથાસ્તુ. સૌનું કરો કલ્યાણ. પ્રભુજી, સહુનું કરો કલ્યાણ,
તથાસ્તુ.

મુદ્રક :- ભદ્રશંકર મધ્વરામ ભટ્ટ,
ફક્તમય પ્રિન્ટીંગ એન્ડ લીથો-વર્ક્સ, કમ્પ્લેટ-મુરત

